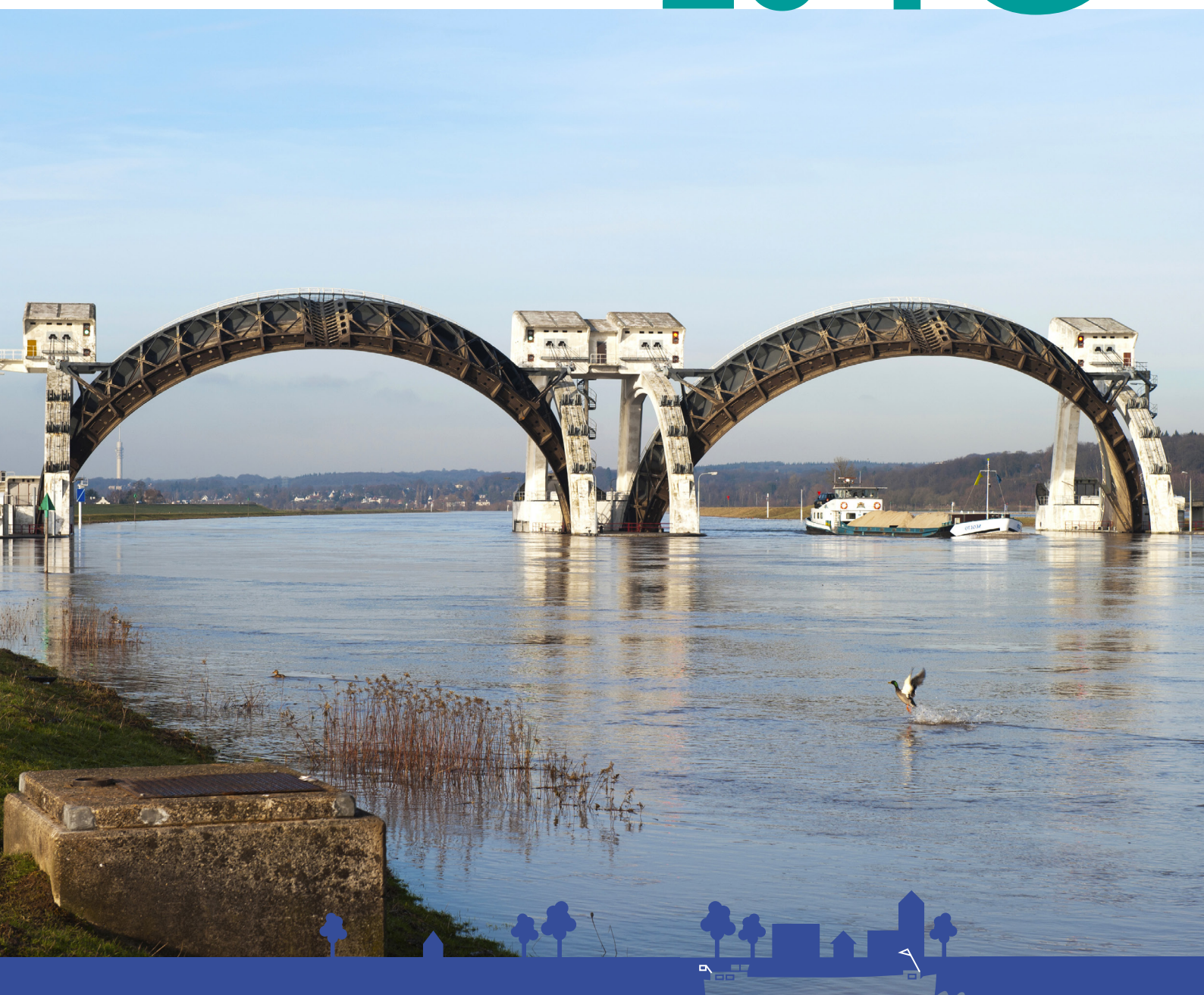

Jaarverslag 2015

Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Rijn- en Binnenvaart

**Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Rijn- en Binnenvaart**

Jaarverslag 2015

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag 2015 van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart (verder: het pensioenfonds).

Het jaarverslag is verdeeld in karakteristieken van het pensioenfonds, het verslag van het bestuur, het verslag van het verantwoordingsorgaan, de samenvatting en aanbevelingen van de raad van toezicht en de reactie van het bestuur daarop, de jaarrekening en overige gegevens.

In het hoofdstuk karakteristieken worden onder meer het profiel van het pensioenfonds, de organisatie en de kerncijfers weergegeven.

In het verslag van het bestuur wordt u geïnformeerd over de beleidsmatige zaken die in 2015 hebben gespeeld, zowel op het gebied van pensioenen als op het gebied van beleggingen.

In de jaarrekening wordt het pensioenfondsvermogen en de mutaties daarin gedurende 2015 gepresenteerd en wordt een toelichting gegeven over de grondslagen voor de waardering en de mutaties in de beleggingsportefeuille.

Onder overige gegevens treft u tot slot de actuariële verklaring en de controleverklaring aan.

Verplichtstelling, missie en visie

Het pensioenfonds heeft in 2014 bericht ontvangen van SZW dat de verplichtstelling is behouden. In 2018 zal in het kader van de periodieke representativiteitstoets wederom beoordeeld worden of voor de verplichtstelling nog voldoende draagvlak bestaat. Het bestuur heeft in 2015 haar missie en visie geformuleerd waarbij de verplichtstelling als een essentiële voorwaarde is benoemd voor het bestaansrecht van het pensioenfonds.

Vermogensbeheer, financiën en dekkingsgraad

Met de totale beleggingsportefeuille van het pensioenfonds werd in 2015 een rendement van -1% gerealiseerd. Hoewel het resultaat ruim boven de benchmark van -2,19% bleef, hebben met name de aandelen matig gepresteerd en heeft de rente-overlay negatief gerendeerd. De rente heeft wel gefluctueerd maar er was weinig verschil tussen de primo en ultimo jaarstand. De verplichtingen zijn wel fors gestegen vanwege de veranderde berekening van de Ultimate Forward Rate (UFR). Dit heeft geleid tot een verslechtering van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad was nog wel voldoende om voor het eerst in 14 jaar per 1 januari 2016 een kleine indexatie te kunnen toekennen. De financiële markten zijn niet te voorspellen maar met de huidige relatief lage rentestand acht het bestuur het neerwaarts risico beperkt en is besloten om in 2016 een dynamisch beleid voor de renteafdekking te introduceren om het opwaarts rendementspotentieel te behouden.

Bestuursagenda

In het verslagjaar heeft veel nadruk gelegen op de introductie van het nieuwe FTK, de ambities en de risicohouding van het pensioenfonds. Ook heeft de uitbestede pensioenadministratie, met name op het gebied van werkgeversadministratie, veel aandacht gevraagd. Ook heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar datakwaliteit in de pensioenadministratie. Het bestuur heeft tevens voorbereidingen getroffen om in 2016 een brede marktverkenning te doen voor de uitbesteding van de pensioenadministratie en het bestuursbureau. Veel pensioenfondsen in Nederland richten zich op onderzoek naar mogelijkheden voor consolidatie. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen en zal daarop inspelen als dit in het belang van de deelnemers is, maar primair is de focus nu gericht op het, als verplicht gesteld pensioenfonds, optimaal uitvoeren van de pensioenregeling, zoals deze door sociale partners is overeengekomen. Daarbij richt het bestuur zich op transparantie, kostenbeheersing, begrijpelijke en correcte communicatie en een verbetering van de pensioenadministratie.

Het bestuur stelde het jaarverslag 2015 en de daarbij behorende staten voor De Nederlandsche Bank vast in juni 2016. Het bestuur wil hierbij zijn dank uitspreken aan iedereen die zich in 2015 heeft ingezet voor het pensioenfonds.

Rotterdam, 28 juni 2016

Bestuur

De heer H.J.A.H. Hijlkema
Voorzitter

Inhoud

1	Karakteristiek van het fonds	6
1.1	Profiel, belangrijkste doelstelling, missie en visie van het pensioenfonds	6
1.2	Kerncijfers en kengetallen	6
1.3	Organisatie	7
1.3.1	Bestuur	7
1.3.2	Bestuursmodel	7
1.3.3	Bestuursbureau	8
1.3.4	Verantwoordingsorgaan	9
1.3.5	Intern toezicht	9
1.3.6	Pensioenadministratie	10
1.3.7	Vermogensbeheer	10
1.3.8	Compliance officer	10
1.3.9	Overige dienstverleners	10
2	Verslag van het bestuur	12
2.1	Ontwikkelingen financiële positie	12
2.2	Het pensioenfonds en het nieuw Financieel Toetsingskader	13
2.3	Toekomst fonds	18
2.4	Goed pensioenfondsbestuur	19
2.4.1	Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfonds	19
2.4.2	Geschiktheid bestuursleden	20
2.4.3	Diversiteit	21
2.4.4	Bestuurskostenvergoeding	21
2.4.5	Intern toezicht en verantwoordingsorgaan	22
2.4.6	Integriteitsbeleid	22
2.4.7	Zelfevaluatie	23
2.4.8	Uitbestedingsbeleid	23
2.4.9	Klachtenprocedure	23
2.4.10	Overig	23
2.5	Communicatie	25
2.6	Toezichthouders AFM en DNB	26
2.7	Externe ontwikkelingen	27
2.7.1	Verhoging AOW-leeftijd	27
2.7.2	Aanpassing rekenrente	27
2.8	Pensioenparagraaf	27
2.8.1	Kenmerken van de pensioenregeling	27
2.9	Pensioenbeheerkosten	29
2.10	Actuariële analyse	31
2.10.1	Actuariële analyse	31
2.10.2	Uitkomsten van de solvabiliteitstoets	32
2.10.3	Oordeel van de waarmerkend actuaaris over de financiële positie	32
2.11	Beleggingsparagraaf	32
2.11.1	Inleiding	32
2.11.2	Jaaroverzicht 2015	32
2.11.3	Beleggingscategorieën, beheerders en benchmarks	34
2.11.4	Z-score en performancetoets	37

2.11.5	Kosten vermogensbeheer	37
2.11.6	Maatschappelijk verantwoord beleggen	39
2.11.7	Beleggingen in Nederland	40
2.12	Risicoparaagraaf	40
3	Verslag van het verantwoordingsorgaan	44
3.1	Verslag van het verantwoordingsorgaan	44
3.2	Reactie bestuur	46
4	Raad van Toezicht	47
4.1	Rapportage aan het bestuur	47
4.2	Reactie van het bestuur	48
5	De jaarrekening	49
6	Overige gegevens	89
1.	Gebeurtenissen na balansdatum	90
2.	Actuariële verklaring	91
3.	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	93
7	Bijlage nevenfuncties	99

1 Karakteristiek van het fonds

1.1 Profiel, belangrijkste doelstelling, missie en visie van het pensioenfonds

Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart, statutair gevestigd te Rotterdam is opgericht op 6 december 1960. De laatste statutenwijziging was op 30 maart 2015. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41126757. Het pensioenfonds is een bedrijfstakpensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Het pensioenfonds heeft statutair ten doel om binnen de branche Rijn- en Binnenvaart de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden te beschermen tegen de financiële gevolgen van ouderdom en overlijden. Hiertoe geeft het pensioenfonds uitvoering aan het pensioenreglement. Het pensioenreglement is vastgesteld op basis van de pensioenregeling zoals overeengekomen in het arbeidsvoorwaardelijk overleg tussen sociale partners. Sociale partners hebben het pensioenfonds opdracht gegeven tot uitvoering van de pensioenregeling, welke door het pensioenfonds is aanvaard. Het pensioenfonds heeft een missie, een visie en strategie om de doelstellingen te bereiken geformuleerd.

Missie: Het als verplicht gesteld pensioenfonds uitvoeren van de pensioenregeling zoals deze door de werkgevers en werknemers in de Rijn- en Binnenvaart is overeengekomen.

Visie: Het realiseren van een geïndexeerd pensioen bij een beperkte en vastgestelde gemaximeerde kans op korting van de nominale pensioenrechten.

1.2 Kerncijfers en kengetallen

Aantallen	2015	2014	2013	2012	2011
Premiebetalende werkgevers	1.075	1.121	1.064	1.020	1.134
Deelnemers	4.392	4.467	4.585	4.362	4.535
Gewezen deelnemers	9.685	9.171	9.858	9.692	9.917
Pensioengerechtigden	2.398	2.344	2.231	2.144	2.103
Ontvangers arbeidsongeschiktheidspensioen	37	45	50	56	61

Financiële gegevens (bedragen x EUR 1.000)

	2015	2014	2013	2012	2011
Technische voorzieningen voor risico fonds	705.619	654.401	545.197	563.559	510.128
Dekkingsgraad	106,5%	115,4%	105,8%	98,0%	92,9%
Dekkingsgraad (na korting)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	99,5%	n.v.t.
Vereiste dekkingsgraad	118,9%	115,3%	112,7%	113,3%	113,4%
Beleidsdekkingsgraad	110,2%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Beleggingen voor risico fonds	795.605	783.612	604.428	576.063	493.740
Directe en indirecte beleggingsopbrengsten	(7.157)	179.605	8.526	75.669	47.823
Rendement	1,7%	29,8%	2,7%	15,2%	10,5%
Z-score	0,77	0,81	0,88	-1,25	-1,00
Saldo van baten en lasten	(54.646)	69.109	36.638	34.232	(24.503)
Premiebijdragen	23.608	25.133	27.680	28.254	28.022
Pensioenuitkeringen	14.774	15.841	12.880	12.140	10.761

1.3 Organisatie

1.3.1 Bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds bestond in 2015 uit acht leden. Vier leden worden voorgedragen door de werkgeversverenigingen in de bedrijfstak, drie leden worden voorgedragen door de werknemersverenigingen in de bedrijfstak en een lid namens de pensioengerechtigden wordt door het bestuur benoemd na verkiezingen. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een vice-voorzitter. Per 31 december 2015 was het bestuur als volgt samengesteld:

Leden werkgevers	Geboortejaar	Voorgedragen door
Dhr. M.J.M. Koning, vice-voorzitter	1953	Centraal Bureau voor de Rijn- en Binnenvaart
Dhr. C.H. Blokzijl	1963	Centraal Bureau voor de Rijn- en Binnenvaart
Dhr. M. Vos	1959	Centraal Bureau voor de Rijn- en Binnenvaart
Dhr. G. Kester	1952	Koninklijke BLN-Schuttevaer
Leden werknemers		
Dhr. H.J.A.H. Hijlkema, voorzitter	1949	Nautilus International
Dhr. R.W. Vlietman	1949	CNV Vakmensen
Dhr. J.L.A.M. d'Hooghe	1967	Nautilus International
Lid pensioengerechtigden		
Dhr. H. van der Knaap	1945	<i>gekozen</i>

Het bestuur heeft in het verslagjaar de heer Vlietman van 1 januari tot 1 juli 2016 herbenoemd en de heren M. Vos en G. Kester per 1 januari 2016 voor een periode van 4 jaar. De heer R.W. Vlietman is herbenoemd voor een van de statuten afwijkende periode van 6 maanden, omdat hij zich per 1 juli 2016 terugtrekt als bestuurslid.

Vanaf 1 juli 2014 kent het pensioenfonds statutair geen plaatsvervangende bestuursleden meer. De heer L.J. Meulmeester is per 30 juni 2014 afgetreden als plaatsvervangend bestuurslid. Vanaf 1 juli 2014 was hij betrokken bij het bestuur als toehoorder. Hij heeft in het verslagjaar om persoonlijke redenen bedankt voor die rol en heeft in juni 2015 afscheid genomen van het pensioenfonds.

Het bestuur is in het verslagjaar 15 maal bijeengekomen (bestuursvergaderingen, studiedagen en heisessies).

1.3.2 Bestuursmodel

Het pensioenfonds wordt bestuurd door een bestuur, bestaande uit acht leden. De leden van het bestuur worden benoemd conform het beginsel van pariteit van werkgevers- en werknemersleden (waaronder vanaf 1 juli 2014 een lid namens de pensioengerechtigden). Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een vice-voorzitter.

Voorzitter en vice-voorzitter

De voorzitter verzorgt de externe betrekkingen en is voorts belast met de supervisie en het bewaken van de samenhang van alle bestuursactiviteiten, waaronder die van de portefeuillehouders. De vice-voorzitter vervangt de voorzitter in het geval dat hij afwezig is.

Aspirant-bestuursleden

Er zijn twee aspirant-bestuursleden. Aspirant-bestuursleden zijn geen bestuurslid en spelen geen rol in de besluitvorming binnen het bestuur. Wel bereiden zij zich voor op een mogelijke rol als bestuurslid door het bijwonen van de vergaderingen en het volgen van opleidingen.

Op 2 april 2015 heeft het bestuur mevrouw J. Brands-Van Gemert aangesteld als aspirant-bestuurslid. Zij is voorgedragen door Binnenvaart Logistiek Nederland (BLN). Het bestuur heeft op 22 oktober 2015 de heer Van Oostrom, op voordracht van CNV

Vakmensen, aangesteld tot aspirant-bestuurslid met een tijdelijke aanstelling tot 1 juli 2016. De werknemersverenigingen in de bedrijfstak hebben over de voordracht van aspirant-bestuursleden onderling afspraken gemaakt.

Portefeuilles

De volgende portefeuilles worden thans onderscheiden:

- Vermogensbeheer;
- Communicatie;
- Financiën & Risicomanagement;
- Pensioenuitvoering;
- Pensioenbeleid.

Een eerste portefeuillehouder heeft altijd een (aspirant) bestuurslid als plaatsvervanger (tweede portefeuillehouder). De portefeuillehouder heeft geen mandaat om beslissingen te nemen. Onderwerpen waarover een beslissing genomen dient te worden, brengt de portefeuillehouder in bij bestuursvergaderingen. De portefeuillehouder is verantwoordelijk voor een gedegen inbreng van agendaonderdelen en het informeren van de voorzitter. De portefeuillehouder zorgt eveneens voor de afhandeling van bestuursbesluiten. Daarbij wordt de portefeuillehouder ondersteund door het bestuursbureau.

In het verslagjaar werden nog vier portefeuilles onderscheiden. Op 1 december en 14 december 2015 hebben twee sessies 'taakverdeling bestuursleden' plaatsgevonden. Het bestuur heeft daarin vastgesteld dat, mede door een piek in de werkzaamheden rondom uitbesteding van de pensioenadministratie in combinatie met de praktijk dat pensioenbeleid daarbij gevoegd is, de workload in de portefeuille pensioenbeheer (uitbesteding) te groot was. Het bestuur heeft er daarom voor gekozen om pensioenbeheer te splitsen in pensioenbeleid en pensioenuitvoering. Voor zover praktisch mogelijk zal pensioenbeleid worden gecombineerd met communicatie. De redenen die aan deze (tijdelijke) herschikking ten grondslag liggen voor het bestuur zijn: workload, continuïteit en geschiktheid. In de bestuursvergadering van 8 februari 2016 is de samenstelling vastgesteld van de vijf portefeuilles. De samenstelling van de portefeuilles naar portefeuillehouders is sinds 8 februari 2016 als volgt:

<i>Portefeuille</i>	<i>1e portefeuillehouder</i>	<i>2e portefeuillehouder</i>
Vermogensbeheer	De heer C.H. Blokzijl	De heer H. van der Knaap
Financiën & Risicomanagement	De heer M. Vos	Mevrouw J. Brands-Van Gemert
Pensioenuitvoering	De heer J.L.A.M. d'Hooghe	De heer H.A.J.H. Hijlkema
Pensioenbeleid	De heer M.J.M. Koning	De heer Van Oostrom
Communicatie	De heer R.W. Vlietman	De heer G. Kester

Vanaf 1 juli 2016 volgt de heer G. Kester aftredend bestuurslid de heer R.W. Vlietman op als eerste portefeuillehouder Communicatie.

Functieprofiel

Bestuursleden dienen te voldoen aan een functieprofiel, dat door het bestuur is opgesteld. Hierin zijn onder meer eisen ten aanzien van deskundigheid, competenties en beschikbare tijd opgenomen. Nieuwe bestuursleden, die door de voordragende partijen worden aangedragen, worden door het bestuur getoetst aan de functieprofielen. Het bestuur besluit vervolgens of de voorgedragen kandidaat voldoet of niet.

1.3.3 Bestuursbureau

Het bestuur heeft de uitvoerende taken gedelegeerd aan het bestuursbureau van het pensioenfonds. De directeur van het bestuursbureau is de heer R.C. Godding. De directeur voert het dagelijkse management en is verantwoordelijk voor de uitvoering van de strategie en het beleid van het pensioenfonds en de besluiten van het bestuur. Het bestuursbureau vervult verder een coördinerende en regisserende rol en adviseert en ondersteunt het bestuur bij het ontwikkelen van beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en ontwikkelingen rond wet- en regelgeving. Tevens ondersteunt het bestuursbureau het verantwoordingsorgaan bij de vervulling van hun taken en voert het bestuursbureau het secretariaat van het pensioenfonds. De heer R.C. Godding heeft

in verband met het aanvaarden van een andere dienstbetrekking aangegeven het pensioenfonds te verlaten. Vanaf 1 december 2015 is hij voor een tijdelijke periode nog parttime verbonden aan het pensioenfonds.

1.3.4 Verantwoordingsorgaan

Het pensioenfonds kent statutair een verantwoordingsorgaan. Het bestuur van het pensioenfonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan alsmede de taken, de bevoegdheden en de werkwijze van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in het reglement van het verantwoordingsorgaan. Naast de in de Pensioenwet genoemde aangelegenheden, is het bestuur van het pensioenfonds op grond van dit reglement verplicht om advies te vragen aan het verantwoordingsorgaan alvorens een besluit te nemen over de volgende onderwerpen:

- het vaststellen en wijzigen van het reglement van het verantwoordingsorgaan;
- het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid; en
- vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden uit drie geledingen: drie leden vertegenwoordigen de deelnemers, een lid vertegenwoordigt de pensioengerechtigden, twee leden vertegenwoordigen de werkgevers. Elke geleding heeft een plaatsvervangend lid dat een lid van de betreffende geleding bij ontstentenis vervangt. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan per 31 december 2015 was als volgt:

Leden namens de werkgevers	Geboortejaar
Dhr. S. Lans (voorzitter)	1962
Dhr. K. de Graaff	1957
Leden namens de deelnemers	
Dhr. D.W. Rotgans (secretaris)	1954
Dhr. G. Schenk (plv. secretaris)	1949
Dhr. J. van der Laan	1952
Lid namens de pensioengerechtigden	
Dhr. J. Broer (plv. voorzitter)	1934

De heer J. Broer (in 2014 voorgedragen door CNV Vakmensen) heeft in maart 2016 om persoonlijke redenen bedankt, waardoor zijn lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds is geëindigd. De vertegenwoordigers van de pensioengerechtigden worden op grond van de statuten van het pensioenfonds benoemd door de werknemersverenigingen, mits die verenigingen mede als statutair doel hebben het behartigen van de belangen van haar pensioengerechtigde leden als belanghebbenden bij een pensioenfonds. Eind mei 2016 heeft CNV Vakmensen de heer M.W. van den Bogaard benoemd tot lid van het verantwoordingsorgaan namens de pensioengerechtigden als opvolger van de heer J. Broer. Hierdoor is er een vacature ontstaan voor de positie van plaatsvervanger namens de pensioengerechtigden.

De heer P. van Delft was tot 19 februari 2015 plaatsvervanger namens de deelnemers. De werknemersvereniging die hem had voorgedragen, Nautilus International, heeft besloten om hem per die datum terug te trekken als lid. Hierdoor is er een vacature ontstaan voor de positie van plaatsvervanger namens de deelnemers. Er is tevens een vacature voor de positie van plaatsvervanger namens de werkgevers.

Het verantwoordingsorgaan is in het verslagjaar 8 maal bijeen geweest, waaronder bijeenkomsten in gezamenlijkheid met het bestuur en de raad van toezicht.

1.3.5 Intern toezicht

In het kader van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen is per 1 juli 2014 een permanente raad van toezicht ingesteld, bestaande uit mevrouw K. Bitter en de heren R.A. Nieuwenhoven en D.M. Swagerman. De heer Swagerman heeft om

persoonlijke redenen bedankt per 31 december 2015, waardoor zijn lidmaatschap van het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds per die datum is geëindigd. Hij is per 1 januari 2016 opgevolgd door de heer E.E. Hagen, die zich primair richt op vermogensbeheer, risicomanagement en uitbesteding.

De raad van toezicht heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. In dat kader is de raad van toezicht belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad van toezicht staat het bestuur met raad ter zijde en stelt zich op als gesprekspartner van het bestuur.

De raad van toezicht heeft de goedkeuringsrechten zoals vermeld in de Pensioenwet. Daarnaast is in het reglement van de raad van toezicht bepaald, dat het bestuur een bestuurslid pas ontslaat nadat het de raad van toezicht heeft gehoord. Tevens kan de raad van toezicht het bestuur schorsen of ontslaan wegens disfunctioneren conform het bepaalde in de statuten en kan de raad van toezicht de benoeming van een kandidaat-bestuurslid beletten indien deze niet voldoet aan de profielschets.

De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag (zie hoofdstuk 4).

1.3.6 Pensioenadministratie

De pensioenadministratie is uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

1.3.7 Vermogensbeheer

Het vermogensbeheer was in het verslagjaar ondergebracht bij de volgende dienstverleners:

- Syntrus Achmea Real Estate & Finance
- F&C Netherlands (tot medio mei 2015)
- AXA Investment Managers (sinds medio mei 2015)
- Florint
- Northern Trust

Als custodian is de KAS BANK N.V. aangesteld, die tevens uitvoerder is van het beheer van de swap-portefeuille van het pensioenfonds alsmede de valutahedge. The Index People is de beleggingsadviseur van het fonds.

In de overeenkomsten met de vermogensbeheerders zijn Service Level Agreements opgenomen op grond waarvan de portefeuillehouders en het bestuur de uitvoering kunnen monitoren. Ook met de custodian en de beleggingsadviseur zijn Service Level Agreements afgesproken.

1.3.8 Compliance officer

De door het bestuur benoemde compliance officer heeft tot taak toe te zien op de naleving van de gedragscode van het pensioenfonds en heeft toegang tot alle geledingen binnen het pensioenfonds. De heer A. de Jong, verbonden aan het Nederlands Compliance Instituut, vervult de rol van compliance officer. Ten minste eenmaal per jaar wordt in de bestuursvergadering, desgewenst in aanwezigheid van de compliance officer, het onderwerp compliance besproken. Door de compliance officer wordt erop toegezien, dat alle bestuursleden jaarlijks de gedragscode ondertekenen.

1.3.9 Overige dienstverleners

Het pensioenfonds maakt voorts gebruik van de diensten van de volgende dienstverleners:

Adviserend actuaris

Drs. H. Zaghdoudi AAG

Towers Watson Netherlands B.V.
Postbus 780
1440 AT Purmerend

Waarmerkend actuaaris

Drs. R.J.M. van de Meerakker AAG
Towers Watson Netherlands B.V.
Postbus 4199
3006 AD Rotterdam

Accountant

J.C. van Kleef RA
KPMG Accountants N.V.
Papendorpseweg 83
3528 BJ Utrecht

2 Verslag van het bestuur

2.1 Ontwikkelingen financiële positie

De dekkingsgraad van het pensioenfonds is een graadmeter waaruit blijkt in hoeverre het pensioenfonds aan haar toekomstige verplichtingen kan voldoen. Hierbij wordt uitgegaan van de nominale pensioenverplichtingen van het pensioenfonds. Dat wil zeggen: zonder rekening te houden met toekomstige toeslagverlening. Toeslagen zijn voorwaardelijk en worden gefinancierd uit het overrendement van het pensioenfonds. In de premie is geen opslag opgenomen voor toekomstige toeslagen. De dekkingsgraad is, kort gezegd, de verhouding tussen het vermogen van een pensioenfonds en de verplichtingen van een pensioenfonds. Bij een dekkingsgraad van 100% kan het pensioenfonds aan zijn toekomstige verplichtingen voldoen. Van De Nederlandsche Bank (DNB) moet het pensioenfonds buffers aanhouden. De hoogte van de buffers zijn onder meer afhankelijk van de risico's die het pensioenfonds loopt.

Nieuwe financiële spelregels in 2015

Vanaf 2015 gelden nieuwe wettelijke spelregels voor de financiering van pensioenen. De berekening van de maanddekkingsgraad is gewijzigd en de beleidsdekkingsgraad is geïntroduceerd:

1. De actuele maanddekkingsgraad.

De berekening van de actuele maanddekkingsgraad is twee keer gewijzigd in 2015:

- Op 1 januari 2015 is de 3-maands rentemiddeling vervallen.
- Op 15 juli 2015 is de berekening van de UFR veranderd. De berekening van de maanddekkingsgraad is gebaseerd op de actuele risicovrije rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB. Hierbij gelden de actuele rentes voor de looptijden tot 20 jaar en groeit de rente daarna richting een Ultimate Forward Rate (UFR). Tot 15 juli was de UFR vastgesteld op een vast percentage van 4,2%. Vanaf 15 juli is de UFR afhankelijk van de historische rentes (20-jaars forward) over een periode van de afgelopen 10 jaar. De UFR was op 15 juli 2015 3,3% en op 31 december 2015 3,2%.

2. De beleidsdekkingsgraad.

Doordat de actuele dekkingsgraad afhankelijk is van de rentetermijnstructuur aan het einde van de maand, en daarmee van dagkoersen, kan de actuele dekkingsgraad sterk fluctueren in de tijd. Daarom is naast de actuele dekkingsgraad een meer stabiele dekkingsgraad geïntroduceerd. Dit is de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door de laatste twaalf aan DNB gerapporteerde maanddekkingsgraden te middelen. Deze beleidsdekkingsgraad moet van DNB gebruikt worden door de pensioenfondsen voor het bepalen van hun beleid.

De maanddekkingsgraad van het pensioenfonds is eind 2015 uitgekomen op 106,5%. De beleidsdekkingsgraad is 110,2%. De minimaal vereiste dekkingsgraad is ultimo 2015 104,3% en de vereiste dekkingsgraad is 118,9%. Het pensioenfonds verkeert dus in reservetekort.

Naast bovenstaande dekkingsgraden kent het pensioenfonds ook nog de reële dekkingsgraad. Een reële beleidsdekkingsgraad van 100% wil zeggen dat het pensioenfonds volledig kan indexeren met de prijsinflatie conform een toekomstbestendig toeslagbeleid. Een toekomstbestendig toeslagbeleid houdt in:

1. Er mag geïndexeerd worden vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%.
2. Indexatie is alleen toegestaan als er voldoende vermogen is om deze indexatie ook in de toekomst te kunnen verlenen.

De reële beleidsdekkingsgraad ultimo 2015 bedraagt 89,6%.

De resultaten die geleid hebben tot de afname van de actuele dekkingsgraad in 2015 worden in onderstaande tabel actuarieel gespecificeerd.

Verloop dekkingsgraad	2015	2014	2013
<i>Dekkingsgraad primo boekjaar</i>	<i>115,4%</i>	<i>105,8%</i>	<i>99,5%</i>
Premie	0,3%	1,1%	1,2%
Uitkeringen	0,3%	0,1%	0,0%
Toeslagen	-0,2%	0,0%	0,0%
Rentetermijnstructuur ¹	-7,9%	-19,2%	3,7%
Actuarieel rendement ²	-1,5%	31,0%	1,0%
Overig	0,1%	-3,4%	0,4%
<i>Dekkingsgraad ultimo boekjaar</i>	<i>106,5%</i>	<i>115,4%</i>	<i>105,8%</i>

2.2 Het pensioenfonds en het nieuw Financieel Toetsingskader

Het nieuwe FTK voor pensioenfondsen is per 1 januari 2015 van kracht geworden. Het FTK is bedoeld om nominale pensioenen te beschermen. De regels voor toeslag zijn in het nieuwe FTK strenger dan in het vorige financieel toetsingskader. In combinatie met de financiële positie van veel pensioenfondsen, maakt dit de kans zeer klein dat pensioenfondsen de komende jaren een volledige toeslag kunnen toekennen. Pensioenfondsen mogen eenmalig het strategisch beleggingsbeleid in lijn brengen met de actuele situatie, de ambities en risicohouding van het pensioenfonds. Het gaat dan om pensioenfondsen die geen dekkingstekort hebben.

In het verslagjaar heeft het pensioenfonds samen met sociale partners en de overige fondsorganen de gevolgen van het nieuwe FTK voor het pensioenfonds uitgewerkt. Het bestuur van het pensioenfonds heeft hiertoe de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, van het pensioenfonds vastgelegd. Dit is gebeurd in overleg met de overige fondsorganen. De risicohouding van een pensioenfonds is de mate waarin een pensioenfonds, na overleg met de sociale partners en na overleg met de fondsorganen, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het pensioenfonds te realiseren en de mate waarin het pensioenfonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het pensioenfonds. Sociale partners in de bedrijfstak hebben de door het pensioenfonds voorgestane risicohouding in april van het verslagjaar onderschreven.

Doelstellingen, risicohouding en haalbaarheidstoets

Hieronder worden de doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het pensioenfonds beschreven. Hierin komen de ambitie, het benodigd risico en de gewenste zekerheid van het pensioenfonds tot uiting. Dit vormt de kwalitatieve omschrijving van de risicohouding van het pensioenfonds die gebaseerd is op de wettelijk voorgeschreven parameters in de haalbaarheidstoets.

Ambitie

- De doelstelling van het pensioenfonds is om nominale pensioenen uit te kunnen keren en daarnaast, uitgaande van benodigd risico en gewenste zekerheid, een toeslagverlening met een zo laag mogelijke afslag op de prijsinflatie.
- Het ambitieniveau van toeslagverlening is vertaald in de mate waarin het pensioen jaarlijks kan worden aangepast ten opzichte van de maatstaf (voor het pensioenfonds is dit voor alle deelnemers de prijsinflatie). Het minimaal beoogde niveau van toeslagverlening op de lange termijn bedraagt gemiddeld genomen 50%. Dit betreft de aanpassing van het pensioen inclusief eventueel toegepaste kortingen.

Benodigd risico en gewenste zekerheid

- Om de beoogde doelstelling voor toeslagverlening te realiseren is het nemen van risico onvermijdelijk.

¹ Ultimo 2015 heeft de omrekening plaatsgevonden van de technische voorziening op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2014, naar de rentetermijnstructuur per 31 december 2015. De gemiddelde rekenrente is met 0,2%-punten gedaald (ultimo 2015: 1,8%, ultimo 2014: 2,0%). De lagere rente leverde een negatief resultaat op van 47.824 door toevoeging van dit bedrag aan de technische voorziening.

² Het actuarieel rendement wordt berekend door bij het primo vermogen de directe en indirecte beleggingsopbrengsten (exclusief kosten) op te tellen en de kosten vermogensbeheer als negatieve bate te boeken. Daarbij wordt de technische voorziening verhoogd met de benodigde interesttoevoeging.

- Het vermijden van een korting op de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten heeft de hoogste prioriteit.
- Het risico van lagere/geen toeslagverlening bij tegenvallende economische omstandigheden wordt geaccepteerd.
- Het risico op kleine kortingen (korting tot 2% vóór eventuele spreiding) wordt geaccepteerd.
- Verliezen worden in principe niet doorgeschoven naar de toekomst (tekorten worden dus niet per definitie uitgesteld of gespreid conform de maximaal toegestane termijnen, waarbij evenwichtige belangenafweging het uitgangspunt is).

Overige uitgangspunten

- Het minimale niveau dat de beleidsdekkingsgraad eens per 40 jaar zou mogen bereiken is 90%.
- De huidige strategische beleggingsmix past bij de risicohouding, waarbij een bandbreedte van toepassing is en waarbij er enige ruimte is om dynamisch met het beleggingsprofiel om te gaan indien de omstandigheden wijzigen.
- Marktwaardering is een feit en leidend voor de beoordeling van de financiële opzet. Met marktwaardering wordt bedoeld de dekkingsgraad op basis van het FTK (waarbij de hoogte van de verplichting wordt bepaald op basis van de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur).

Hieronder wordt de kwantitatieve risicohouding van het pensioenfonds beschreven, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar de risicohouding op de korte termijn (bandbreedte rondom het vereist eigen vermogen) en de risicohouding op de lange termijn (ondergrenzen pensioenresultaat). De kwantitatieve risicohouding op de lange termijn wordt getoetst met de haalbaarheidstoets.

Korte termijn

Voor wat betreft de risicohouding op de korte termijn wordt een niveau van de vereiste dekkingsgraad van 120% gedefinieerd, met een bandbreedte van 5%-punt naar boven en naar beneden. Dit betekent dat de vereiste dekkingsgraad in principe ligt tussen 115% en 125%. Een nadere uitwerking is tevens te vinden als onderdeel van de verklaring beleggingsbeginselen van het pensioenfonds.

Lange termijn

Het pensioenfonds heeft, gebaseerd op de wettelijk voorgeschreven parameters in de haalbaarheidstoets, de onderstaande ondergrenzen gedefinieerd voor wat betreft de risicohouding op de lange termijn:

- De mediaan van het verwachte pensioenresultaat vanuit de evenwichtssituatie (situatie waarbij het eigen vermogen gelijk is aan het vereist eigen vermogen): 80%.
- De mediaan van het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke situatie: 75%.
- De maximale afwijking van de mediaan in een 'slecht weer scenario' (5^e percentiel) ten opzichte van de mediaan vanuit de feitelijke situatie: 30%.

De haalbaarheidstoets geeft inzicht in het te verwachten pensioenresultaat op fondsniveau en de risico's die daarbij spelen, gegeven de financiële opzet van het pensioenfonds. In de haalbaarheidstoets worden de door het pensioenfonds gedefinieerde (lange termijn) ondergrenzen getoetst. De toets wordt uitgevoerd conform het betreffende artikel in het Besluit financieel toetsingskader en de nadere uitwerking in de Regeling Pensioenwet. Het pensioenfonds heeft in mei 2015 de aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. Ieder jaar wordt de haalbaarheidstoets uitgevoerd.

Aanvangshaalbaarheidstoets

De aanvangshaalbaarheidstoets van mei 2015 heeft op basis van de situatie per 1 januari 2015 laten zien:

- a) dat het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de door het pensioenfonds gekozen ondergrens voor dit pensioenresultaat blijft;
- b) dat het premiebeleid over de gehele berekeningshorizon voldoende realistisch en haalbaar is;
- c) dat het pensioenfonds voldoende herstelcapaciteit heeft om naar verwachting vanuit de situatie dat aan de vereisten voor het minimaal vereist eigen vermogen wordt voldaan, binnen de looptijd van het herstelplan aan de vereisten voor het vereist eigen vermogen wordt voldaan; en
- d) dat het pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweerscenario niet teveel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau.

Jaarlijkse haalbaarheidstoets

Met de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt gemonitord in hoeverre het verwachte pensioenresultaat nog steeds aansluit bij de oorspronkelijk gewekte verwachtingen. Jaarlijks wordt vanuit de feitelijk financiële positie van het pensioenfonds getoetst of het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau in voldoende mate aansluit bij de door het pensioenfonds gekozen ondergrens en of het pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweersscenario niet teveel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau. De uitkomsten van de jaarlijkse haalbaarheidstoets van mei 2016 zijn opgenomen in hoofdstuk 6 van dit jaarverslag, onder "Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum".

Pensioenpremie 2015

Sociale partners hebben eind november 2014 besloten om het opbouwpercentage voor 2015 vast te stellen op 1,45%. Ter financiering hebben sociale partners eenmalig besloten een deel van de bijdrage voor de financiële versterking van het pensioenfonds hiervoor aan te wenden. Het bestuur van het pensioenfonds heeft naar aanleiding hiervan eind 2014 besloten om het opbouwpercentage voor 2015 ad 1,45% op te nemen in het pensioenreglement en de premiepercentages voor 2015 als volgt vast te stellen.

<i>Onderdeel</i>	<i>Heffingsgrondslag</i>	<i>Reglementair te heffen premie %</i>	<i>Werkgeversdeel</i>	<i>Werknemersdeel</i>
Premie voor opbouw ouderdoms- en partnerpensioen en risicodekkingen	Pensioengrondslag	21,74	14,49	7,25
Overgangspremie ³	Pensioengrondslag	3,88	2,21	1,67

De kostendekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn in 2015 als volgt (bedragen x EUR 1.000):

Kostendekkende premie	22.806
Gedempte premie	17.137
Feitelijke premie	22.188

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2014 gepubliceerd door DNB). Bij het vaststellen van de gedempte premie is rekening gehouden met een rentetermijnstructuur gebaseerd op de 10-jaars gemiddelde rentetermijnstructuur. De feitelijke premie is in 2015 hoger dan de gedempte premie.

De samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten volgens artikel 130a van de Pensioenwet zijn in 2015 als volgt (bedragen x EUR 1.000):

Actuarieel benodigde koopsom	17.971
Opslag voor uitvoeringskosten	2.085
Solvabiliteitsopslag (vereist eigen vermogen)	2.750
Overig	<u>-618</u>
	22.188

³ Van de overgangspremie van 3,88% is in 2015 3,065% gebruikt voor reservering ter financiering van de voorwaardelijke aanspraken uit hoofde van de overgangsregeling. De overige 0,815% is in 2015 aangewend voor versterking van de financiële positie van het fonds.

Het pensioenfonds hanteert een intern financieringsbeleid. Daarbij is sprake van premiedemping. Deze premie wordt op grond van de voorschriften geacht kostendekkend te zijn en wordt analoog aan de kostendekkende premie berekend. Echter wordt hierbij gebruik gemaakt van de gemiddelde marktrente van de afgelopen 4 kwartaaleinden, gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuren. Er wordt uitgegaan van de gemiddelde rentetermijnstructuur per 30 september van het jaar voorafgaand aan het jaar waarop de premie betrekking heeft. De opslag voor solvabiliteit is gelijk aan de bij het pensioenfonds feitelijk aanwezige solvabiliteit (per 30 september) maar minimaal gelijk aan het percentage minimaal vereist eigen vermogen en maximaal gelijk aan het percentage vereist eigen vermogen. Het bestuur kan afwijken van het interne financieringsbeleid wanneer de omstandigheden hiertoe naar oordeel van het bestuur aanleiding geven.

Pensioenpremie 2016

Het bestuur heeft eind oktober 2015 aan sociale partners een brief gestuurd over de premie en het opbouwpercentage in 2016. Het bestuur heeft sociale partners in overweging gegeven om de premie, die wordt gebruikt voor reservering ter financiering van de voorwaardelijke aanspraken uit hoofde van de overgangsregeling, in 2016 te bestemmen voor financiering van de pensioenopbouw. Op basis van de toen geldende omstandigheden was duidelijk dat het pensioenfonds eind 2015 over voldoende middelen zou beschikken om voor de overgangsregeling in de periode tot en met 2020 alle voorwaardelijke aanspraken onvoorwaardelijk te maken. Verder heeft het bestuur aangegeven dat indien de sociale partners dit deel van de overgangspremie niet wensen te bestemmen voor financiering van pensioenopbouw, het bestuur dan zal uit gaan van het reguliere premiebudget van 19,49% en het opbouwpercentage voor 2016 1,10% zal zijn. Op 2 december 2015 heeft het bestuur een rappel gestuurd aan sociale partners met het dringende verzoek om per ommegaande te reageren. Maar ook daarop is geen eensluidende reactie van sociale partners ontvangen.

Het bestuur heeft op basis hiervan als volgt besloten in de vergadering van 1 december 2015: de premie 2016 voor de reguliere pensioenopbouw is 19,49% en er geldt een overgangspremie van 6,13% (waarvan de helft is voor versterking van het pensioenfonds en de andere helft voor financiering van de overgangsregeling). Het opbouwpercentage 2016 is 1,10% van de pensioengrondslag. In opdracht van sociale partners berekent het pensioenfonds ook het deel van het partnerpensioen en het wezenpensioen dat een deelnemer, die overlijdt in 2016, tot zijn pensioendatum nog had kunnen opbouwen op basis van het opbouwpercentage van 1,10% (in de jaren 2012 tot en met 2015 gebeurde dit op basis van 1,842%).

<i>Onderdeel</i>	<i>Heffingsgrondslag</i>	<i>Reglementair te heffen premie %</i>	<i>Werkgeversdeel</i>	<i>Werknemersdeel</i>
Premie voor opbouw ouderdoms- en partnerpensioen en risicodekkingen	Pensioengrondslag	19,49	12,99	6,50
Overgangspremie ⁴	Pensioengrondslag	6,13	3,71	2,42

Toeslagbeleid

Het pensioenfonds heeft de ambitie om de tijdens het deelnemerschap opgebouwde aanspraken van de actieve deelnemers alsmede de premievrije en ingegane pensioenen jaarlijks per 1 januari te verhogen op basis van de prijsinflatie. De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen bestemmingsreserve aangehouden en er wordt geen premie betaald om in de toekomstige toeslagen te kunnen toekennen. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit overrendement.

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning van toeslagen voor rekening van het pensioenfonds wordt rekening gehouden met de uitgangspunten van het in 2015 ingevoerde financieel toetsingskader. Er zal alleen toeslagverlening plaats kunnen vinden voor zover deze toekomstbestendig is. Dat wil zeggen dat de financiële positie van het pensioenfonds zodanig is dat het te verlenen toeslagpercentage ook naar verwachting in de toekomst verleend zal kunnen worden. Het bestuur hanteert

⁴ Van de overgangspremie is in 2016 50% bestemd voor de financiële versterking van het pensioenfonds.

voor een besluit over de feitelijke toekenning de onderstaande beleidsstaffel, die is gebaseerd op wettelijke voorschriften, als leidraad.

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening (als percentage van de maatstaf)
Lager dan 110%	0%
Tussen 110% en 126%	Gedeeltelijk (voor zover ook in de toekomst te realiseren)
Hoger dan 126%	100%

Deze staffel geldt als huidig kader; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

De grens voor volledige toeslagverlening wordt jaarlijks vastgesteld zodanig dat deze voldoet aan de eis van toekomstbestendigheid. Per 31 oktober 2015 bedraagt voor het pensioenfonds deze grens, op basis van de rentetermijnstructuur per die datum, 126%.

De (gedeeltelijke) toeslagverlening wordt gerelateerd aan de maatstaf (prijsinflatie), maar de toe te kennen toeslagverlening bedraagt nooit meer dan de feitelijke stijging van het (afgeleide) consumentenprijsindexcijfer (periode oktober-oktober), zoals vastgesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Als peildatum voor het toeslagbesluit per 1 januari van enig boekjaar wordt uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad (en de grens voor volledige toeslagverlening) per 31 oktober van het voorgaande boekjaar.

Indien de dekkingsgraad gelijk is aan of hoger is dan de grens voor volledige toeslagverlening kan er volledige toeslagverlening plaatsvinden. Bij hogere dekkingsgraden kan worden gekeken naar de mogelijkheden tot het verlenen van extra toeslagen.

Toeslagen die in voorgaande jaren niet zijn toegepast zullen in de toekomst niet worden gerepareerd. Het bestuur wil wel ruimte laten voor extra toeslagen wanneer de financiële positie dat toestaat.

Het (voorwaardelijke) toeslagbeleid, zoals dat sinds 1 januari 2015 – na een positief advies van het verantwoordingsorgaan – geldt, is per die datum eveneens vastgelegd in het pensioenreglement.

Toeslagverlening 2016

Per 31 oktober 2015 was de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds gelijk aan 111,3%. Deze dekkingsgraad is hoger dan de toeslagdrempel van 110%, waardoor een gedeeltelijke toeslag per 1 januari 2016 mogelijk was. Het bestuur heeft in zijn vergadering van 1 december 2015 besloten om de opgebouwde aanspraken van de actieve deelnemers alsmede de premievrije en ingegane pensioenen per 1 januari 2016 te verhogen met 0,2% (de stijging van de prijsinflatie in de referteperiode was 0,44%).

Kortingsbeleid

Het pensioenfonds kan de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten uitsluitend verminderen indien:

- het pensioenfonds gezien de beleidsdekkingsgraad niet voldoet aan de eisen ten aanzien van het minimaal vereist eigen vermogen of de eisen ten aanzien van het vereist eigen vermogen;
- het pensioenfonds niet in staat is binnen de looptijd van het herstelplan te voldoen aan de eisen ten aanzien van het minimaal vereist eigen vermogen of het vereist eigen vermogen zonder dat de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden of de werkgevers onevenredig worden geschaad; en
- alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid, zijn ingezet in het herstelplan.

Deze situatie kan zich voordoen indien:

- Uit het herstelplan blijkt dat met inzet van overige financiële sturingsmiddelen herstel tot aan het niveau van het vereist eigen vermogen binnen de wettelijke termijnen niet mogelijk is (dit betreft de 'herstelplankorting'). Vermindering van aanspraken zal dan in beginsel gespreid plaatsvinden waarbij de hoogte van de korting in principe maximaal 1% per jaar bedraagt. De periode van spreiding is afhankelijk van de hoogte van de korting. Alleen de korting in het eerste jaar zal onvoorwaardelijk worden toegepast. Eventuele kortingen in latere jaren zullen alleen worden toegepast indien en voor zover dit noodzakelijk blijkt bij het in dat jaar op te stellen herstelplan;

- Indien de beleidsdekkingsgraad op vijf achtereenvolgende (jaarlijkse) evaluatiemomenten lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad en tevens de actuele dekkingsgraad op dat moment lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad (dit betreft de 'maatregel minimaal vereist eigen vermogen'). Het pensioenfonds zal in dat geval genoodzaakt zijn de situatie van een dekkingstekort per direct op te heffen door het korten van de opgebouwde aanspraken en rechten. Deze korting is onvoorwaardelijk en zal worden uitgespreid waarbij in beginsel maximaal 5% per jaar wordt gekort maar over een periode van maximaal 5 jaar.

Indien wordt overgegaan tot een korting wordt een uniform kortingspercentage (voor actieve en inactieve deelnemers) als uitgangspunt genomen.

Het kortingsbeleid, zoals dat sinds 1 januari 2015 geldt, is per die datum eveneens vastgelegd in het pensioenreglement.

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad per 1 januari 2015 was op basis van het nieuwe FTK 110,6%. De vereiste dekkingsgraad per die datum was 119,3%. Hiermee was per 1 januari 2015 weer sprake van een tekort. Voor 1 juli 2015 heeft het pensioenfonds daarom een nieuw herstelplan opgesteld en ingediend bij DNB. Het bestuur heeft besloten om voor de looptijd van het herstelplan uit te gaan van de in de wet gestelde maximale looptijd. Voor 2015 is deze termijn 12 jaar (het einde van het herstelplan ligt dan op 31 december 2026), voor 2016 ligt dit op 11 jaar en vanaf 2017 is dit 10 jaar.

Uit het herstelplan, zoals door het bestuur vastgesteld in zijn vergadering van 15 juni 2015, bleek dat op basis van de gehanteerde veronderstellingen het pensioenfonds naar verwachting in de loop van 2020 uit tekort is en de beleidsdekkingsgraad aan het einde van het herstelplan naar verwachting ligt boven het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Hierbij zou sprake zijn van een (gedeeltelijke) toeslagverlening vanaf 2016 en geen sprake van het moeten toepassen van een korting.

Zolang er sprake is van een beleidsdekkingsgraad die lager is dan de vereiste dekkingsgraad zal er jaarlijks een geactualiseerd herstelplan moeten worden opgesteld. Uit het herstelplan, zoals door het bestuur vastgesteld in zijn vergadering van 9 maart 2016 en tijdig bij DNB ingediend voor 1 april 2016, bleek dat op basis van de gehanteerde veronderstellingen het pensioenfonds naar verwachting in de loop van 2020 uit tekort is en de beleidsdekkingsgraad aan het einde van het herstelplan naar verwachting ligt boven het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Hierbij zou sprake kunnen zijn van een (gedeeltelijke) toeslagverlening vanaf 2018 en zou geen sprake zijn van het toepassen van een korting.

2.3 Toekomst fonds

In april 2014 heeft de Staatssecretaris besloten dat de verplichtstelling in stand te laten vanwege de bijzondere omstandigheden in de bedrijfstak en het perspectief op verbetering van de representativiteit. Uiterlijk op 22 januari 2018 zal in het kader van de periodieke representativiteitstoets wederom beoordeeld worden of voor de verplichtstelling nog voldoende draagvlak bestaat. Met het behoud van de verplichtstelling is de urgentie om op korte termijn te acteren op het vlak van de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds minder aanwezig. Het primaat voor de nieuwe representativiteitstoets in 2018 ligt bovendien bij de sociale partners. Mocht de representativiteit in 2018 onvoldoende blijken te zijn, dan voorziet de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 in een hertoetsing na twee jaar.

Primair is de focus nu gericht op het, als verplicht gesteld pensioenfonds, optimaal uitvoeren van de pensioenregeling, zoals deze door sociale partners is overeengekomen. Daarbij richt het bestuur zich op transparantie, kostenbeheersing, begrijpelijke en correcte communicatie en een verbetering van de pensioenadministratie. In 2015 heeft het bestuur zich gericht op de implementatie van het nieuwe FTK en de Wet pensioencommunicatie en op een nadere uitwerking van de Code pensioenfondsen.

2.4 Goed pensioenfondsbestuur

2.4.1 Governance kwaliteitsverbetering bestuur pensioenfondsen

Het bestuur van het pensioenfonds heeft in 2014 gekozen voor het (aangepaste) paritaire bestuursmodel. De sociale partners doen een voordracht voor bestuursleden. Deze bestuursleden moeten voldoen aan de geschiktheidseisen die het bestuur stelt. Daarmee wordt gestreefd naar een kwalitatief goede sturing op het uitvoeren van de door de sociale partners overeengekomen pensioentoezegging, hetgeen in het belang is van de deelnemers en werkgevers. Indien kandidaten niet gevonden worden binnen de eigen geledingen dan is het binnen dit model mogelijk dat sociale partners externe deskundigen voordragen namens de werkgevers- of werknemersverenigingen. Het paritaire model kent een adequate vertegenwoordiging van alle risicodragers door versterking van de positie van pensioengerechtigden. Het bestuur heeft besloten tot rechtstreekse verkiezing van een bestuurslid namens pensioengerechtigden. Sinds 1 juli 2014 bestaat het bestuur uit vier vertegenwoordigers namens de werkgevers, drie namens de werknemers en een namens de pensioengerechtigden.

De procedures rondom benoeming, ontslag en schorsing van bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht zijn vastgelegd in de statuten en de reglementen van het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. Deze reglementen zijn gepubliceerd op de website van het pensioenfonds.

Code Pensioenfondsen

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen in werking getreden als document van zelfregulering van de sector. De Code gaat in op het besturen van een pensioenfonds, het intern toezicht daarop en over het afleggen van verantwoording over wat het pensioenfonds doet, wat een pensioenfonds gepland en gerealiseerd heeft. Per 1 juli 2014 is de Code ook wettelijk verankerd in de Pensioenwet. De Code is gebaseerd op het 'pas toe, of leg uit'-beginsel. Het volledig volgen van alle normen uit de Code is dus niet verplicht. Wel wordt ieder pensioenfonds geacht aan te kunnen geven waarom ze bepaalde afwijkende keuzes hebben gemaakt.

Het bestuur van het pensioenfonds committeert zich aan de Code Pensioenfondsen. Voor een groot deel voldeed het pensioenfonds reeds aan de principes bij de invoering per 1 januari 2014. Voor principes waaraan nog niet werd voldaan heeft het bestuur in 2014 de eventueel benodigde acties geformuleerd. In de loop van 2015 is invulling gegeven aan de normen 3 en 18 (schriftelijke vastlegging missie, visie en strategie), en norm 4 (vastlegging noodprocedure om in spoedeisende situaties te kunnen handelen). In bepaalde gevallen wijkt het pensioenfonds op het moment van vaststellen van dit verslag nog af van normen uit de Code. Hieronder treft u hiervan per norm een korte toelichting aan.

Norm	Taak en werkwijze bestuur, Verantwoordingsorgaan en Raad van Toezicht	Beleid wijkt nog af op de volgende onderdelen:
26	Het bestuur meet hoe effectief de ingezette communicatiemiddelen zijn. Dit doet het periodiek, maar ten minste elke drie jaar.	Dit is in 2015 onderdeel geworden van het nieuwe geformuleerde meerjarencommunicatiebeleidsplan 2016-2019. Het bestuur is voornemens om in 2016 een meting uit te voeren.

39	Het bestuur bevordert dat de dienstverleners een klokkenluidersregeling hebben. Met een klokkenluidersregeling kunnen degenen die financieel afhankelijk zijn van de dienstverlener, zonder gevaar voor hun positie rapporteren over onregelmatigheden binnen de onderneming. Dit kan gaan om onregelmatigheden van algemene, van operationele en van financiële aard.	In 2016 worden de geldende klokkenluidersregelingen bij alle uitbestedingspartijen opgevraagd.
67	In het bestuur en het verantwoordingsorgaan zitten ten minste één man en één vrouw	In het bestuur en verantwoordingsorgaan zitten geen vrouwen. Een van de twee aspirant bestuursleden is vrouw. Bij nieuwe benoemingen wordt hiermee zoveel mogelijk rekening gehouden.
68	In het bestuur en het verantwoordingsorgaan zitten ten minste één lid boven en één lid onder 40 jaar	In het bestuur en verantwoordingsorgaan zitten geen leden die jonger zijn dan 40 jaar. Een van de twee aspirant bestuursleden is jonger dan 40 jaar (geboortjaar: 1977). Bij nieuwe benoemingen wordt hiermee zoveel mogelijk rekening gehouden.

2.4.2 Geschiktheid bestuursleden

Een pensioenfondsbestuurder moet vanaf de eerste dag geschikt zijn. Het bestuur wil de geschiktheid en daarmee de deskundigheid binnen het bestuur waarborgen en hanteert voor de werving en selectie van nieuwe bestuursleden en voor de periodieke beoordeling van bestuursleden een functieprofiel.

Nieuwe bestuursleden worden getoetst aan het functieprofiel dat door het bestuur is vastgesteld. Als het bestuur van mening is dat de voorgedragen persoon niet voldoet aan het functieprofiel, zal het bestuur de voordragende partij vragen een nieuwe persoon voor te dragen. Het bestuur geeft aan op basis van welke overwegingen een voorgedragen persoon al dan niet tot bestuurslid wordt benoemd. Alvorens het nieuwe bestuurslid conform de statuten wordt benoemd, dient deze getoetst te worden door DNB. DNB houdt bij toetsing op geschiktheid voorafgaand aan het aantreden van een bestuurslid rekening met de functie van de beleidsbepaler en de omvang, complexiteit en het risicoprofiel van het pensioenfonds. Daarnaast wordt er tevens rekening gehouden met samenstelling en het functioneren van het bestuur als geheel. De overwegingen tot benoeming worden zorgvuldig vastgelegd.

Geschiktheidsbevordering

Het bestuur vindt permanente scholing noodzakelijk, voor het bestuur als geheel en voor bestuursleden afzonderlijk. Het bestuur heeft in 2015 diverse studiedagen gevolgd op het gebied van beleggingen en vermogensbeheer, (integraal) risicomanagement en het nieuwe FTK. Verder hebben de bestuursleden literatuur bijgehouden, seminars en lezingen op pensioengebied bijgewoond en ervaringen met andere bestuursleden uitgewisseld.

Op 14 september 2015 heeft het bestuur een competentiemeting van de bestuursleden c.q. van het bestuur als geheel laten doen door een externe en onafhankelijke consultant. De bestuursleden vulden vooraf vragenlijsten in. Tijdens de vergadering zelf vond een beoordeling plaats door de consultant. Op 20 oktober 2015 vond een vervolgbijeenkomst plaats, waarbij een vertaling is gemaakt van voorkeursgedrag naar competenties. Uit de sessies en de scores is gebleken dat het bestuur op de cognitieve competenties goed uit de voeten kan. Het bestuur heeft naar aanleiding van de sessies onderling afspraken gemaakt en voor zichzelf enkele verbeter- c.q. actiepunten geformuleerd. Zo zal onder andere bij nieuwe benoemingen van bestuursleden zo mogelijk worden gezocht naar personen met competenties, die binnen de huidige bestuurssamenstelling minder sterk aanwezig zijn.

2.4.3 Diversiteit

Het bestuur van het pensioenfonds heeft op 30 april 2015 diversiteitsbeleid vastgesteld. De eerste prioriteit bij de samenstelling van de organen van het pensioenfonds is de geschiktheid van personen. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag zijn hierbij leidend. De geschiktheidseis komt tot uitdrukking in de toepasselijke profielschetsen. Daarnaast is het bestuur van mening dat het functioneren van de fondsorganen beter wordt door het inzetten van diverse vaardigheden en zienswijzen. Dit kan worden aangeduid met complementariteit en diversiteit.

Diversiteitsdoelstellingen

De samenstelling van de organen van het pensioenfonds moet een zo goed mogelijke afspiegeling vormen van de samenstelling van het deelnemersbestand van het pensioenfonds voor wat betreft leeftijd en geslacht. Concreet betekent dit dat het bestuur ernaar streeft dat er ten minste één vrouw en ten minste één 40-minner zitting heeft in:

- a. het bestuur;
- b. het verantwoordingsorgaan; en
- c. de raad van toezicht.

Bestuur

Voor wat betreft het bestuur voldoet het pensioenfonds niet aan de diversiteitsdoelstellingen. Bij vervulling van een vacature wordt actief gezocht naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen. Hiertoe zal het bestuur onder meer bij het opstellen van een profielschets voor een vacature in het bestuur rekening houden met het diversiteitsbeleid. Kennis, vaardigheden en professioneel gedrag blijven echter leidend.

Het bestuur heeft begin 2015 de twee vacatures van aspirant-bestuurslid actief onder de aandacht gebracht van de werkgevers- en werknemersverenigingen in de binnenvaartsector. De aspirant-bestuursleden zijn geen medebeleidsbepaler, maar bereiden zich voor op een mogelijke rol als bestuurslid. Beide vacatures zijn in 2015 ingevuld: de een door mevrouw Brands-Van Gemert, de ander door de heer Van Oostrom die jonger is dan 40 jaar.

Verantwoordingsorgaan

Voor wat betreft het verantwoordingsorgaan voldoet het pensioenfonds niet aan de diversiteitsdoelstellingen. De werkgevers- en werknemersverenigingen in de binnenvaartsector zijn (naar aanleiding van een statutenwijziging van het pensioenfonds) sinds 30 maart 2015 verantwoordelijk voor de benoeming van de (nieuwe) leden van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur heeft hun in de eerste helft van 2015 op de hoogte gebracht van de diversiteitsdoelstellingen van het pensioenfonds. Gevraagd is om bij de vervulling van een vacature actief te zoeken naar kandidaten die passen in de diversiteitsdoelstellingen.

Raad van toezicht

Op het aspect van het geslacht voldoet de raad van toezicht het aan de diversiteitsdoelstellingen: een van de drie leden is vrouw.

Verantwoording

Het bestuur beoordeelt jaarlijks in hoeverre de gestelde diversiteitsdoelstellingen zijn gehaald en legt hierover verantwoording af in het jaarverslag. Driejaarlijks evalueert het bestuur het diversiteitsbeleid.

2.4.4 Bestuurskostenvergoeding

Het bestuur heeft een beloningsbeleid vastgesteld. Onderdeel daarvan is een regeling voor de beloning van bestuursleden.

Het bestuur stelt eisen aan de geschiktheid van bestuursleden. Het is voor de deelnemers en overige betrokkenen van belang dat het bestuur als eindverantwoordelijke van een financiële instelling, professioneel opereert. Daar hoort ook een adequate vergoeding voor bestuursleden tegenover te staan. De vergoeding aan bestuursleden is in beginsel gebaseerd op de (arbeids)tijdsbesteding en – indien aan de orde – ter vergoeding van de inkomsten die de werkgever van het bestuurslid derft voor beschikbaarstelling. Daarbij dient uitdrukkelijk rekening te worden gehouden met het feit dat het pensioenfonds een stichting is

zonder winst oogmerk. Deze ideële context impliceert dat het bestuur naast arbeidstijd een investering van ‘eigen tijd’ door de bestuursleden als niet ongebruikelijk acht.

Bestuurskostenvergoeding 2015

Ieder bestuurslid ontvangt een vaste vergoeding per jaar. De vergoeding wordt gebaseerd op de tijdsbesteding van een bestuurslid, waarbij de volgende uitgangspunten zijn gehanteerd:

- Er wordt uitgegaan van de kwalificatie ‘klein pensioenfonds’ van de Pensioenfederatie waarbij de totale werkgeverslasten op fulltime jaarbasis voor een bestuurslid in dienst van een vakorganisatie EUR 100 bedragen.
- De gemiddelde tijdsbesteding van een bestuurslid is 1 dag per week.

Eind 2014 heeft het bestuur de vergoedingsregeling geëvalueerd. Het bestuur heeft besloten om het beloningsbeleid per 1 januari 2015 te wijzigen: de onkostenvergoedingen voor het bestuur is afgeschaft en de indexatiesystematiek is veranderd. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover een positief advies gegeven en de raad van toezicht heeft goedkeuring verleend aan het bestuur op 19 mei 2015. De vergoedingen van de leden van de fondsorganen zijn per 1 januari 2015 niet verhoogd, per 1 januari 2016 zijn de vergoedingen verhoogd met 1,53%.

In 2015 heeft het bestuur gekeken naar de verdeling van taken c.q. aandachtsgebieden tussen de portefeuilles binnen het bestuur. Dit heeft niet geleid tot aanpassing van de hoogte van de vergoedingen.

2.4.5 Intern toezicht en verantwoordingsorgaan

Raad van toezicht

Vanaf 1 juli 2014 wordt het intern toezicht uitgevoerd door een permanente raad van toezicht. De raad van toezicht legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag (zie hoofdstuk 4).

Verantwoordingsorgaan

Het pensioenfonds heeft een verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, het door het bestuur uitgevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het verantwoordingsorgaan legt zijn oordeel ten minste één keer per jaar schriftelijk vast. Dit oordeel en de reactie van het bestuur daarop worden gepubliceerd in het jaarverslag (zie hoofdstuk 3).

2.4.6 Integriteitsbeleid

Het pensioenfonds heeft een integriteitsbeleid en een beleid inzake belangenverstrengeling. Verder is er een gedragscode.

Gedragscode

De gedragscode is in 2015 aangepast naar aanleiding van de oprichting van het nieuwe verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht. De gedragscode moet worden nageleefd door de leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en de medewerkers van het bestuursbureau. Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten tussen het pensioenfonds en betrokkenen te voorkomen. Daarnaast regelt de gedragscode hoe moet worden omgegaan met vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds. De gedragscode bevordert de transparantie en zorgt ervoor dat alle verbonden personen, ook voor hun eigen bescherming, duidelijk weten wat wel en wat niet is geoorloofd. Elke verbonden persoon verklaart schriftelijk de gedragscode te zullen naleven. Het Nederlandse Compliance Instituut (NCI) fungeert als externe compliance officer. Vanuit die functie is het NCI verantwoordelijk voor de uitoefening van het toezicht op de naleving van de gedragscode. De compliance officer beoordeelt de correcte naleving van de gedragscode door alle betrokkenen jaarlijks een vragenlijst te verstrekken en te rapporteren over de naleving. De rapportage inzake naleving van de gedragscode over 2015 is in april 2016 door het bestuur besproken. De compliance officer heeft geen overtredingen van de gedragscode geconstateerd.

Incidenten- en klokkenluidersregeling

Incidenten kunnen een gevaar vormen voor de integere en beheerste bedrijfsvoering van het pensioenfonds. Het bestuur van het pensioenfonds heeft een incidentenregeling vastgesteld. De incidentenregeling geeft aan welke stappen worden gevolgd als het vermoeden bestaat dat er sprake is van een incident binnen het pensioenfonds. Het doel van de regeling is het voorkomen van schade aan de beheerste en integere bedrijfsvoering en goede naam van het pensioenfonds, alsmede het beperken van mogelijke gevolgschade. De regeling geeft aan hoe verbonden personen van het pensioenfonds incidenten kunnen melden en hoe met een melding zal worden omgegaan. De regeling bevat waarborgen voor de bescherming van de verbonden persoon die te goeder trouw melding maakt van een incident (klokkenluidersregeling). In het verslagjaar is geen sprake geweest van incidenten binnen het pensioenfonds.

2.4.7 Zelfevaluatie

De bestuursleden hebben zichzelf in het verslagjaar aan de hand van een ingevulde vragenlijst geëvalueerd. Een externe en onafhankelijke consultant heeft het proces van de evaluatie begeleid. Het functioneren van het bestuur en de bestuursleden is over de volle breedte aan de orde geweest. Tijdens aparte sessies op 25 november 2014 en 3 maart 2015 is het bestuur per onderdeel ingegaan op de bevindingen vanuit de ingevulde vragenlijsten en zijn de te nemen acties benoemd. De acties vanuit de evaluatie in 2014 zijn opgenomen in de actielijst van het bestuur, waarbij actiehouders zijn benoemd. De actielijst wordt gebruikt als uitgangspunt bij de volgende, jaarlijkse zelfevaluatie.

2.4.8 Uitbestedingsbeleid

Het bestuur van het pensioenfonds heeft activiteiten uitbesteed aan externe partijen. Deze partijen kunnen activiteiten beter en/of tegen lagere kosten uitvoeren dan het pensioenfonds zelf. Ook in het kader van functiescheiding kan het gewenst zijn activiteiten uit te besteden. Doelstelling bij het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van de kwaliteit van de dienstverlening door de uitbestedingspartners en het waarborgen dat het pensioenfonds 'in control' is ten aanzien van de uitbestede activiteiten. Het bestuur blijft te allen tijde eindverantwoordelijk voor de activiteiten van het pensioenfonds en houdt dan ook toezicht op externe partijen. Het pensioenfonds heeft een uitbestedingsbeleid, dat het bestuur heeft vastgelegd in een beleidsdocument. Daarin beschrijft het bestuur onder meer het doel en de reikwijdte van het uitbestedingsbeleid, de uitgangspunten die worden gehanteerd in geval van uitbesteding, de criteria voor de selectie van een uitbestedingsrelatie en de waarborgen en normen voor de kwaliteit van uitbestede werkzaamheden. In 2015 heeft het bestuur het beleidsdocument herzien om te voldoen aan nieuwe respectievelijk aangescherpte wetgeving (Besluit uitvoering Pensioenwet). Het bestuur heeft de 'guidance uitbesteding' van DNB betrokken bij de wijziging van het uitbestedingsbeleid.

2.4.9 Klachtenprocedure

Het bestuur van het pensioenfonds zorgt voor een adequate interne klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is via de website van het pensioenfonds. Onderdeel van de klachtenprocedure is de mogelijkheid van het instellen van beroep tegen een beslissing van het bestuur bij de Ombudsman Pensioenen.

In het verslagjaar is geen sprake geweest klachten die het formele traject zijn ingegaan en evenmin van veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

2.4.10 Overig

Pensioenadministratie

Met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. is op 25 juni 2012 een overeenkomst gesloten voor de uitbesteding van de pensioenadministratie voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 12 maanden. In december 2013 heeft het pensioenfonds de overeenkomst pro forma opgezegd. Het bestuur is in 2014 met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. het gesprek aangegaan over de dienstverlening. Dit heeft erin geresulteerd dat verbeterde afspraken zijn gemaakt over de service levels en maandelijks rapportage hierover. Het pensioenfonds en Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. hebben eind december 2014 afgesproken dat de werkzaamheden voor het pensioenfonds ook na 31 december 2014 conform de huidige overeenkomst worden gecontinueerd,

totdat de contractverlenging gerealiseerd is. Dit is uiteindelijk gebeurd in maart 2016. Inmiddels heeft het pensioenfonds ook deze overeenkomst, met een looptijd van twee jaar vanaf 1 januari 2015, pro forma opgezegd per eind 2016.

De uitbesteding van werkzaamheden wordt periodiek geëvalueerd. Het bestuur van het pensioenfonds heeft in dit kader besloten om voor de pensioenadministratie en het bestuursbureau een brede marktverkenning op te starten. Speerpunten voor het bestuur zijn met name kostenbeheersing, begrijpelijke en correcte communicatie en kwaliteit van de pensioen- en werkgeversadministratie. Het traject is in het najaar van 2015 in gang gezet. Naar verwachting zal het bestuur vóór 1 juli 2016 een besluit nemen.

Werkgeversbijeenkomsten en Pensioenaangifte

Op 17 juni 2015 is er een werkgeversbijeenkomst geweest, georganiseerd door het bestuur naar aanleiding van klachten over met name niet-actuele en incorrecte facturen. Tijdens de werkgeversbijeenkomst zijn enkele aandachtspunten naar voren gekomen. Het bestuur heeft daarop besloten om de volgende administratieve wijzigingen door te voeren: de betaaltermijn voor alle premienota's (voorschotten, tussentijdse en jaarafrekeningen) te stellen op 30 kalenderdagen vanaf factuurdatum, premienota's per mail te versturen in plaats van per post en creditsaldi binnen 30 dagen terug te betalen, als op dat moment het creditsaldo nog bestaat, naar het bij rekeningnummer waarvan het pensioenfonds de laatste betaling heeft ontvangen mits er geen of een afwijkend rekeningrekeningnummer in de administratie bekend is. Het versturen van premienota's per mail wordt naar verwachting in de loop van 2016 mogelijk, de andere wijzigingen zijn begin 2016 al doorgevoerd. Met het doorvoeren van die wijzigingen komt het bestuur tegemoet aan de goede wensen van de werkgevers.

In een vervolgbijeenkomst op 19 november 2015 zijn enkele andere klachten besproken. Het bestuur is opnieuw in gesprek gegaan met de pensioenadministrateur om verbeteringen door te voeren aangaande de dienstverlening aan werkgevers. Belangrijk onderdeel hiervan is dat werkgevers mutaties compleet en tijdig kunnen aanleveren, zodat de administrateur deze mutaties tijdig kan verwerken in de administratie en op de kwartaalnota's. Syntrus Achmea Pensioenbeheer heeft aangegeven voor al haar klanten over te gaan op Pensioenaangifte, een systeem waarbij de mutatie- en salarisaanlevering direct aan de salarisadministratie van werkgevers wordt onttrokken en maandelijks geleverd wordt aan het pensioenfonds. De pensioenadministrateur heeft in die vervolgbijeenkomst een presentatie gegeven over Pensioenaangifte, dat inmiddels geïmplementeerd is per 1 januari 2016. Ook in 2016 organiseert het bestuur een of meerdere (informatieve) werkgeversbijeenkomsten.

Data readiness

Het bestuur heeft in het verslagjaar Towers Watson Netherlands opdracht gegeven tot een onderzoek naar de kwaliteit van de historische data in de pensioenadministratie. Het onderzoek is in het voorjaar van 2016 afgerond. De hoofdconclusies zijn:

- De gegevens in de systemen zijn tot 1 januari 1996 aanwezig en benaderbaar.
- Reglementen en parameteroverzichten van voor 2007 zijn beperkt aanwezig. Vragen over de periode van voor 2007 zijn daarmee lastiger te beantwoorden.
- Het pensioenreglement laat ruimte voor interpretatie voor met name het pensioengevend loon.

Ten aanzien van de aanbevolen acties is de conclusie dat het belangrijkste is om de zaken naar de toekomst toe goed te regelen, bijvoorbeeld:

- Het pensioenreglement aanpassen zodat geen ruimte voor interpretatie meer bestaat.
- Zorgen dat vanaf nu doorlopende pensioenreglementsteksten voor de pensioenadministratie beschikbaar zijn. Dit is de verantwoordelijkheid van het bestuursbureau.

Het bestuur acht het niet verstandig nu fors extra kosten te maken om gegevens voor 1 januari 1996 te reconstrueren.

In het sporadisch geval dat het repareren van fouten nodig is, kunnen kosten genomen worden indien die zich voordoen. In de afgelopen jaren is het aantal reparatiegevallen beperkt gebleven.

Traject analyse pensioenregeling

Het bestuur van het pensioenfonds is een traject 'analyse van de pensioenregeling' gestart. De eerste stap is om door middel van een beschrijving van de pensioenregeling inzichtelijk te hebben of er elementen in de huidige pensioenregeling zitten die meervoudig interpreteerbaar zijn dan wel tot uitvoeringsproblemen leiden. De tweede stap is om voorstellen te doen voor vereenvoudiging van de pensioenregeling. Indien het onderdelen van de pensioenregeling betreft met materiële impact op de

toezegging, dan treedt het bestuur in overleg met sociale partners. De laatste stap is om de pensioenregeling vervolgens helder en logisch op te schrijven in het pensioenreglement.

BTW (vervallen koepelvrijstelling)

Met ingang van 1 januari 2015 is de BTW koepelvrijstelling vervallen. Dit betekent dat over de diensten van de uitvoeringsorganisatie(s) van het pensioenfonds BTW in rekening wordt gebracht. Hierdoor worden de pensioenuitvoeringskosten hoger. Het bestuur heeft bij de Inspecteur van de Belastingen aangegeven gebruik te willen maken van de BTW-vrijstelling die geldt voor “het collectief bijeenbrengen van vermogen”. Dienstverleners van het pensioenfonds die BTW-nota's sturen, hebben een brief gehad van het pensioenfonds met het verzoek om bezwaar in te dienen tegen de aangifte. De inspecteur van de Belastingdienst heeft vervolgens een uitspraak gedaan dat er bij het pensioenfonds geen sprake is van een collectief belegd vermogen. Het vervallen van de koepelvrijstelling voor de BTW-plicht voor het pensioenfonds per 1 januari 2015 blijft daarmee in stand. Er is inmiddels beroep ingediend tegen deze beslissing op bezwaar.

2.5 Communicatie

Het bestuur heeft een meerjarenbeleidsplan opgesteld. Het vorige gold voor de periode 2013-2015. In het verslagjaar heeft het bestuur een nieuw beleidsplan vastgesteld voor de periode 2016-2019. Het bestuur stelt daarnaast ieder jaar een communicatiejaarplan op met de daarbij behorende acties. Het pensioenfonds heeft in 2015 de aangesloten werkgevers, de deelnemers en de pensioengerechtigden schriftelijk geïnformeerd over algemene zaken betreffende het pensioenfonds. Het ging hierbij onder meer over het functioneren en de (veranderde) organisatie van het pensioenfonds, de financiële positie van het pensioenfonds, de ontwikkelingen binnen de pensioenregeling, reglementswijzigingen, de nieuwe pensioenplanner, de premievaststelling en de toeslagverlening. Het verscherpte handhaving- en boetebeleid heeft in onze communicatie-uitingen naar werkgevers veel aandacht gekregen. In iedere digitale nieuwsbrief werd er stilgestaan bij een onderdeel van het beleid.

Communicatiemiddelen

In 2015 zijn vier digitale nieuwsbrieven en een gedrukte nieuwsbrief, speciaal gewijd aan de introductie van het gegevensaanleveringssysteem Pensioenaangifte per 1 januari 2016, verstuurd naar werkgevers en administratiekantoren en drie gedrukte pensioenflitsen naar deelnemers, hun werkgevers en naar pensioengerechtigden.

De lezer wordt voor meer informatie van de papieren communicatie-uitingen naar de website doorverwezen. Dit verhoogt de bekendheid van de website. Op de website is meer diepgaande informatie over het pensioenfonds en de pensioenregeling te vinden. Eind 2015 is een nieuwe fondswedstee uitgerold, met een nieuw, fris ontwerp en een verbeterde indeling. Gebruiksgemak stond voorop bij het nieuwe ontwerp. Zo is de zoekfunctie verbeterd waardoor de stakeholders van het pensioenfonds informatie snel en gericht vinden. Ook het zelf regelen van pensioenzaken is eenvoudiger gemaakt. Belangrijk winstpunt: de website is op PC, tablet en smartphone goed te bekijken.

Het pensioenfonds plaatst met regelmaat nieuws op de website. De teksten op de site worden regelmatig geactualiseerd en verbeterd.

Vanaf eind oktober levert het pensioenfonds iedere maand een inhoudelijk artikel aan voor de nieuwsbrief van Koninklijke BLN-Schuttevaer. Deze aanlevering van pensioeninformatie wordt in 2016 uitgebreid naar de andere werkgeversvereniging. Ook onderzoekt het bestuur de mogelijkheden om de werknemersverenigingen in de bedrijfstak in te zetten als intermediair kader.

Wettelijk verplichte informatie

De Pensioenwet bevat uitgebreide informatieverplichtingen voor pensioenuitvoerders. Uit deze verplichtingen volgt dat het pensioenfonds onder meer op de volgende momenten verplichte informatie ten aanzien van de pensioensituatie moet verstrekken:

- aan deelnemers: bij aanvang deelneming en jaarlijks door middel van een uniform pensioenoverzicht (UPO);
- aan gewezen deelnemers: bij beëindiging van de deelneming en periodiek (om de vijf jaar);
- aan ex-partners: bij scheiding en periodiek (om de vijf jaar);
- aan pensioengerechtigden: bij pensioeningang en periodiek (jaarlijks);

- startbrief bij aanvang van deelname (vanaf 1 juli 2016 wordt de startbrief vervangen door laag 1 van Pensioen 1-2-3).

De (actuele) pensioenaanspraken worden vermeld op het digitaal pensioenoverzicht (www.mijnpensioenoverzicht.nl).

De informatieverplichtingen van het pensioenfonds zijn in het pensioenreglement opgenomen, zodat betrokkenen uit dit reglement kunnen opmaken op welke momenten er bepaalde informatie aan hen moet worden verstrekt.

Wet pensioencommunicatie

Deze wet, die vanaf 1 juli 2015 in stappen in werking treedt, wijzigt de Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling. Met de wet wordt beoogd de informatieverstrekking over pensioenen te verbeteren. Het doel van pensioencommunicatie is dat de deelnemer weet hoeveel pensioen hij kan verwachten, kan nagaan of dat voldoende is en zich bewust is van de risico's van de pensioenvoorziening. Daarnaast moet pensioencommunicatie de deelnemer laten zien welke keuzemogelijkheden hij heeft. Het bieden van handelingsperspectief is een essentieel element bij het bereiken van de deelnemer. De deelnemer neemt informatie eerder op als hij weet wat hij ermee kan doen.

Met deze wet wordt het perspectief van de deelnemer centraal gesteld. Meer dan nu het geval is wordt aangesloten bij de informatiebehoeften en de kenmerken van de deelnemer, bijvoorbeeld door ander taalgebruik. Zo wordt de kans groter dat de informatie hem daadwerkelijk bereikt. De wet strekt ertoe de eisen die gesteld worden aan pensioenuitvoerders ten aanzien van de communicatie met (gewezen) deelnemers, (gewezen) partners en pensioengerechtigden zodanig aan te passen, dat pensioenuitvoerders met deze communicatie aansluiten bij de behoeften en bevorderen dat de communicatiedoelen worden bereikt.

Pensioenfondsden moeten nu op basis van de wet al informatie over hun pensioen delen met hun deelnemers. Ze doen dat onder meer door elk jaar een UPO op te sturen. Het UPO wordt overzichtelijker. Op de website mijnpensioenoverzicht.nl kunnen mensen een totaaloverzicht krijgen. Pensioenfondsden moeten daar een totaaloverzicht bieden van alle opgebouwde rechten, maar in de komende jaren ook helder inzicht geven in de koopkrachteffecten en de risico's. Daarvoor moeten ze drie scenario's gebruiken: een optimistisch scenario, een verwacht scenario en een pessimistisch scenario. Ook moeten pensioenfondsden het verwachte pensioen terugrekenen naar het prijspeil van nu, om inzichtelijk te maken wat het pensioen daadwerkelijk waard is.

Het pensioenfonds heeft de nodige maatregelen genomen om tijdig aan de nieuwe communicatiewetgeving te voldoen. Naar aanleiding van de nieuwe wet worden onder meer alle brieven naar deelnemers herschreven. De verbeterde schrijfstijl moet ertoe leiden dat informatie beter begrepen wordt en dat de deelnemers in een oogopslag zien welke keuzes ze kunnen maken. Alle communicatie-uitingen van het pensioenfonds sluiten aan bij deze schrijfstijl.

In alle relevante communicatie-uitingen wordt vanaf 1 januari 2016 een 5-jarig overzicht van toeslagen en verlagingen opgenomen. Een 10-jarig overzicht is opgenomen in de verdere informatie over de toeslagverlening en verlagingen, die in december op de website beschikbaar is gesteld.

Op de website komt uiterlijk op 1 juli 2016 Pensioen 1-2-3 beschikbaar.

Zodra laag 1 wordt ingezet (als vervanger voor de startbrief), dan stelt het pensioenfonds ook een door werkgevers voor (nieuwe) werknemers in een (arbeidsvoorwaarden)gesprek te gebruiken checklist beschikbaar.

Daarnaast zijn in 2016 nieuwe UPO modellen in gebruik genomen. Het pensioenfonds volgt daarbij de modellen van de Pensioenfederatie, waarbij het te bereiken pensioen vermeld blijft worden om zo goed mogelijk aan te sluiten op de behoeften van de deelnemers.

In het kader van een mogelijke overgang naar digitale communicatie houdt het pensioenfonds de ontwikkelingen van de "Berichtenbox" op "Mijn Overheid" in de gaten, maar onderneemt op dat gebied vooralsnog geen directe actie.

2.6 Toezichthouders AFM en DNB

Geen boetes en dwangsommen

Het afgelopen jaar zijn aan het pensioenfonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. DNB en AFM hebben geen aanwijzingen aan het pensioenfonds gegeven. Er is geen bewindvoerder aangesteld. Het pensioenfonds had geen toestemming van de

toezichthouder nodig bij het gebruik van de normale bevoegdheden. Wel heeft het pensioenfonds begin 2015 melding gedaan aan de AFM over te laat verzonden start- en stopbrieven in 2014. De reden van de te verlate verzending is tweeledig:

- De pensioenadministrateur heeft de termijn om start- en stopbrieven te verzenden overschreden.
- De werkgevers hebben te laat of onvolledige mutaties aangeleverd, waardoor het voor de pensioenadministrateur niet mogelijk was de tijdige verzending te doen.

Met de pensioenadministrateur zijn afspraken gemaakt om overschrijding van wettelijke termijnen voor verzending van start- en stopbrieven te voorkomen. Tevens is door het pensioenfonds beleid geformuleerd dat ertoe moet leiden dat werkgevers eerder in- en uitdienstmutaties aanleveren.

Onderzoek DNB

DNB heeft een themaonderzoek uitgevoerd naar de beheersing van het risico op belangenverstremming. Doel van het themaonderzoek was om een beter beeld te krijgen van de mate van beheersing van de risico's die zich kunnen voordoen op het gebied van belangenverstremming aan de hand waarvan DNB meer handvatten heeft om good practices te formuleren voor de sector. DNB heeft bij het pensioenfonds enkele verbeterpunten gesignaleerd. Het pensioenfonds heeft naar aanleiding daarvan een risicoanalyse op het gebied van belangenverstremming opgesteld en opgestuurd aan DNB, waarmee inzage is gegeven in het proces van de totstandkoming van de risicoanalyse en de belangrijkste uitkomsten. In een reactie heeft DNB het pensioenfonds gewezen op de noodzaak om zorg te dragen voor een systematische risicoanalyse van de risico's op belangenverstremming. Naar aanleiding van deze reactie heeft het pensioenfonds inmiddels voor een verbeterde risicoanalyse gezorgd, die ook alle andere integriteitsrisico's bevat.

2.7 Externe ontwikkelingen

2.7.1 Verhoging AOW-leeftijd

De AOW-leeftijd gaat in stappen omhoog naar 67 jaar. In 2015 gingen de Tweede en Eerste Kamer akkoord met een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd. De AOW-leeftijd wordt vanaf 2016 in stappen van 3 maanden verhoogd. En vanaf 2018 in stappen van 4 maanden. Daarmee wordt de AOW-leeftijd 66 jaar in 2018 en 67 jaar in 2021. Dat is sneller dan eerder afgesproken. Na 2021 wordt de AOW-leeftijd gekoppeld aan de levensverwachting.

2.7.2 Aanpassing rekenrente

De Ultimate Forward Rate (UFR) is een modelmatige benadering van de marktrente voor pensioenverplichtingen met een termijn langer dan 20 jaar. De UFR curve wordt gebruikt bij de berekening van de technische voorzieningen. In 2015 is op twee momenten de marktrente waarmee gerekend dient te worden door de regering aangepast. De eerste aanpassing vond plaats in januari 2015 waardoor niet langer gebruik gemaakt mag worden van een driemaands middeling. De tweede aanpassing was per 15 juli 2015 waarbij de UFR werd verlaagd van 4,2% naar 3,3%. Een lagere rente betekent hogere verplichtingen voor het pensioenfonds en daardoor een lagere dekkingsgraad. Hierdoor is er minder ruimte voor indexatie.

2.8 Pensioenparagraaf

2.8.1 Kenmerken van de pensioenregeling

In deze paragraaf is een beknopte omschrijving van de pensioenregeling opgenomen. Hieraan kunnen geen rechten worden ontleend.

Verplichtstelling

Deelname aan de pensioenregeling is verplicht voor alle werknemers, die krachtens een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht in loondienst zijn van een werkgever en die krachtens dit dienstverband:

- a) werkzaam zijn op vaartuigen, die gebruikt worden ten behoeve van de nationale en/of internationale binnenscheepvaart (met uitzondering van de zogenaamde opstapper), waarbij onder binnenscheepvaart wordt verstaan de vrachtaart (exclusief het

binnenbeurtvaartbedrijf) met binnenschepen, waaronder begrepen tankschepen, sleepschepen, sleepboten en duwbotten, dan wel

- b) belast zijn met werkzaamheden van laden en lossen en van onderhoud en reparatie van de vaartuigen van de werkgever mits op hem Nederlandse loon- en arbeidsvoorwaarden van toepassing zijn of worden toegepast;

De verplichting om in het pensioenfonds deel te nemen begint op de eerste dag van de maand, waarin de 21-jarige leeftijd wordt bereikt.

Pensioenregeling

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling worden hieronder weergegeven.

Ouderdomspensioen (*de in deze alinea genoemde bedragen zijn in hele euro's*)

Het ouderdomspensioen is gebaseerd op een opbouwregeling (middelloonregeling). De regeling staat toe om binnen bepaalde grenzen zelf het tijdstip van uittreden te bepalen. De basis van de opbouwregeling is de pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het pensioengevend salaris inclusief alle vaste en variabele loonbestanddelen minus de franchise. De franchise voor 2016 is vastgesteld op EUR 18.144,00. In 2015 was de franchise EUR 18.064,00.

Het opbouwpercentage van het ouderdomspensioen in 2016 bedraagt 1,10%. In 2015 was het opbouwpercentage 1,45%.

Sinds 1 januari 2013 wordt pensioen opgebouwd tot 67 jaar. Het pensioengevend loon is sinds 1 januari 2015 gemaximeerd. In 2016 op EUR 101.519,00 (2015: EUR 100.000,00).

Partnerpensioen

Het partnerpensioen is gebaseerd op opbouwbasis. Gedurende het actieve dienstverband is een partnerpensioen verzekerd van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen⁵. Het is mogelijk het opgebouwde partnerpensioen uit te ruilen voor extra ouderdomspensioen. Deze herschikking of uitruil is mogelijk bij beëindiging van het dienstverband of bij pensionering. Er is sprake geweest van een periode waarin het partnerpensioen op risicobasis was verzekerd. Hierdoor kan het partnerpensioen lager zijn dan 70% van het ouderdomspensioen. De hoogte van het uiteindelijke partnerpensioen hangt dan af van de historie van de opbouw van het partnerpensioen en de gemaakte keuzes op de pensioeningangsdatum en uitdiensttreding voor uitruil van ouderdomspensioen in partnerpensioen.

Partnerpensioen wordt toegekend vanaf de eerste dag van de maand van overlijden van de (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde en wordt uitgekeerd tot het einde van de maand van overlijden van de partner.

Wezenpensioen

Als een (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde overlijdt, bestaat er voor de kinderen recht op wezenpensioen. Gedurende het actieve dienstverband is een wezenpensioen verzekerd van 14% van het bereikbare ouderdomspensioen⁶. Het wezenpensioen wordt toegekend vanaf de eerste dag van de maand van overlijden van de deelnemer tot einde van de maand waarin de 18^e (voor studerende kinderen uiterlijk tot de 27^e) verjaardag van het kind valt. Het wezenpensioen eindigt voorts op de laatste dag van de maand, waarin het kind overlijdt.

Overgangsregeling 2007 – voorwaardelijk pensioen

Op basis van het Sociaal Akkoord van 2004 heeft het pensioenfonds een voorwaardelijke toezegging gedaan, waarbij de toekenning en financiering plaatsvinden tot 1 januari 2021. De overgangsregeling 2007, waarin deze voorwaardelijke toezegging is vastgesteld, is opgenomen in het pensioenreglement.

⁵ Waarbij in geval van overlijden uitgangspunt was, dat het niveau van eind 2011 (toen nog het hogere opbouwpercentage van 1,842% gold) van toepassing was voor deelnemers.

⁶ Waarbij in geval van overlijden uitgangspunt was, dat het niveau van eind 2011 (toen nog het hogere opbouwpercentage van 1,842% gold) van toepassing was voor deelnemers.

Door sociale partners in de bedrijfstak Rijn- en Binnenvaart is in 2008 en 2009 overleg gevoerd over wijziging van de overgangsregeling. De gewijzigde regeling werd in 2009 met terugwerkende kracht tot 1 juli 2008 ingesteld. In 2013 zijn de reeds bestaande afspraken over de uitvoering door het pensioenfonds van de overgangsregeling 2007 vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst tussen sociale partners en het pensioenfonds. Daarin zijn tevens bepalingen opgenomen om te waarborgen dat het pensioenvermogen niet wordt vermengd met de voor deze regeling bestemde financiële middelen.

De overgangsregeling 2007 voorziet in een voorwaardelijke extra toekenning van ouderdomspensioen en 70% partnerpensioen. Deze voorwaardelijke toekenning van ouderdomspensioen bedraagt maximaal 23% van de opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen (bij pensioenleeftijd 67 jaar) per 1 januari 2007. De voorwaarden waaraan moet worden voldaan, zijn vastgelegd in het pensioenreglement. De belangrijkste voorwaarden zijn:

- deelnemer zijn op 31 december 2006 en 1 januari 2007 én
- onafgebroken deelnemer blijven tot 1 januari 2021 of, als de werknemer eerder met pensioen gaat, deelnemer blijven tot de pensioeningangsdatum.

Indien de deelnemer overlijdt vóór 1 januari 2021 wordt het partnerpensioen uit de overgangsregeling onvoorwaardelijk aan de partner toegekend op het moment van overlijden van de deelnemer. Deze voorwaardelijke toekenning van ouderdomspensioen op basis van een pensioenleeftijd 65 jaar is per 1 januari 2013 collectief omgezet naar de nieuwe pensioenleeftijd van 67 jaar. Als de deelnemer het ouderdomspensioen eerder laat ingaan, dan wordt het actuariael herrekend tot die eerdere ingangsdatum.

Garantieregelingen partnerpensioen

De pensioenregeling kent nog twee overgangsregelingen voor partnerpensioen. Dit zijn risicoverzekeringen voor dezelfde groep deelnemers, namelijk de deelnemers die al deelnamen op 31 december 2001 én 1 januari 2002 en vanaf 31 december 2006 tot aan de eerdere overlijdensdatum dan de pensioendatum (leeftijd 67 jaar) deelnemer blijven. In dat geval krijgt de partner van de deelnemer:

- een aanvullend levenslang partnerpensioen, bedoeld om het partnerpensioen dat vanaf 1 januari 2002 tot 1 januari 2007 verzekerd was op risicobasis (en dus niet meer werd opgebouwd) alsnog uit te keren bij vooroverlijden van de deelnemer; en
- een aanvullend tijdelijk partnerpensioen tot de eerste dag van de maand waarin de partner 65 jaar wordt, waarbij het partnerpensioen wordt aangevuld tot 100% van het ouderdomspensioen zoals vastgesteld op 1 januari 2002.

2.9 Pensioenbeheerkosten

Het pensioenfonds maakt voor het uitvoeren van de pensioenregeling diverse kosten. Deze kosten kunnen worden onderverdeeld in kosten voor pensioenbeheer en kosten van het vermogensbeheer.

De kosten van het vermogensbeheer worden nader toegelicht in de beleggingsparagraaf (paragraaf 2.11.5). Onderstaand is in dit kader een uitgebreide rapportage over de kosten voor pensioenbeheer opgenomen.

De kosten worden gepresenteerd overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

De pensioenuitvoeringskosten bedragen voor 2015 EUR 2.597 (2014: EUR 2.609). In deze kosten zijn ook componenten opgenomen die toegerekend moeten worden aan vermogensbeheer, zoals een deel van de bestuurskosten en de kosten van het bestuursbureau. De kosten die toegerekend worden aan vermogensbeheer (EUR 507) zijn opgenomen in paragraaf 2.11.5. De totale pensioenbeheerkosten in 2015 bedragen hiermee EUR 2.090 (2014: EUR 2.386).

	Pensioen- beheer 2015	Vermogens- beheer 2015	Totaal 2015	Totaal 2014
Bestuurskosten	259	33	292	245
Uitvoeringskosten	1.029	325	1.354	1.334

Bestuursbureau	410	107	517	491
Controle en advies- kosten (ex accountant)	344	24	368	367
Accountantskosten	34	18	52	76
Contributies en bijdragen	57	-	57	56
Overig	11	-	11	40
BTW teruggave voorgaande jaren	-54	-	-54	-
Totaal	2.090	507	2.597	2.609

(De in deze alinea genoemde bedragen zijn in hele euro's.) De pensioenbeheerkosten 2015 omgerekend naar kosten per deelnemer en pensioengerechtigde bedragen EUR 306,00 (2014: EUR 348,00).

Er is sprake van een daling van de totale pensioenbeheerkosten welke toe te wijzen is aan een aantal aspecten.

Kostenverhogend is de BTW over de dienstverlening van de pensioenadministrateur, waardoor de uitvoeringskosten en kosten bestuursbureau aanzienlijk stijgen (deze vielen tot en met 2014 onder de koepelvrijstelling).

De kostenverlagende onderdelen ten opzichte van 2014 zijn de teruggave BTW over diensten 2015 en teruggave BTW voorgaande jaren. Ook is in 2014 een aantal oude kleine pensioenen afgekocht hetgeen eenmalig een kostenverhogend effect had in 2014; het aantal afkopen van kleine pensioenen was in het verslagjaar beperkter. Daarnaast is in 2015 sprake van een aangepaste verdeling tussen de pensioenbeheer- en vermogensbeheerkosten. Deze aangepaste verdeling is enerzijds gekoppeld aan de BTW-administratie en anderzijds aan de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie 2016.

Het bedrag aan uitvoeringskosten bestaat uit kosten voor deelnemersadministratie, kosten voor werkgeversadministratie en kosten voor financieel beheer. De kosten voor deelnemersadministratie hebben betrekking op alle werkzaamheden die de administratie van het pensioenfonds verricht om de pensioenaanspraken te administreren, de uitkeringen van de pensioengerechtigden te verzorgen en alle deelnemers en gerechtigden te informeren. Te denken valt hierbij aan het verwerken van waardeoverdrachten, het afkopen van kleine pensioenen, het toekennen van pensioenen en de communicatie met alle doelgroepen (helpdesk, website, pensioenplanner, nieuwsbrief, Uniform Pensioenoverzicht, start- en stopbrief enzovoorts). De kosten voor werkgeversadministratie hebben betrekking op alle activiteiten die voortvloeien uit het beheer van het bestand van aangesloten werkgevers, de aanlevering en verwerking van de werknemersgegevens, het opleggen en innen van de pensioenpremies en het onderhouden van de contacten met die werkgevers. De kosten voor financieel beheer hebben betrekking op het opstellen van het jaarverslag en het samenstellen van financiële rapportages en de kosten van het wettelijk toezicht (De Nederlandsche Bank en Autoriteit Financiële Markten).

Het bestuur stelt zich ten doel kostenefficiënt te werken. Daarbij houdt het bestuur in ogenschouw dat kosten in relatie staan tot de gewenste beheersing van financiële en niet-financiële risico's. Het bestuur beziet kosten niet geïsoleerd van de primaire doelstelling om pensioenen te kunnen indexeren met daarbij een geaccepteerde kans om in tegenvallende situaties een beperkte korting te moeten toekennen.

2.10 Actuariële analyse

2.10.1 Actuariële analyse

In 2015 is een negatief resultaat behaald van EUR 54,6 miljoen. Voor het verkrijgen van inzicht in de verschillende verlies- en winstbronnen is een actuariële resultatenanalyse gemaakt. Het resultaat over 2015 is te verdelen naar de volgende deelresultaten:

Resultaten	2015 (x EUR 1.000)	2014 (x EUR 1.000)
Premieres resultaat⁷	2.132	4.694
Resultaat op rendement en rente	-57.390	49.489
Overige resultaten		
Waardeoverdrachten	231	12
Kosten	0	0
Uitkeringen	-150	-288
Sterfte	1.191	232
Arbeidsongeschiktheid	-125	606
Overige kanssystemen	176	237
Toeslagverlening	-1.406	0
Overige incidentele mutaties	614	-12.870
Andere oorzaken	81	1.257
	612	14.926
Totaal resultaat	-54.646	69.109

De ontvangen premie was hoger dan de zuivere kostendeekkende premie. Hierdoor ontstond een positief premieresultaat van EUR 2.132.

Het resultaat op rendement en rente is EUR 57.390 negatief. De beleggingsopbrengsten zijn 8.375 negatief.

Daarnaast bedraagt de benodigde interest voor de verplichtingen 1.191 (deze is gelijk aan de 1-jaars rente uit de rentetermijnstructuur per 31 december 2014: 0,181%). Ultimo 2015 heeft de omrekening plaatsgevonden van de technische voorziening op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2014, naar de rentetermijnstructuur per 31 december 2015. De gemiddelde rekenrente is met 0,2%-punten gedaald (ultimo 2015: 1,8%, ultimo 2014: 2,0%). De lagere rente leverde een negatief resultaat op van EUR 47.824 door toevoeging van dit bedrag aan de technische voorziening; dit negatieve resultaat is opgebouwd uit de volgende componenten:

- de omrekening van de technische voorziening op basis van de rentetermijnstructuur per 31 december 2014, naar de rentetermijnstructuur per 31 december 2015 inclusief 3-maandsmiddeling (-32.648);
- het effect van het vervallen van de 3-maandsmiddeling (8.265);
- het effect van de overgang naar de nieuwe UFR (-23.441).

Tot slot een toelichting bij een van de overige resultaten. In 2015 heeft het bestuur besloten om de pensioenen met 0,2% te verhogen per 1 januari 2016. De laatste keer dat de pensioenen konden worden verhoogd was per 31 december 2001. Het resultaat op toeslagen bedraagt 1.406 negatief.

⁷ Het resultaat op premie in 2015 ad 2.132 wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat de ontvangen premie ad 22.188 een bedrag van 809 bevat ter versterking van de financiële positie.

2.10.2 Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het minimaal vereist eigen vermogen van het pensioenfonds bedraagt 104,3% van de technische voorzieningen en het vereist eigen vermogen bedraagt 118,9% van de technische voorzieningen. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2015 bedraagt 110,2%. Daarmee is de beleidsdekkingsgraad hoger dan de dekkingsgraad bij het MVEV, maar lager dan de dekkingsgraad bij het VEV, waardoor ultimo 2015 sprake is van een tekort.

Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaardmodel van DNB.

2.10.3 Oordeel van de waarmerkend actuaaris over de financiële positie

Het oordeel van de waarmerkend actuaaris over de financiële positie van het pensioenfonds is opgenomen in paragraaf 6.2.

2.11 Beleggingsparagraaf

2.11.1 Inleiding

Per einde 2015 wordt door het pensioenfonds dienstverlening afgenomen van de volgende vermogensbeheerders:

- AXA Investment Managers
- Florint Capital
- Syntrus Achmea Real Estate & Finance (SAREF)
- Northern Trust

Aan Kas Bank is het beheer van valuta- en rentederivaten uitbesteed. Derivaten worden alleen afgesloten om bestaande risico's te verkleinen.

Het bestuur heeft, onder meer in de vorm van een service level overeenkomst en het instellen van portefeuillehouders, maatregelen getroffen om toezicht te kunnen uitoefenen op de activiteiten van de vermogensbeheerders. Hierbij is vooral het monitoren van het beleggen binnen de mandaten zoals verstrekt door het bestuur van belang. Bovendien wordt hierbij aandacht gegeven aan de aard, juiste interpretatie en uitvoering van beleggingen in lijn met de uitkomsten zoals de ALM-studie die door het bestuur periodiek wordt gemaakt en/of herijkt waarbij rekening wordt gehouden met de risicobereidheid van de deelnemers. Het pensioenfonds heeft bij de selectie van haar vermogensbeheerders rekening gehouden met haar beleid op het gebied van verantwoord beleggen. De vermogensbeheerders verstrekken ter controle interne beheersingsrapportages.

2.11.2 Jaaroverzicht 2015

Economische groei per regio

Het IMF geeft in haar januari 2016 update van de World Economic Outlook aan dat de wereldeconomie naar verwachting met 3,1% is gegroeid in 2015. Dit is 0,3% lager dan de groei van de wereldeconomie in 2014. Net als in 2014 werd de groei van de wereldeconomie in 2015 vooral gedragen door de economische groei in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en de opkomende landen. Voor 2016 verwacht het IMF een groei van de wereldeconomie van 3,4%.

Na een lichte groei van 0,9% in 2014 laat de economie in de eurozone in 2015, naar verwachting van het IMF, een iets sterkere economische groei van 1,5% zien. Voor 2016 voorziet het IMF een licht hogere groei van 1,7% van de economie in de eurozone als gevolg van hogere private consumptie gesteund door lagere olieprijsen en het ruime monetair beleid van de ECB.

In de Verenigde Staten steeg de economische groei licht naar 2,5% in 2015 ten opzichte van 2,4% in 2014. Het IMF verwacht een iets hogere economische groei van 2,6% van de economie in 2016. Deze verwachte groei is het saldo van enerzijds het gevolg van positieve elementen zoals het nog steeds ruime monetair beleid, een verbeterde huizenmarkt en de afnemende werkloosheid. Anderzijds wordt de economische groei negatief beïnvloed door de sterkere US-dollar ten opzichte van andere valuta. Dit resulteert in een negatieve impact op de export georiënteerde industrieën en de lage olieprijsen die zorgen voor een forse afname van investeringen in mijnen en de daarbij benodigde apparatuur.

Opkomende landen laten naar verwachting een economische groei zien van 4,0% in 2015, dit is sinds de financiële crisis in 2008-2009 de laagste economische groei van de afgelopen jaren. Voor 2016 verwacht het IMF een licht hogere economische groei van 4,3%. De enigszins afnemende economische groei in China in combinatie met een lagere economische groei of zelfs een economische krimp voor de grondstoffen exporterende landen, wordt naar verwachting gecompenseerd door de sterkste economische regio, namelijk opkomend Azië.

Obligatie- en geldmarkten

Per saldo zijn de kapitaalmarktrentes gedurende 2015 in absolute zin licht gestegen. Toch was het een zeer volatiel jaar; op 20 april 2015 stond de Duitse 10-jaarsrente op het historische dieptepunt van 0,075%. Dit was het resultaat van de verwachting van financiële markten dat de ECB fors zou gaan ingrijpen en vervolgens de aankondiging van maatregelen die de marktverwachtingen sterk overtroffen. De reden van de ECB voor dit daadkrachtige optreden was dat de werkelijke en de verwachte inflatie in het eurogebied naar een historisch dieptepunt waren gedaald. De maatregelen bestonden uit een uitbreiding van aankopen van obligaties, uitgegeven door centrale overheden, lagere overheden en Europese instellingen in het eurogebied. Daarnaast werd aangekondigd dat het programma in totaal goed zou zijn voor het opkopen van obligaties ter waarde van EUR 60 miljard per maand tot in ieder geval september 2016. Toch bleven de macro-economische indicatoren steeds verrassen; deze wezen namelijk op een economisch herstel in de eurozone met als gevolg een stijgende rente. Halverwege juni was de Duitse 10-jaarsrente zelfs opgelopen tot 0,98%. Vervolgens daalde de rente weer, onder andere door zorgen om de Chinese economie.

Gedurende 2015 is de 10-jaarsrente in Duitsland licht gestegen van 0,54% tot 0,63%. In lijn met Duitsland is de Nederlandse 10-jaars rente gestegen van 0,67% naar 0,79%.

Wanneer naar de geldmarkten wordt gekeken kan gesteld worden dat de rente in Europa sterk is gedaald. Het niveau van 6-maands rente die de banken elkaar in rekening brengen (Euro Interbank Offered Rate of EURIBOR) is bijvoorbeeld gedaald van 0,17% per ultimo 2014 tot minus 0,04% per eind 2015 als gevolg van het enorme overschot aan door de ECB gecreëerde liquiditeiten.

Aandelenmarkten

Aandelen in ontwikkelde landen hebben gemiddeld genomen, in lokale valuta gemeten, een negatief resultaat behaald in 2015. Uitzondering hierop waren Europese aandelen die gemiddeld genomen een positief rendement lieten optekenen. Opvallend is zowel de absolute als relatieve performance van aandelen uit opkomende landen in vergelijking met aandelen uit ontwikkelde markten. Aandelen uit opkomende landen hebben veel last gehad van dalende prijzen van grondstoffen. Ook maakten beleggers zich zorgen om de in US-dollars genoteerde schulden van deze landen bij de verwachting dat de rente in Amerika en dus de US-dollar in waarde zou gaan stijgen met als gevolg een zwaardere schuldenpositie van deze landen in lokale valuta gemeten.

Hieronder is een tabel opgenomen waarin de indexstanden en rendementen worden weergegeven in lokale valuta.

	1-1-2015	Laagste stand 2015	Hoogste stand 2015	31-12-2015	Rendement
MSCI World Index (USD)	1.709,67	1.550,43	1.810,84	1.662,79	-2,7%
MSCI Emerging Markets Index (USD)	956,31	771,22	1.067,01	794,14	-17,0%
S&P 500 Index (USD)	2.058,90	1.867,61	2.130,82	2.043,94	-0,7%
EuroStoxx 50 Index (EUR)	3.146,43	3.007,91	3.828,78	3.267,52	3,8%

Valuta

In 2015 is de US Dollar met 10,2% fors sterker geworden ten opzichte van de Euro. Hetzelfde beeld is zichtbaar bij de wisselkoers van de Japanse Yen. Hiervan stijgt de wisselkoers met 9,8% ten opzichte van de Euro. Het Britse Pond nam met 5,1% in waarde toe ten opzichte van de Euro. In alle gevallen is de verwachting van financiële markten hier debet aan; beleggers verwachten dat de Euro rente het langst laag zal blijven.

Rentematchingsbeleid

In het Beleggingsplan 2015 is, naar aanleiding van de uitkomsten van de in 2014 uitgevoerde ALM-studie, vastgelegd dat het renterisico van de kasstromen van de verplichtingen in beginsel voor 65% afgedekt dient te worden op marktwaaarde. Deze afdekking is als volgt ingericht:

- Ter afdekking van het renterisico van de verplichtingen met een looptijd tot 10 jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van de beleggingen in hypotheke en bedrijfsobligaties.
- Ter afdekking van het renterisico van de verplichtingen met een looptijd van 10 tot 30 jaar is een fysieke staats(-gerelateerde) obligatieportefeuille ingericht, welke met een strak mandaat wordt beheerd door Florint Capital Management. De benchmark voor dit mandaat wordt gevormd door de kasstromen van de verplichtingen van het pensioenfonds. Het mandaat kent voorts richtlijnen ten aanzien van de samenstelling van de portefeuille, de tracking error, de minimale kredietratings, het uitsluiten van derivaten en de maximale positie per debiteur.
- Ter afdekking van het renterisico van de verplichtingen met een looptijd langer dan 30 jaar is een beperkt aantal swaps aangekocht. Deze swaps zijn via de bewaarbank door het pensioenfonds afgesloten.

2.11.3 Beleggingscategorieën, beheerders en benchmarks

De portefeuilleonderdelen en benchmarks worden beheerd zoals hieronder aangegeven.

Vastrentende waarden

Subcategorie	Beheerder	Benchmark
Zakelijke hypotheke	SAREF	Barclays Capital Customized Swap index 2-4 jaar
Particuliere hypotheke	SAREF	Barclays Capital Customized Swap index 4-7 jaar
Langlopende obligaties	Florint Capital	pensioenverplichtingen 10-30 jaar
Europese Credits	AXA IM	Bank of America Merrill Lynch EMU Corporate Index

Aandelen

Subcategorie	Beheerder	Benchmark
Wereldwijd ESG	Northern Trust	MSCI World Index Custom ESG hedged to Euro
Opkomende landen ESG	Northern Trust	MSCI Emerging Markets Index Custom ESG

Direct vastgoed

Subcategorie	Beheerder	Benchmark
Woningen	SAREF	ROZ/IPD SI Woningen
Winkels	SAREF	ROZ/IPD SI Winkels
Kantoren	SAREF	ROZ/IPD SI Kantoren
Industrieel vastgoed	SAREF	ROZ/IPD SI Bedrijfsvastgoed
Europa	SAREF	Rendement portefeuille
Azië	SAREF	Rendement portefeuille

Performance 2015

In 2015 behaalde de beleggingsportefeuille inclusief rente-overlay een totaalrendement van minus 1,00%. Dit rendement was hoger dan dat van de benchmark (minus 2,19%). Het verschil tussen het rendement van de portefeuille en de benchmark bedroeg hiermee 1,19%. Binnen de beleggingsportefeuille rendeerden langlopende obligaties en hypotheke aanzienlijk beter dan de relevante benchmarks. De aandelenbeleggingen rendeerden, zoals verwacht mag worden van een index fonds, nagenoeg gelijk aan de benchmark. De gecombineerde vastgoed beleggingen bleven duidelijk achter op het rendement van de gecombineerde benchmark. De performances van de verschillende onderdelen van de beleggingsportefeuille per ultimo 2015 worden hieronder, afgezet tegenover de benchmark, weergegeven.

	portefeuille (exclusief rente-overlay)	benchmark
Zakelijke hypotheke	3,82%	0,64%

Particuliere hypotheke	3,69%	0,67%
Bedrijfsobligaties	-1,08%	-0,49%
Langlopende obligaties	0,47%	-3,14%
Kortlopende obligaties	0,92%	0,00%
Vastrentende waarden	1,57%	-2,04%
Aandelen wereldwijd (*)	1,83%	1,92%
Aandelen opkomende markten	-2,96%	-4,01%
Aandelen (**)	0,00%	-0,29%
Woningen	8,52%	11,88%
Winkels	4,27%	4,98%
Kantoren	-4,01%	7,71%
Industrieel vastgoed	8,00%	3,74%
Europa	7,54%	7,54%
Azië	8,06%	8,06%
Direct vastgoed	5,76%	8,80%
Totaal portefeuille exclusief rente-overlay	1,66%	-0,13%
Totaal portefeuille inclusief rente-overlay (***)	-1,00%	-2,19%

(*) Het pensioenfonds belegt in wereldwijde aandelen gehedged naar euro via een indexfonds. De benchmark wordt op maandbasis berekend. Het rendement van dit fonds wijkt af als gevolg van de som van de volgende factoren: kosten die binnen het fonds worden verrekend, fiscale optimalisatie middels een reclaim van dividendbelasting en transacties die gedurende het jaar hebben plaatsgevonden. De terug ontvangen dividendbelasting is onderdeel van het resultaat van het aandelenfonds waarmee in een beginsel een outperformance wordt bereikt ten opzichte van de benchmark.

(**) Inclusief 50% afdekking van het valutarisico binnen het opkomende markten aandelenfonds via US-dollar. De afwijking in rendement ten opzichte van de benchmark is het gevolg van de volgende factoren: kosten die binnen het fonds worden verrekend en transacties die gedurende het jaar hebben plaatsgevonden.

(***) De benchmark voor de rente-overlay is gelijkgesteld aan het daadwerkelijke rendement van de rente-overlay (minus 2,06%).

Hypotheke

In 2015 heeft het herstel van de zakelijke hypotheekmarkt doorgezet. De marges op commerciële vastgoedfinancieringen zijn gestegen tot 6,95% ten opzichte van de 6,07% per einde 2014. Het resultaat van de portefeuille was met 3,82% zowel absoluut als relatief ten opzichte van het benchmarkrendement van 0,64% positief.

Ook bij de particuliere hypotheke zette het herstel door. Marges daalden en volumes namen toe. De marge daalde van 1,67% naar 1,41%. Het totaal rendement van het fonds bedroeg 3,69% ten opzichte van de benchmark die een rendement van 0,67% behaalde.

Bedrijfsobligaties

In mei 2015 is de beheerder van het wereldwijde bedrijfsobligatie mandaat vervangen door een nieuwe manager die het mandaat heeft om in Europese bedrijfsobligaties, inclusief hoogrentende bedrijfsobligaties, te beleggen. De vervangen manager heeft tot en met mei 2015 een licht positief resultaat behaald in vergelijking met haar benchmark. De nieuwe manager heeft sinds de start een underperformance van 0,72% ten opzichte van haar benchmark behaald in 2015. Deze underperformance is niet het gevolg geweest van de allocatie naar Europese hoogrentende obligaties; deze allocatie had namelijk een positieve impact op het resultaat van 0,23%. De gedurende het jaar overwogen positie in BBB obligaties had wel een negatieve impact op het resultaat van 0,50%. De looptijdenpositionering had een beperkte negatieve impact van 0,07% op het resultaat. De overig nog te verklaren 0,38% aan underperformance is het gevolg geweest van de regio (overwogen in de Eurozone periferie) en sector (overwogen in financials) allocatie.

Langlopende obligaties

Voor het hele jaar is een mooie outperformance van 3,61% gerealiseerd in vergelijking met de benchmark die gebaseerd is op de rendementen van de kasstromen van de verplichtingen die worden berekend met behulp van de swap rente. Deze outperformance is het gevolg de ontwikkeling van de rente op swaps ten opzichte van de ontwikkeling van de rente op Duitse staatsobligaties. De rente op Duitse staatsobligaties met looptijden tussen de tien en dertig jaar zijn met maximaal 0,10% gestegen terwijl de rente op een 20-jaars swap met 0,25% gestegen is in 2015. Gemiddeld genomen is de rente op swaps harder gestegen (dus de “koers” van de verplichtingen is sterker gedaald) dan de rente op Duitse staatsobligaties.

Kortlopende obligaties

In juli 2015 is een obligatiemandaat gestart dat uit staatsobligaties, obligaties van EMU landen, Europese supranationale instellingen en bedrijfsobligaties met een hoge kredietwaardigheid en een korte looptijd bestaat. Deze portefeuille heeft als doel de allocatie naar obligaties in lijn te kunnen houden met de strategische weging zonder rentegevoeligheid / extra afdekking van het renterisico toe te voegen. Dit gebeurt zonder extra kosten in tegenstelling tot de rente die betaald moet worden bij het aanhouden van liquide middelen. De benchmark van de portefeuille is dan ook gelijkgesteld aan 0,00%. De outperformance van 0,92% is het gevolg geweest van de steeds verder dalende rente sinds de start van het mandaat.

Vastgoed

In 2015 heeft de vastgoedportefeuille in totaal een positief rendement behaald. Gedurende 2015 lieten de verschillende vastgoed beleggingen uiteenlopende rendementen zien. Vooral de belegging in kantoren behaalde zowel absoluut als relatief een negatief rendement ten opzichte van haar benchmark. Deze underperformance is grotendeels het gevolg van de geografische positionering van het pensioenfonds en daaruit voortvloeiende afwaarderingen in vergelijking met haar benchmark.

Aandelen

De fondsen van Northern Trust betreffen een wereldwijd aandelenfonds met zowel dividendoptimalisatie als een filter voor Social Responsible Investment (SRI) en een aandelenfonds voor opkomende landen met SRI-filter. Het wereldwijde aandelenfonds behaalde in geheel 2015 een positief rendement van 1,83% in vergelijking met 1,92% voor de benchmark. Het opkomende landen aandelenfonds een rendement van minus 2,96% ten opzichte van minus 4,01% voor de benchmark.

Beleggings- en renteafdekkingbeleid

Het bestuur heeft haar strategisch beleggingsbeleid en de beleggingsrisico's voor 2015 vastgesteld op basis van de in 2014 afgeronde ALM studie. Uit deze ALM studie kwam naar voren dat een offensievere asset allocatie in combinatie met een lagere afdekking van 65% van het renterisico van de verplichtingen meer in lijn is met het risicoprofiel ten tijde van het herstelplan uit 2008. Deze aanpassingen sluiten beter aan bij de wens van het bestuur om het risicoprofiel van het pensioenfonds te handhaven en zo invulling te geven aan de lange termijn doelstelling van waardeverste pensioenen.

Binnen de strategische mix zijn enkele wijzigingen ten opzichte van 2014 doorgevoerd. Dit betreft de verlaging van de strategische allocatie naar vastrentende waarden met 10%. Deze 10% komt ten gunste aan de strategische allocatie naar aandelen. Gezien het illiquide karakter van vastgoed heeft het bestuur ervoor gekozen om in 2015 geen extra vermogen naar vastgoed te alloceren.

De beleggingsportefeuille is gedurende het jaar verder op orde gehouden middels herbalancering. Hierbij zijn geen majeure tactische beleggingsbeslissingen genomen.

Wegingen	Beleggingsplan 2015	Bandbreedte	Feitelijk per 31-12-2015	ALM
Vastrentende waarden	51,0%	46 tot 56%	49,0%	51%
Aandelen	40,0%	35 tot 45%	44,2%	40%
Direct vastgoed *	9,0%	7 tot 15%	5,1%	9%
Cash en overige	0,0%	-1 tot 5%	1,7%	0%

** In de bovenstaande tabel zijn de ALM-wegingen uit de ALM-studie van 2014 weergegeven. Zoals eerder aangegeven, is in 2015 geen extra vermogen gealloceerd aan direct vastgoed. Dit heeft tot resultaat gehad dat de weging van het direct vastgoed onder*

de strategische bandbreedte uitkomt. Deze onderweging was al voorzien en daarom is in het Beleggingsplan 2015 opgenomen dat de strategische allocatie naar direct vastgoed gelijk is aan de werkelijke allocatie. Wanneer de werkelijke allocatie afwijkt, wordt het verschil toegewezen aan aandelen. Dit verklaart gelijk de forse overweging aandelen.

2.11.4 Z-score en performancetoets

Z-score

De beleggingsprestaties van verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen worden jaarlijks getoetst met behulp van de zogenoemde ‘z-scores’ en ‘performancetoetsen’. De z-score is een maatstaf die weergeeft wat de beleggingsresultaten zijn ten opzichte van de resultaten van vooraf gekozen normrendementen die de beleggingsportefeuille van het fonds weerspiegelen. Deze kan fors verschillen per jaar. Bijvoorbeeld omdat de gekozen benchmark niet is aangepast aan nieuw beleid, of omdat een pensioenfonds gedurende het jaar aanpassingen doet in de beleggingsmix. De z-score zegt daarom betrekkelijk weinig over goed of slecht beleggingsbeleid van een pensioenfonds. De z-scores worden gecontroleerd door de accountant.

In onderstaand overzicht worden de z-scores van de afgelopen 5 jaar getoond:

- 2015: + 0,77
- 2014: + 0,81
- 2013: + 0,88
- 2012: - 1,25
- 2011: - 1,00

Performancetoets

Op basis van de z-scores voert het pensioenfonds tevens een performancetoets uit. Dit is de som van de z-scores van de afgelopen vijf jaar gedeeld door de wortel uit vijf en vermeerderd met 1,28. Deze performancetoets moet hoger zijn dan 0. In artikel 5 van het Vrijstellingsbesluit Wet BPF 2000 staat opgenomen dat als de performancetoets lager is dan 0, een werkgever onder strikte voorwaarden om vrijstelling van de verplichte deelname kan vragen. De performancetoets over de periode 2011-2015 is positief: 1,38. Dit betekent een verbetering in vergelijking met de uitkomst van 1,21 per ultimo 2014.

2.11.5 Kosten vermogensbeheer

Het beheren van vermogen kost geld. Het bestuur stelt zich kritisch op ten aanzien van het maken van kosten. De kosten worden bezien in het licht van onder meer de aard van de beleggingen, de te verrichten inspanningen en de risicobeheersing. Voor het bestuur is het omlaag brengen van de kosten belangrijk, maar geen doel op zichzelf. In voorkomende gevallen kan het bestuur oordelen dat het maken van hogere kosten gerechtvaardigd is vanuit een gunstig rendementsperspectief. Het afgelopen jaar is besloten een portefeuille-onderdeel bij een andere vermogensbeheerder onder te brengen. Aan het overzetten van beleggingen naar een andere beheerder zijn doorgaans kosten verbonden. In 2015 zijn deze “transitiekosten” verwerkt onder “Transactiekosten” bij Vastrentende waarden.

De Pensioenfederatie heeft aanbevelingen opgesteld over de mate waarin en de manier waarop fondsen hun uitvoeringskosten in beeld moeten brengen en daarover dienen te rapporteren. Goed inzicht in alle kostencomponenten stelt een pensioenfondsbestuur in staat om daarover per doelgroep op maat gesneden te communiceren en verantwoording af te leggen. In het jaarverslag over 2011 heeft het pensioenfonds voor het eerst conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie een toelichting gegeven op vermogensbeheerkosten. Sinds 2012 is de rapportage in zijn geheel conform de aanbevelingen.

In onderstaand overzicht wordt inzicht gegeven in de kosten van vermogensbeheer. Bij de beleggingskosten zijn de vergoedingen opgenomen die aan de vermogensbeheerders, adviseurs en bewaarbank zijn betaald. Tevens zijn kosten opgenomen die vanuit de pensioenbeheerkosten toegerekend worden aan de vermogensbeheerkosten, zoals een deel van de kosten van het bestuursbureau en het bestuur.

Bij het pensioenfonds is geen sprake van performance gerelateerde kosten.

Vermogensbeheerkosten per beleggingscategorie (x EUR 1.000)	Beheerkosten	Transactiekosten*	Totaal
Vastgoed **	251	0	251
Aandelen **	564	124	688
Vastrentende waarden	437	427	864
Kosten overlay beleggingen	10	140	150
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën	1262	691	1.953
Kosten vermogensbeheerpensioenfondsen en bestuursbureau	507	0	507
Bewaarloon	22	0	22
Advieskosten vermogensbeheer	383	0	383
Overige kosten	149	0	149
BTW-teruggave	-238	0	-238
Totaal overige vermogensbeheerkosten	823	0	823
Totale kosten van vermogensbeheer	2.085	691	2.776

* Waar nodig gebaseerd op een schattingsmethodiek.

** Beheerkosten welke ten laste van het rendement zijn gebracht.

Toelichting op de vermogensbeheerkosten

Het gemiddeld belegd vermogen bedroeg in het boekjaar EUR 780.868 (2014: EUR 688.766). De totale kosten voor het vermogensbeheer, inclusief de kosten welke ten laste van het rendement zijn gebracht en inclusief de geschatte transactiekosten, bedroegen 0,36% van het gemiddeld belegd vermogen. De aan de vermogensbeheerders en bewaarbank betaalde vergoedingen en overige kosten bedragen hiervan 0,25% (2014: 0,21%), de advieskosten bedragen 0,05% (2014: 0,07%) en de transactiekosten bedragen 0,09% (2014: 0,08%). In 2015 was sprake van een eenmalig voordeel door BTW-teruggave over voorgaande jaren ad -0,03%. Bij een aantal beleggingscategorieën is de vergoeding die aan de beheerder betaald wordt in mindering gebracht op het rendement.

	2015	2014	2013	2012
Totale kosten vermogensbeheer (x EUR 1.000)	2.776	2.480	2.394	2.660
Kosten als percentage van het beheerd vermogen exclusief transactiekosten	0,27%	0,28%	0,30%	0,37%
Kosten als percentage van het beheerd vermogen inclusief transactiekosten	0,36%	0,36%	0,41%	0,49%

In de bovenstaande tabel is te zien dat de totale kosten van vermogensbeheer in 2015 hoger zijn in vergelijking met 2014. De voornaamste reden is dat het pensioenfonds een andere verrekeningswijze hanteert voor de verdeling van de pensioenbeheer- en vermogensbeheerkosten, waarbij aansluiting is gezocht bij de aanbevelingen van de Pensioenfederatie 2016. Een bedrag van EUR 507 van de in de jaarrekening verantwoorde pensioenuitvoeringskosten is toegerekend aan de vermogensbeheerkosten. In 2014 was dit een bedrag van EUR 223. Daartegenover staat een eenmalig voordeel door BTW-teruggave over voorgaande jaren van EUR 238. De advieskosten waren met EUR 383 lager dan in 2014 (EUR 479) in verband met overeengekomen aangepaste dienstverlening. De kosten als percentage van het beheerd vermogen exclusief transactiekosten bleef mede op basis van het met ca. 13% gestegen gemiddeld belegd vermogen gelijk op 0,27%. De transactiekosten lagen met EUR 691 hoger dan in 2014 (EUR 568). Dat heeft vooral te maken met het hoger volume transacties binnen het vastrentend mandaat dat gedaan is in anticipatie op renteontwikkelingen. De totale kosten als percentage van het beheerd vermogen inclusief transactiekosten bleef gelijk op 0,36% (2014: 0,36%).

Aansluiting met vermogensbeheerkosten in de jaarrekening

De Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie nemen naast de directe kosten ook de indirecte kosten mee en maken expliciet onderscheid tussen de vermogensbeheerkosten en transactiekosten. In de jaarrekening zijn alleen de kosten die direct bij het pensioenfonds ad EUR 722 in rekening zijn gebracht opgenomen. De direct toe te rekenen beleggingskosten binnen de beleggingsfondsen van EUR 856 en transactiekosten van EUR 691 maken in de jaarrekening onderdeel uit van de waardeveranderingen van de beleggingen. Tevens is EUR 507 van de in de jaarrekening verantwoorde pensioenuitvoeringskosten ad EUR 2.597 toegerekend aan de vermogensbeheerkosten, onder meer omdat het bestuursbureau en bestuursleden naast werkzaamheden voor het pensioenbeheer ook werkzaamheden verricht in het kader van vermogensbeheer.

2.11.6 Maatschappelijk verantwoord beleggen

Het pensioenfonds heeft een lange termijn beleggingsperspectief. Dit vertaalt zich in een lange termijn beleggingsbeleid waarvan de wens om verantwoord te beleggen een belangrijk onderdeel is. Het pensioenfonds heeft een duidelijke focus op een verantwoord beleggingsbeleid. De basis hiervoor vormen de 'investment beliefs' van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds vindt dat bij verantwoord beleggen ook verantwoorde kosten horen. Het verantwoord beleggingsbeleid mag derhalve zeer beperkte meerkosten opleveren. Het pensioenfonds gaat er vanuit dat de keuze om meer verantwoord te beleggen van maatschappelijke meerwaarde is en het rendement op lange termijn niet negatief beïnvloedt.

Het pensioenfonds heeft het verantwoord beleggingsbeleid als volgt ingevuld:

1. Niet beleggen in onverantwoorde sectoren

Het pensioenfonds streeft ernaar om beleggingen in controversiële wapens en grondstoffen geschikt voor consumptie (zogenaamde 'soft commodities') in zijn geheel uit te sluiten. Het pensioenfonds houdt zich vanzelfsprekend aan het wettelijk verbod op het investeren in bedrijven die clustermunitie produceren. Daarnaast wordt ernaar gestreefd niet te investeren in aan controversiële wapens gelieerde ondernemingen. Naast clustermunitie maken ook landmijnen, biologische en chemische wapens onderdeel uit van controversiële wapens.

Het beleggen in grondstoffen wordt in verband gebracht met stijgende voedselprijzen en voedselschaarste. Hoewel sluitend bewijs hiervoor niet algemeen geaccepteerd is, kiest het pensioenfonds er veiligheidshalve voor om niet te beleggen in grondstoffen die geschikt zijn voor consumptie. Dit betreft onder andere mais, graan en soja.

2. Hard maken voor mensenrechten, goede werkomstandigheden, anti-corruptie en milieu

Het pensioenfonds onderschrijft de inhoud van de UN Global Compact principes. In het beleggingsbeleid streeft het pensioenfonds ernaar om bedrijven die de UN Global Compact principes over mensenrechten, werkomstandigheden, anti-corruptie en milieu schendingen niet respecteren uit de beleggingsportefeuille te weren. Bij toekomstige selectie van vermogensbeheerders zal het onderschrijven van de UN Global Compact als selectiecriteria worden opgenomen. Meer informatie over de UN Global Compact is te vinden op: www.unglobalcompact.org. De aandelenfondsen van Northern Trust waarin het pensioenfonds belegt, worden gescreend op basis van ESG-factoren (Environment, Social en Governance). Onder environment wordt vervuiling, nucleaire energie, afname van ruwe grondstoffen en klimaatverandering verstaan.

3. Implementatie

Bij het invullen van de beleggingsportefeuille is het pensioenfonds afhankelijk van wat in de markt wordt aangeboden. Gegeven dit aanbod streeft het pensioenfonds ernaar een zo goed mogelijk passend verantwoord beleggingsbeleid te implementeren. Het pensioenfonds kiest voor het uitsluiten van de sectoren die als onwenselijk zijn aangemerkt en het onderschrijven van de UN Global Compact. Bij de selectie van een beleggingsoplossing wegen deze twee elementen zwaar.

4. Communicatie

Het bestuur vindt het van groot belang transparant te zijn en relevante informatie te delen met belanghebbers. Het pensioenfonds heeft de ambitie om het verantwoord beleggingsbeleid over alle beleggingscategorieën uit te rollen. Ultimo 2015 voldoet 100% van de aandelenportefeuille hieraan. De beleggingen in Europese bedrijfsobligaties worden gefilterd op bedrijven die gelieerd zijn aan clustermunitie en landmijnen. Daarnaast worden ESG issues geïncorporeerd in de beslissing om wel of niet in een lening van een bedrijf te beleggen. De beleggingen in floating rate note bedrijfsobligaties zijn van ondernemingen waarin ook in de aandelen wordt belegd of waarvan de namen niet voorkomen op ons bekende ESG uitsluitingslijsten. In de huidige allocatie van staatsobligaties wordt alleen geïnvesteerd in staats- (gerelateerde) obligaties van Europese landen. Met andere woorden, er wordt niet geïnvesteerd in staatsobligaties van landen met een controversieel regime. Voor wat betreft investeringen in vastgoed worden acquisities door vermogensbeheerder Syntrus Achmea Real Estate & Finance getoetst aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Daarbij wordt gestuurd op de verbetering van energieprestaties en worden afspraken gemaakt met huurders over duurzaam gebruik en onderhoud van het vastgoed.

5. Stemrecht

Het pensioenfonds kiest voor gezamenlijke beleggingsoplossingen die beheerd worden door externe vermogensbeheerders. Hierdoor kan het pensioenfonds niet direct stemmen op bijvoorbeeld aandeelhoudersvergaderingen. Het pensioenfonds verlangt van zijn vermogensbeheerders dat zij op een zorgvuldige wijze het stemrecht uitoefenen in het belang van het pensioenfonds en in overeenstemming met zijn duurzaam beleggingsbeleid. Bij de selectie van vermogensbeheerders is dit een selectie criterium.

Het pensioenfonds belegt in aandelen via een tweetal gezamenlijke beleggingsoplossingen die beiden passief een ESG benchmark volgen. Het pensioenfonds is van mening dat het verantwoord maatschappelijk beleggen is gewaarborgd doordat de passief gevolgde benchmarks worden gescreend op de 10 principes van het United Nations Global Compact. Daarnaast onderschrijft deze externe vermogensbeheerder de United Nations Principles for Responsible Investment. Als gesteld, heeft het gebruik van gezamenlijke beleggingsoplossingen tot gevolg dat het pensioenfonds niet direct kan stemmen op bijvoorbeeld een aandeelhoudersvergadering. De stemkeuzes zijn voor de vermogensbeheerder vastgelegd in de zogenaamde "Proxy Voting Guidelines". De vermogensbeheerder maakt gebruik van de diensten van een onafhankelijke derde partij, Institutional Shareholder Services (ISS), om te stemmen op basis van de "Proxy Voting Guidelines" van de vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder heeft ISS opdracht gegeven de volmacht voorstellen te bekijken / te controleren en om voorstellen tot wijzigingen te doen welke overeenstemmen met de "Proxy Voting Guidelines" waar van toepassing.

Gedurende 2015 stemde het pensioenfonds via zijn vermogensbeheerder op 2.636 aandeelhoudersvergaderingen. Op een totaal aantal onderwerpen van 34.745 werd er 3.118 maal tegen voorstellen van het bestuur van de desbetreffende onderneming gestemd. De belangrijkste onderwerpen waarop werd tegengestemd waren (her-) benoemingen en beloningen van bestuursleden en aanpassingen van het beleid van de onderneming.

2.11.7 Beleggingen in Nederland

Het pensioenfonds heeft als taak om op een solide en prudente manier het vermogen te beheren. Binnen deze taakomschrijving past het aanbrengen van een brede geografische spreiding van de beleggingen. Aan de andere kant investeert het pensioenfonds graag in Nederland. Hiermee wil het pensioenfonds bijdragen aan een sterke en groeiende Nederlandse economie.

Van het totale vermogen is ongeveer 20% in Nederland belegd. Van de Nederlandse beleggingen bestaat 51% uit Nederlandse staatsobligaties, 25% uit vastgoedbeleggingen, 18% uit hypotheekleningen verstrekt aan zowel particuliere huizenbezitters als ondernemingen, 4% uit aandelenbeleggingen en 2% uit bedrijfsobligaties.

2.12 Risicoparagraaf

Het bestuur heeft een intern risicobeheersings- en controlesysteem ten behoeve van de risico's waaraan het pensioenfonds zich ziet blootgesteld. Het risicomanagementbeleid heeft het bestuur van het pensioenfonds vastgelegd in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) om de positie en functie van risicomanagement binnen het pensioenfonds te verankeren. De doelstellingen van dit beleid kunnen in het kort worden samengevat als: vaststellen van de norm en de tolerantiegrens, beheersen van de risico's en verantwoording van het risicomanagement door het bestuur.

Voor toepassing van Integraal risicomanagement wordt een methode toegepast die zich uit in een risicomanagement cyclus op kwartaalbasis. Bij deze methode worden doelstellingen en risicoprofiel vastgesteld op basis van de norm en de tolerantiegrens. Dit risicoprofiel wordt aangepast indien de risicopreferentie van het pensioenfonds wijzigt. De norm geeft aan welke positie gewenst is, een tolerantiegrens geeft aan welke positie nog acceptabel is. Het bestuur beschikt over een integraal risicomanagementdashboard dat op kwartaalbasis wordt besproken. In 2016 werkt het bestuur van het pensioenfonds een verdere verfijning van de systematiek voor het integraal risicomanagement nader uit.

Er worden tolerantiegrenzen onderscheiden voor risico's met directe impact op de solvabiliteitspositie en een tolerantiegrens voor risico's met indirecte financiële impact. Het belang van de risico's met directe financiële impact is groter door hun directe invloed op de solvabiliteitspositie.

Op basis van een risicoanalyse onderscheidt het pensioenfonds de volgende specifieke risicogebieden:

- matchingrisico
- marktrisico
- kredietrisico
- verzekeringstechnisch risico
- omgevingsrisico
- juridisch risico
- integriteitsrisico
- uitbestedingsrisico bestuursondersteuning
- uitbestedingsrisico vermogensbeheer
- uitbestedingsrisico pensioenadministratie
- governance risico

Financieel risicobeheer

In de jaarrekening wordt uitgebreid ingegaan op het financiële risicobeheer. De custodian van het pensioenfonds rapporteert maandelijks over de integrale performance van de vermogensbeheerportefeuille. Daarnaast beschikt het bestuur over een digitaal vermogensbeheerdashboard dat op dagbasis geactualiseerd wordt. De custodian verzorgt op basis van internationale standaarden (GIPS/AIMR) rendementsberekeningen zowel per fonds als op totaalniveau. Voor een goede beoordeling wordt hierbij gebruik gemaakt van benchmarks. Door middel van een attributie analyse wordt aangegeven wat de oorzaak van de eventuele under- of outperformance is geweest. De attributieanalyse wordt onderverdeeld naar allocatie-, selectie- of valuta-effect. In de performance rapportage wordt tevens een ex-post risicoanalyse opgenomen. Aan de hand van historische rendementen worden de toekomstige risico's van de beleggingen in kaart gebracht.

Tevens wordt door de custodian aan het bestuur middels een compliance monitor op dagbasis (post-trade) gerapporteerd over controles van de vermogensbeheerportefeuille aan de beleggingsrichtlijnen die het pensioenfonds is overeengekomen met de verschillende vermogensbeheerders. Het betreft onder meer de volgende controles:

- valuta
- kredietrisico
- regio
- duration
- rating
- looptijd

Ten slotte wordt het bestuur middels een risicomonitor op kwartaalbasis door de custodian geïnformeerd over de risico's van de beleggingen enerzijds en de pensioenverplichtingen anderzijds. In de rapportage komen analyses aan de orde over onder meer de dekkingsgraad, het herstelplan, de verplichtingen, rente- en aandelenrisico en performance. Daarnaast wordt de solvabiliteit getoetst en worden scenario analyses en stress tests uitgevoerd.

Uitbestedingsrisico

Een belangrijk instrument voor het monitoren van de uitbestede diensten door het bestuur zijn ISAE 3402 rapportages, statements voor de certificering van de interne beheersing van de processen in dienstverlenende organisaties. De opzet, het bestaan en de werking van de beheersdoelstellingen en de beheersmaatregelen bij dienstverleners worden hiermee vastgesteld.

Met de pensioenadministrateur heeft het pensioenfonds gedetailleerde afspraken gemaakt over het niveau van de dienstverlening in een Service Level Agreement. Syntrus Achmea beschikt over een ISAE 3402 verklaring type 2.

De administratieve processen die betrekking hebben op het pensioenfonds zijn getoetst over de periode 1 januari tot en met 31 december 2015. In het rapport zijn ten aanzien van enkele individuele beheersmaatregelen bevindingen geconstateerd. Dit heeft evenwel niet geresulteerd in het niet behalen van gestelde beheersdoelstellingen.

Ook custodian KasBank verstrekt een ISAE 3402 Type 2 verklaring. De key controls op de door het pensioenfonds uitbestede processen zijn voldoende. EMIR (European Market Infrastructure Regulation) maakt nog geen onderdeel uit van de onder de ISAE 3402 gecontroleerde processen. Naar aanleiding hiervan heeft het pensioenfonds aanvullende vragen aan KasBank gesteld; de antwoorden die het pensioenfonds van KasBank heeft gekregen bieden voldoende zekerheid dat deze zaken procesmatig goed onder controle zijn.

Verder blijkt uit de door Syntrus Achmea Real Estate & Finance verstrekte ISAE 3402 Type 2 verklaring dat de key controls op de door het pensioenfonds uitbestede processen aan Syntrus Achmea Real Estate & Finance voldoende zijn. De door de accountant geconstateerde afwijkingen zijn niet materieel en worden voortvarend opgepakt door het management en zullen naar verwachting geen problemen opleveren in 2016. Dit geldt evenzo voor de aan Northern Trust en AXA Investment Managers uitbestede processen. Alle betreffende accountants hebben een goedkeurende verklaring zonder voorbehouden afgegeven.

Operationeel risicobeheer

In het risicomanagementbeleid wordt ingegaan op de volgende aspecten:

- doelstelling van het risicomanagementbeleid
- het integraal risicomanagement
- de governancestructuur
- de rollen en taken binnen het integrale risicomanagement
- de resultaten van de uitgevoerde risicoanalyses
- de prioriteiten en actiepunten

De portefeuillehouders Financiën & Risicomanagement zijn verantwoordelijk voor het monitoren van het risicomanagement en rapporteren op kwartaalbasis. Zij laten zich daarbij ondersteunen door het bestuursbureau.

De volgende onderwerpen hebben in het kader van risicomanagement in het boekjaar verscherpte aandacht gehad van het bestuur.

- Naar aanleiding van de bespreking van het risicomanagementdashboard heeft het bestuur als voornaamste risico het uitbestedingsrisico voor de pensioenadministratie benoemd. Met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. zijn daarom gesprekken opgestart over een nieuwe overeenkomst en SLA. Daarbij zijn voor 2015 nader afspraken gemaakt over de volgende diensten:
 - Beschrijving proces 'handhaving verplichtstelling' en naleving van het proces.
 - Tijdige verzending van kwartaalpremienota's.
 - Tijdige verwerking van mutaties die door werkgevers aangeleverd worden.
 - Tijdige verzending van wettelijk verplichte uitingen zoals UPO's, start- en stopbrieven.
 - Naleving intakeproces jaarmutaties.
 - Verbetering maand- en kwartaalrapportage's

Tevens heeft het bestuur besloten in 2015 tot een onderzoek naar de kwaliteit van de historische data in de pensioenadministratie (zie hierover verder paragraaf 2.4.11, bij "Data readiness").

Op 17 juni 2015 is er een werkgeversbijeenkomst geweest, georganiseerd door het bestuur naar aanleiding van klachten over met name niet-actuele en incorrecte facturen. Tijdens de werkgeversbijeenkomst zijn enkele aandachtspunten naar voren

gekomen. Het bestuur heeft daarop besloten om enkele administratieve wijzigingen door te voeren. In een vervolgbijsluiting op 19 november 2015 zijn enkele andere klachten besproken. Het bestuur is opnieuw in gesprek gegaan met de pensioenadministrateur om verbeteringen door te voeren aangaande de dienstverlening aan werkgevers. Belangrijk onderdeel hiervan is dat werkgevers mutaties compleet en tijdig kunnen aanleveren, zodat de administrateur deze mutaties tijdig kan verwerken in de administratie en op de kwartaalnota's. Syntrus Achmea Pensioenbeheer heeft aangegeven voor al haar klanten over te gaan op Pensioenaangifte, een systeem waarbij de mutatie- en salarisaanlevering direct aan de salarisadministratie van werkgevers wordt onttrokken en maandelijks geleverd wordt aan het pensioenfonds. De pensioenadministrateur heeft in die vervolgbijsluiting een presentatie gegeven over Pensioenaangifte, dat inmiddels geïmplementeerd is per 1 januari 2016. Ook in 2016 organiseert het bestuur een of meerdere (informatieve) werkgeversbijsluitingen.

- Beleggings- en renterisico. Het bestuur heeft haar strategisch beleggingsbeleid en de beleggingsrisico's voor 2015 vastgesteld op basis van de in 2014 afgeronde ALM studie. Uit deze ALM studie kwam naar voren dat een offensievere asset allocatie in combinatie met een lagere afdekking van 65% van het renterisico van de verplichtingen meer in lijn is met het risicoprofiel. Deze aanpassingen sluiten beter aan bij de wens van het bestuur om het risicoprofiel van het pensioenfonds te handhaven en zo invulling te geven aan de lange termijn doelstelling van waardevermeerderende pensioenen. Binnen de strategische mix zijn enkele wijzigingen ten opzichte van 2014 doorgevoerd. Dit betreft de verlaging van de strategische allocatie naar vastrentende waarden met 10%. Deze 10% komt ten gunste aan de strategische allocatie naar aandelen. Gezien het illiquide karakter van vastgoed heeft het bestuur ervoor gekozen om in 2015 geen extra vermogen naar vastgoed te alloceren.
- Belangenverstrengeling/integriteit. In het verslagjaar heeft het bestuur van het pensioenfonds een risicoanalyse belangenverstrengeling uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan heeft het bestuur geconcludeerd dat het in grote mate in het beleid invulling heeft gegeven aan beheersing van de risico's die samenhangen met belangenverstrengeling. In de uitvoering van en de controle op het beleid wordt op een aantal onderwerpen van belangenverstrengeling voldaan en op een aantal andere punten werden enkele verbeterpunten onderkend. In de tweede helft van 2015 heeft het bestuur invulling aan deze verbeterpunten gegeven. Vervolgens heeft het bestuur ook een systematische risicoanalyse van de risico's op belangenverstrengeling en alle andere integriteitsrisico's uitgevoerd. Dit heeft inmiddels geleid tot aanscherping van het integriteitsbeleid van het pensioenfonds.

In 2016 zal het bestuur van het pensioenfonds in ieder geval en in de volle breedte van het onderwerp aandacht geven aan het IT-beleid.

Rotterdam, 28 juni 2016

Namens het bestuur van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart

De heer H.J.A.H. Hijlkema
Voorzitter

De heer M.J.M. Koning
Vice-voorzitter

Namens de raad van toezicht van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart

De heer E.E. Hagen
Lid raad van toezicht

3 Verslag van het verantwoordingsorgaan

3.1 Verslag van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) van het pensioenfonds is met ingang van 1 januari 2008 ingesteld. Na de invoering van nieuwe Pensioenwet en de opheffing van de deelnemersraad medio 2014 is het (nieuwe) VO als volgt in 2015 verder gegaan.

Het (nieuwe) VO heeft 6 leden, 2 leden namens de aangesloten werkgevers, 3 leden namens de actieve deelnemers en 1 lid namens de gepensioneerden. Voor elk van de groeperingen kan een plaatsvervangend lid aanwezig zijn, deze heeft echter dan geen stemrecht. In 2015 was er een plaatsvervangend lid voor de groepen actieven (gedeeltelijk) en voor de gepensioneerden beschikbaar. Naar een plaatsvervangend lid voor de afvaardiging namens de werkgevers wordt nog gezocht. Gedurende 2015 is per 19 februari de heer P. van Delft teruggetreden al plaatsvervangend lid voor de groep actieven, ook voor hem wordt een vervanger gezocht door de vakbonden.

In verband met ziekte van de plaatsvervangend voorzitter de heer J. Broer heeft zijn vervanger gedurende het laatste halfjaar zijn stem uitgebracht.

Op basis van de uitgangspunten van de Code pensioenfondsen heeft het bestuur van het pensioenfonds de werkwijze van het VO in een reglement vastgelegd. Hierin zijn de frequentie van het overleg met het bestuur, het recht op informatie en overleg met externe deskundigen, de te behandelen onderwerpen met betrekking tot het beleid en de verantwoording van het VO vastgesteld. Gedurende 2015 is dit reglement op enkele punten aangepast onder andere aan de veranderde wetgeving. Na overleg met het bestuur heeft het VO een positief advies gegeven over de wijzigingen.

Het bestuur legt verantwoording af aan het VO over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het VO heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de raad van toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

De samenstelling van het VO alsmede de taken, de bevoegdheden en de werkwijze van het VO zijn vastgelegd in het reglement van het VO. Naast de in de Pensioenwet genoemde aangelegenheden, is het bestuur van het pensioenfonds op grond van dit reglement verplicht om advies te vragen aan het VO alvorens een besluit te nemen over de volgende onderwerpen:

- het vaststellen en wijzigen van het reglement van het VO;
- het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid; en
- vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten.

Het oordeel van het VO wordt ten minste éénmaal per jaar schriftelijk vastgelegd in het jaarverslag van het Pensioenfonds en samen met de reactie van het bestuur daarop, op korte termijn bekendgemaakt aan de bij het VO betrokken belangengroepen. Daarnaast wordt het goedgekeurde jaarverslag van het pensioenfonds geplaatst op de website van het fonds.

Het VO heeft in 2015 o.a. gebruik gemaakt van het adviesrecht ten aanzien van:

- Het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;
- Het wijzigen van het beleid ten aanzien van het verantwoordingsorgaan;
- De vorm, inrichting en samenstelling van het intern toezicht;
- De samenstelling van de feitelijke premies en de hoogte van de premiecomponenten;
- Het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschilprocedure;
- Het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Onderlinge vergaderingen en overleg met het bestuur en de raad van toezicht

In het verslagjaar 2015 is 6 keer onderling vergaderd en 3 keer overlegd in een gezamenlijke vergadering met het fondsbestuur en de raad van toezicht.

Ook is er een gezamenlijk informeel overleg geweest op een "Heidag".

Ter verbetering van de interne communicatie is er 2 keer overleg tussen de voorzitter van het VO, de voorzitter van het bestuur en de heer Nieuwenhoven van de raad van toezicht geweest. Een initiatief van het VO heeft geleid tot 2 bijeenkomsten met grote werkgevers en administratiekantoren, dit naar aanleiding van onvrede over de pensioenadministratie.

Verder heeft (een delegatie van) het VO 2 keer deelgenomen aan een bijeenkomst van de klankbordgroep communicatie van het pensioenfonds en is door de heer Schenk 1 bijeenkomst van de Pensioenfederatie bezocht. De heer Rotgans neemt deel aan de overleggen van de portefeuillehouders communicatie. Op die manier is de heer Rotgans nauw betrokken geweest bij het opstellen van het nieuwe communicatiebeleidsplan 2016 – 2019 en een nieuw jaarplan voor 2016. Hierbij voorziet hij de portefeuillehouders van directe terugkoppeling van de actieve deelnemers over de gevoerde communicatie. Een aantal van deze bijeenkomsten zijn op één dag gecombineerd gebeurd.

Daarnaast is het VO door het bestuur op de hoogte gesteld van:

- Dekkingsgraad en Beleidsdekkingsgraad;
- Besluitvorming over de parameters 2016 / Premiebeleid / Toeslagbeleid;
- Nieuwe pensioenwetgeving (Pensioenwet en Pensioencommunicatie wet);
- Representativiteit in de branche;
- Financiële en actuariële analyses;
- Discussie over een nog niet geheel gevormde toekomstvisie;
- Beleggingsbeleid / Risicohouding (ambities/risico's en zekerheden);
- Communicatiebeleidsplan 2016 – 2019 en jaarplan 2016.

Bevindingen en conclusies

1. Communicatie: Het beleid en plan dient bijna continue te worden aangepast aan de nieuwe wet Pensioencommunicatie, hierin wordt verder ingegaan op de diverse manieren van communiceren met belanghebbenden.
2. Toekomst pensioenfonds en Representativiteit: Het VO blijft van mening dat deze zaken nauw samenhangen. Dit is nog steeds, omdat de representativiteit begin 2018 opnieuw wordt getoetst, een erg belangrijk punt van aandacht. Het VO heeft kennisgenomen van de visie van het bestuur tijdens de heidag in maart 2016.
3. Nieuwe wetgeving en Governance: Een pensioenfonds is in de veranderende samenleving onderhevig aan veel kritische blikken en controles. Daarom is professionalisering noodzakelijk, dit betekent dat bestuur en VO dienen bij te scholen. Het VO blijft zich verdiepen in goede medezeggenschap en kritische controle op beleid en resultaten namens de deelnemers.
4. Beleggingsbeleid: In 2015 zijn, door aanpassingen in de beleggingsportefeuilles, nog redelijke resultaten behaald zodat per 1 januari 2016 een kleine (0,2%) toeslag kon worden verleend.
5. Kosten besturen en administreren van het pensioenfonds: Het VO is van oordeel dat het bestuur de gemaakte (on)kosten van het pensioenfonds zoveel mogelijk moet blijven beperken. Ook dient het de kwaliteit van de uitvoering in het oog te houden. Het VO heeft geconstateerd dat middels een aanbestedingsprocedure aandacht wordt gegeven aan de kosten en kwaliteit van de pensioenadministratie. Het VO volgt dit proces met grote belangstelling.
6. Overlegstructuur: Het VO heeft in diverse bijeenkomsten gevraagd om grotere betrokkenheid bij besluitvorming van het bestuur, bijvoorbeeld door vroegtijdig achtergrondinformatie te verstrekken hoe beslissingen van het bestuur tot stand zijn gekomen. Deze heeft toegezegd hier aandacht aan te geven.
7. Verlaging opbouwpercentage: Helaas zijn sociale partners niet in staat gebleken een besluit te nemen om het opbouwpercentage te handhaven, ondanks voorstellen van het bestuur. Dit heeft geleid tot een verlaging van het opbouwpercentage per 1 januari 2016 naar 1,1%, een gevolg van de uitvoering van eerder gemaakte afspraken. Het VO betreurt de verlaging van het opbouwpercentage zeer.

Oordeel

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur in het financieel en economisch moeilijke verslagjaar 2015, ondanks de voor alle pensioenfondsen funeste lage rentestand, alsnog een zorgzaam, opbouwend en kostenbewust beleid heeft gevoerd, waarbij de belangen van alle betrokkenen evenwichtig zijn afgewogen.

Rotterdam, 28 juni 2016

Namens het verantwoordingsorgaan van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart

S. Lans
Voorzitter

D. W. Rotgans
Secretaris

3.2 Reactie bestuur

De reactie van het bestuur is opgenomen in paragraaf 4.2 van dit jaarverslag.

4 Raad van Toezicht

4.1 Rapportage aan het bestuur

De raad van toezicht (RvT) heeft zijn rol in 2015 vervuld door het voeren van een zestal individuele gesprekken met vertegenwoordigers van het pensioenfonds en door deelname aan een zevental (bestuurs)vergaderingen, waaronder twee kennissessies. Dit gebeurde naast het kennismaken van de ruim beschikbare schriftelijke (digitale) informatie. Tevens is er driemaal in eigen kring vergaderd en zijn twee formele adviezen uitgebracht.

Dit heeft geleid tot een aantal bevindingen en suggesties die in de Rapportage 2015 zijn vastgelegd en die hierna samenvattend worden weergegeven. De samenvatting is opgenomen in het Jaarverslag 2015 van het pensioenfonds. In de rapportage 2015 wordt uitvoeriger gerapporteerd en daarmee wordt ook formeel verantwoording afgelegd aan het Verantwoordingsorgaan (VO). Dit gebeurt ook door de rapportage te bespreken in een vergadering van het VO. Tevens wordt de rapportage besproken met het bestuur en het Bestuursbureau (BB). De RvT is van mening dat het bestuur op de juiste wijze aandacht heeft besteed aan alle relevante processen en procedures en dat de evenwichtige belangenbehartiging op zorgvuldige wijze plaats heeft gevonden. Ook is de raad van mening dat de aansturing van het pensioenfonds adequaat is. Het bestuur geeft ruime aandacht aan de korte-, maar vooral ook de meer langere termijn risico's.

In 2015 heeft het bestuur er voor gekozen om het paritaire bestuursmodel te handhaven. Gezien de huidige omstandigheden rond de verplichtstelling, lijkt een nauwe relatie met sociale partners voor dit moment een juiste keuze. Recent zijn de nodige herschikkingen in de portefeuilleverdeling aangebracht met het oog op een vergroting van de effectiviteit van het bestuur. De RvT onderschrijft het belang daarvan. Wel heeft de raad aandacht gevraagd voor het ontbreken van een bestuurder met specifieke ervaring op het terrein van IT. Dit is extra knellend, nu wellicht een nieuwe uitvoeringsorganisatie in beeld komt. De RvT heeft ook gewezen op de wenselijkheid van een periodieke evaluatie van de principiële afwegingen achter de keuze voor het paritaire bestuursmodel.

De RvT neemt waar dat er goede verhoudingen bestaan tussen bestuur, respectievelijk BB en het VO. Er is voor en door het VO geïnvesteerd in collectieve en individuele opleidingen. Desondanks werpt de RvT de vraag op of het VO al het niveau van functioneren heeft om kritisch weerwoord te geven aan het bestuur in de gevallen waarin daarvoor aanleiding is. Tegen die achtergrond heeft de RvT begrip voor en ondersteunt zij de wens van het VO om de afstand tussen bestuur en VO verder te verkleinen door onder meer in een vroeger stadium betrokken te worden bij ontwikkelingen en beleidsvoornemens van het pensioenfonds. De RvT heeft geadviseerd dat het bestuur en het VO gezamenlijk een overleg besteden aan alle aspecten die kunnen leiden tot een versterking van de rolinvulling door het VO. De raad is graag bereid hieraan ook deel te nemen.

Het bestuur geeft al veel langer aandacht aan het hebben van goede relaties met sociale partners. Het belang hiervan is zelfs toegenomen doordat de rolverdeling tussen pensioenfonds en de sociale partners als gevolg van het nieuwe FTK nog relevanter is geworden. De RvT betreurt het dat in een aantal gevallen niet (tijdig) door sociale partners is gereageerd op signaleringen van het bestuur. Het uitblijven van een besluit over de vrijval van de VPL-premie is een sprekend voorbeeld van gebrek aan besluitvaardigheid op het pensioenterrein. De deelnemer spreekt het (bestuur van) het pensioenfonds echter aan op zijn verantwoordelijkheid. Heldere communicatie over de rolverdeling tussen pensioenfonds en sociale partners kan – in de ogen van de RvT – niet vaak genoeg plaatsvinden.

In oktober 2015 heeft het bestuur het Beleidsdocument Geschiktheid geactualiseerd. Er is terecht gestreefd naar meer compactheid en hoofdlijnen. Ook acht de RvT het een verbetering dat invulling is gegeven aan hetgeen individueel, respectievelijk collectief aan kwaliteiten van het bestuur wordt verwacht. Aandacht voor de zgn. “Boardroom dynamics” is van groter belang geworden, ook in de ogen van DNB. Terecht is ook aandacht gegeven aan de kwaliteiten die nodig zijn voor de (risico's van) uitbesteding. Toen het rapport door de RvT werd samengesteld, was er nog geen geschiktheids- en opleidingsplan beschikbaar. De RvT heeft al eerder de noodzaak van blijvende aandacht voor de toekomstmogelijkheden van het pensioenfonds benoemd. Dit is overigens in lijn met de inzet van het bestuur. In de Missie en Visie komt tot uitdrukking dat in geval van voldoende representativiteit er geen onzekerheid behoeft te bestaan over de algemeen verbindendverklaring. Dit laatste is een belangrijke conditie voor positieve verwachtingen over de toekomst. De sleutel hiervoor ligt in handen van sociale partners.

De kwaliteit van de pensioenadministratie door Syntrus Achmea schiet nog al eens tekort. Het bestuur en het BB zitten echter “bovenop de bal” als het gaat om het monitoren hiervan en het plegen van interventies richting de uitvoeringsorganisatie. De overstap naar de Uniforme Pensioenaangifte is een belangrijke stap in de verbetering van de efficiency en de bediening van de aangesloten werkgevers. Dit laatste geldt ook voor de – mede op instigatie van het VO georganiseerde – werkgeversvoorlichtingsbijeenkomsten. Na de formele opzegging van het contract met Syntrus Achmea, is in 2015 een begin gemaakt met het tenderproces om te kunnen beslissen over een eventuele nieuwe uitbestedingspartij. Hiervoor zijn drie bestuursleden en een externe adviseur ingezet, hetgeen illustreert welk belang het bestuur aan dit onderwerp hecht. Het bestuur heeft het voornemen om voor de zomer van 2016 tot een besluit te komen. De RvT acht dit zeer ambitieus, maar wijst er ook op dat, mocht er gekozen worden voor een andere uitvoeringsorganisatie, het transitieproces tijdrovend en complex is, waarbij het van groot belang is dat het pensioenfonds blijft voldoen aan de eisen van beheerste en integere bedrijfsvoering. De RvT wijst er op dat in het geval van een transitie, een gefaseerde overgang praktische voordelen kan hebben maar evenzeer grote risico's. In dat verband is het inschakelen van een externe partij voor een “data-readiness”-onderzoek een passende beheersmaatregel. Dat geldt eveneens voor het voornemen tot vereenvoudiging van de pensioenregeling.

De ALM-studie uit 2014 heeft in 2015 tot aanpassing geleid van de strategische allocatie. De RvT meent met het bestuur dat de verlaging van de strategische renteafdekking tot 65% nog steeds voldoende prudent is. De onafhankelijke beleggingsadviseur ondersteunt het bestuur adequaat bij de verlaging van de kosten van vermogensbeheer. Het bestuur heeft afspraken gemaakt over de uitwerking van een dynamisch rentehedgemodel. De RvT heeft het bestuur meegegeven oog te houden voor de kwetsbaarheden bij het gebruik van modellen. Tevens heeft het bestuur de intentie geuit om meer in te zetten op beursgenoteerd vastgoed en minder op niet-beursgenoteerd vastgoed. De RvT heeft het bestuur in reactie daarop gevraagd of dit nog past in het risicoprofiel van het fonds. De RvT constateert ten slotte met genoegen dat per 1 januari 2016 een kleine toeslag kon worden toegekend aan de deelnemers.

De Meern, 20 april 2016 R.A. Nieuwenhoven, K. Bitter, E.E. Hagen (*opvolger van D.M. Swagerman per 1 januari 2016*)

4.2 Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van de uitgebreide verslagen van de RvT en het VO en dankt beide fondsorganen voor hun sterke betrokkenheid. Het bestuur deelt de mening van het VO dat representativiteit een belangrijke voorwaarde is voor het bestaansrecht van het pensioenfonds. De reeds bestaande visie van het bestuur hierop is dat het primaat bij de sociale partners ligt, zoals ook de RvT in zijn rapportage benadrukt. Het bestuur vraagt actief aandacht voor dit onderwerp bij de sociale partners en biedt hun ondersteuning aan indien gewenst. Het bestuur houdt zich daarbij aan de domeinscheiding. Datzelfde geldt voor de inhoud van de pensioenregeling. De sociale partners bepalen de hoogte van het opbouwpercentage en het budget. De lage rente is de voornaamste reden dat het in 2006 door sociale partners vastgestelde budget niet meer toereikend is om het toen vastgestelde opbouwpercentage van 1,842% te financieren. Het is te betreuren dat sociale partners geen opvolging hebben gegeven aan het advies van het bestuur om voor 2016 de VPL-premie te gebruiken voor een hoger opbouwpercentage dan het nu voor 2016 geldende percentage van 1,1%. Het bestuur heeft daarbij sociale partners nadrukkelijk gewezen op het effect dat daarmee ook het bereikbaar nabestaandenpensioen daarmee fors afneemt.

De medezeggenschap binnen ons pensioenfonds is verankerd in het VO, waarmee deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers in de positie zijn om invloed te kunnen uitoefenen op het beleid van het bestuur. In de Wet Versterking Bestuur Pensioenfonds uit 2014 is verankerd dat het VO niet mede-beleidsbepalend is. Het bestuur kiest ervoor om in het kader van het draagvlak het VO en de RvT ruimschoots en zo veel als mogelijk tijdig van brede informatie te voorzien. Daarnaast is er sprake van frequente gezamenlijke overleggen tussen het VO, de RvT en het bestuur.

Het bestuur deelt verder de mening van het VO dat beheersing van kosten in relatie tot kwaliteit belangrijk is, hetgeen ook uitdrukkelijk terugkomt in de visie van het bestuur. Beide fondsorganen wijzen ook terecht op het belang van communicatie. Met een vernieuwde website, de voorbereiding voor implementatie van Pensioen123 en de organisatie van werkgevers- en deelnemersbijeenkomsten geeft het bestuur daar in 2016 invulling aan. Ten aanzien van IT doet het bestuur in 2016 een nadere risicoanalyse. Ook in het kader van de brede marktverkenning voor de pensioenadministratie en het bestuursbureau en de mogelijke transitie die daaruit voortkomt, zal het bestuur de risico's zorgvuldig beheersen.

5 De jaarrekening

In dit hoofdstuk presenteert het bestuur van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart statutair gevestigd te Rotterdam de jaarrekening over boekjaar 2015 eindigend op 31 december 2015. In hoofdstuk 6 Overige gegevens volgen de verklaringen van de waarmerkend actuaire en van de certificerend accountant van het pensioenfonds. De in dit hoofdstuk vermelde bedragen zijn in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven.

1 BALANS PER 31 DECEMBER

(na voorgestelde bestemming van het saldo van baten en lasten)

(x € 1.000)

		2015	2014
ACTIVA			
Beleggingen voor risico fonds	(1)	795.605	783.612
Vorderingen en overlopende activa	(2)	3.147	2.841
Overige activa	(3)	968	454
		<u>799.720</u>	<u>786.907</u>

PASSIVA

Stichtingskapitaal en reserves	(4)	45.945	100.591
Technische voorzieningen	(5)	705.751	654.494
Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)	(6)	28.489	26.308
Overige schulden en overlopende passiva	(7)	19.535	5.514
		<u>799.720</u>	<u>786.907</u>

(*) De nummering verwijst naar de toelichting

	2015	2014
Dekkingsgraad op basis van FTK (in %)		
Nominale dekkingsgraad	106,5	115,4
Beleidsdekkingsgraad	110,2	-

2 STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

		2015	2014
BATEN			
Premiebijdragen risico pensioenfonds	(8)	23.608	25.133
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	(9)	-8.375	172.159
		<u>15.233</u>	<u>197.292</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	(10)	14.774	15.841
Pensioenuitvoeringskosten	(11)	2.597	2.609
Mutatie technische voorzieningen	(12)		
Pensioenopbouw		17.402	15.090
Toeslagen		1.406	-
Rentetoevoeging		1.191	2.085
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten		-14.567	-15.600
Wijziging uit hoofde van overdrachten van rechten		-1.482	-537
Wijziging marktrente		47.824	120.585
Wijziging overige actuariële grondslagen		-614	-12.870
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling		1.300	1.526
Overige mutaties		-1.242	-1.075
		<u>51.218</u>	<u>109.204</u>
Mutatie overige technische voorzieningen		39	4
		<u>51.257</u>	<u>109.208</u>
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds	(13)	1.251	525
		<u>69.879</u>	<u>128.183</u>
Saldo van baten en lasten		<u>-54.646</u>	<u>69.109</u>
		<u>2015</u>	<u>2014</u>
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Mutatie algemene reserve		<u>-54.646</u>	<u>69.109</u>

3 KASSTROOMOVERZICHT

(x € 1.000)

	2015	2014
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premiebijdragen risico fonds	24.332	26.756
Ontvangen waardeoverdrachten risico pensioenfonds	189	469
Betaalde pensioenuitkeringen	-15.411	-15.189
Betaalde waardeoverdrachten risico pensioenfonds	-1.970	-1.226
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.602	-3.225
	5.538	7.585
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen inzake verkopen beleggingen	387.408	327.929
Betaald inzake aankopen beleggingen	-395.854	-355.956
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	15.854	13.600
Overige uitgaven en ontvangsten beleggingen	-11.744	7.008
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-688	-898
	-5.024	-8.317
Mutatie liquide middelen	514	-732
Samenstelling geldmiddelen		
	2015	2014
Liquide middelen per 1 januari	454	1.186
Mutatie liquide middelen	514	-732
Liquide middelen per 31 december	968	454

4 ALGEMENE TOELICHTING

Inleiding

Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart, statutair gevestigd te Rotterdam. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche Rijn- en Binnenvaart verplicht aangesloten werkgevers. Het pensioenfonds geeft invulling aan de uitvoering van de in de branche verplicht gestelde pensioenregeling.

Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De bedragen opgenomen in de jaarrekening zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is aangegeven. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Het bestuur heeft op 28 juni 2016 de jaarrekening vastgesteld.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf "schattingswijzigingen".

Schattingswijzigingen

Wijzigingen in het financieel toetsingskader

Driemaands middeling: De methode van de driemaands middeling van de rente voor de waardering van de pensioenverplichtingen is per 1 januari 2015 komen te vervallen. Dit heeft geleid tot een verlaging van de technische voorzieningen van EUR 8.265. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als bate in het verslagjaar verantwoord. Het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2015 is 1,2%.

UFR-systematiek: Het niveau van de UFR was vastgesteld op 4,2%. Met ingang van 15 juli 2015 is de nieuwe UFR van toepassing. Deze wordt vastgesteld op basis van de gerealiseerde maandelijkse '20-jaars forward rentes' in de voorgaande 10 jaren. Dit heeft geleid tot een verhoging van de technische voorzieningen van EUR 23.441. Dit resultaat is via de Staat van Baten en Lasten als last in het verslagjaar verantwoord. Het effect op de dekkingsgraad per 31 december 2015 is -3,7%.

Zowel het effect van het vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 als het effect van de aanpassing van de UFR-systematiek in de rentetermijnstructuur per 15 juli zijn per 31 december 2015 in het verloop van de technische voorzieningen 2015 opgenomen en zijn onderdeel van de mutatie wijziging marktrente.

Presentatiewijzigingen

De cijfers 2014 in de jaarrekening 2015 zijn in vergelijking tot de jaarrekening 2014 gewijzigd inzake de toelichting op de beleggingen. De huidige toelichting is in overeenstemming met de Richtlijn 290.916 uit de Raad van Jaarverslaggeving. De wijziging betreft het volgende: In de jaarrekening 2014 was een tabel opgenomen waarin de beleggingscategorieën uitgesplitst werden naar de waarderingssystematiek bestaande uit drie levels. Met ingang van boekjaar 2015 is de hiervoor genoemde tabel komen te vervallen en vervangen door een tabel bestaande uit vier levels. De vergelijkende cijfers zijn aangepast om vergelijking tussen 2015 en 2014 mogelijk te maken.

De gewijzigde indeling heeft geen invloed op het vermogen, het resultaat en de dekkingsgraad van het fonds.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	31-12-2015	31-12-2014
US Dollar	1,09	1,21
Britse Pond	0,74	0,78
Australische Dollar	1,49	1,48
Hong Kongse Dollar	8,42	9,38

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva worden tevens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen (look-through benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

De beleggingen inzake VPL zijn opgenomen onder beleggingen risico pensioenfondsen. In de toelichting op de balans wordt het aandeel beleggingen inzake VPL toegelicht. De beleggingen inzake VPL bestaat uit obligaties en waardering vindt op dezelfde wijze plaats als de obligatiebeleggingen voor risico fondsen.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie. Derivaten die deel uitmaken van een beleggingsfonds zijn opgenomen in de beleggingscategorie waarin dit beleggingsfonds is gerubriceerd.

Reële waarde

De beleggingen van het fonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een beleggingen niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde vastgoedfondsen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum. Niet-beursgenoteerde beleggingen in vastgoedfondsen worden gewaardeerd op het aandeel in de reële waarde van de onderliggende beleggingen. Indien de waarderingsgrondslagen van vastgoedfondsen afwijken, wordt de waardering zo mogelijk aangepast aan de waarderingsgrondslagen van het fonds.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de beursnotering per balansdatum. De reële waarde van niet beursgenoteerde participaties is bepaald op basis van de laatst bekende intrinsieke waarde. Dit is het aandeel in het zichtbare eigen vermogen.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde is de per balansdatum geldende beurskoers. Niet beursgenoteerde vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde. Deze waarde wordt bepaald door de te ontvangen kasstromen (rente, aflossingen en verwachte boeterente bij vervroegde aflossingen) contant te maken op basis van geldende marktrente, waarin opgenomen een opslag voor debiteurenrisico en liquiditeitsrisico.

Deposito's en vorderingen op banken worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs.

Participaties in beleggingsfondsen die beleggen in hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is berekend door middel van de "discounted cash flow"-methode (hierna: DCF-model). Bij de actuele waarde berekening is uitgegaan van een aantal parameters c.q. veronderstellingen met betrekking tot de disconteringsvoet en de verwachte kasstroom. De disconteringsvoet bestaat uit een basisrente gelijk aan de euroswapcurve plus opslagen voor type onderpand, soort financiering en risicocategorie. De verwachte kasstroom is de te ontvangen rente en aflossing op basis van het gewogen gemiddelde moment van ontvangst inclusief het vervroegd aflossingsrisico. De gehanteerde parameters in het DCF-model zijn ultimo boekjaar geactualiseerd.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves

Algemeen

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

In de toelichting wordt opgenomen het krachtens de Pensioenwet minimaal vereiste eigen vermogen volgens de in het Besluit Financieel ToetsingsKader (FTK) voorgeschreven berekeningsmethodiek als het surplusvermogen.

Technische voorzieningen

Technische voorzieningen voor risico fonds

De technische voorzieningen voor risico fonds wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toeslag)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Per 1 januari 2015 wordt de nieuwe door DNB voorgeschreven Ultimate Forward Rate (UFR) gehanteerd. De mogelijkheid om de zogenaamde driemaandsmiddeling van de rente toe te passen, is vanaf 1 januari 2015 komen te vervallen. Het financiële effect van deze wijziging is toegelicht bij de schattingswijzigingen.

Bij de berekening van de technische voorzieningen voor risico fonds is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagverlening kan worden toegepast. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2015:

Overlevingstafels

Bij het waarderen van de technische voorzieningen is uitgegaan van de sterftekansen uit de Prognosetafel AG2014. Deze sterftekansen zijn gecorrigeerd voor het verschil tussen de gehele Nederlandse bevolking en de deelnemerspopulatie van het pensioenfonds door gebruik te maken van fondsspecifieke ervaringssterfte (Towers Watson ervaringssterftemodel 2014).

Partnerfrequentie

Voor uitgesteld/latent partnerpensioen, behorend bij niet ingegaan ouderdompensioen wordt het systeem van onbepaalde partner gehanteerd, uitgaande van gehuwdheidsfrequenties op basis van CBS cijfers 2013. Vanaf leeftijd 65 wordt de gehuwdheidsfrequentie op 100% gesteld. Na de pensioendatum wordt gebruik gemaakt van het bepaalde partnersysteem.

Leeftijdverschil man-vrouw

Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

Voorziening voor uitgesteld wezenpensioen

De lasten van nog niet ingegaan wezenpensioen zijn gesteld op 1,5% (2014: 1,5%) van de lasten van het nog niet ingegaan partnerpensioen tot 65 jaar; bij de vaststelling van de lasten van ingegaan wezenpensioen wordt verondersteld dat het pensioen moet worden uitgekeerd tot de 18-jarige leeftijd, waarbij geen rekening wordt gehouden met sterftekansen.

Voorziening voor toekomstige excassokosten

Kostenopslag ter grootte van 3,5% (2014: 3,5%) van de technische voorziening in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten

Voor de verzekering van het arbeidsongeschiktheidspensioen zijn invaliderings- en revalideringskansen afgeleid uit gegevens van de uitvoering van de sociale zekerheid. Indien de jaarlijkse analyse van de resultaten hiertoe aanleiding geeft, zullen nieuwe revalideringskansen geschat worden.

Onvindbaren

Niet opgevraagd pensioen: Voor pensioen dat nog niet is ingegaan omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert wordt de reservering 5 jaar volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Overige technische voorziening (Spaarfonds gemoedsbezwaarden)

Dit betreft een spaarregeling voor deelnemers die niet verzekerd willen zijn. Op de pensioenleeftijd wordt het gespaarde bedrag in 15 jaar uitbetaald.

Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

De langlopende schulden uit hoofde van VPL betreft de gefactureerde premie VPL. Hieraan worden de beleggingsresultaten toegevoegd, de inkoopsum van de extra pensioenaanspraken wordt onttrokken aan deze schuld. De verwerking van de VPL regeling vindt op de hiervoor beschreven wijze plaats teneinde vermenging van pensioenvermogen met VPL- gelden tegen te gaan.

De jaarlijks aan de langlopende schuld toe te voegen premie (dotatie) bedraagt 3,1% van de pensioengrondslag. Het toe te kennen rendement betreft het behaalde rendement van het beleggingsmandaat VPL. De inkoop van aanspraken vindt plaats op basis van de grondslagen voor de kostendeekkende premie gebaseerd op de rentetermijnstructuur van 1 januari van het inkoopjaar, inclusief een solvabiliteitsopslag van 4,5% (2014: 12,7%).

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kort- en langlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Algemeen

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen van (werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers is tevens verantwoord de inkoopsum van de toekenning VPL aanspraken.

Beleggingsresultaten

De beleggingsresultaten voor beleggingen voor risico fonds en beleggingen inzake VPL worden op dezelfde wijze vastgesteld.

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de herwaarderingskosten.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Toeslagen

In 2015 is rekening gehouden met een toeslagverlening van 0,2% per 1 januari 2016.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo boekjaar berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

Jaarlijks wordt 3,5% van de pensioenopbouw en de inkomende waardeoverdrachten toegevoegd aan de technische voorziening ten behoeve van de pensioenuitvoeringskosten. Daarnaast valt 3,5% van de uitkeringen, afkopen en uitgaande waardeoverdrachten vrij uit de technische voorziening ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

Wijziging uit hoofde van overdrachten van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de actuele waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt hieronder verantwoord. Tevens is per 31 december 2015 achtereenvolgens de volgende aanpassingen in de rentetermijnstructuur (RTS) verwerkt: het vervallen van de driemaandsmiddeling en de aanpassing van de UFR van 4,2% naar 3,2%. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de grondslagen inzake schattingswijzigingen.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

5 TOELICHTING OP DE BALANS

(x € 1.000)

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico fonds

Verloopoverzicht per beleggingscategorie

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2015	46.413	265.361	420.170	50.126	208	782.278
Aankopen	-	100.803	295.051	-	-	395.854
Verkopen	-7.734	-27.025	-338.350	-14.299	-	-387.408
Overige mutaties	-184	-	1.858	10.279	-209	11.744
Waardemutaties	501	-5.131	6.657	-25.038	-	-23.011
Stand per 31 december 2015	38.996	334.008	385.386	21.068	-1	779.457

Bij: Derivaten met een negatieve waarde						16.148
						795.605

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2014	47.450	186.062	365.342	-4.201	601	595.254
Aankopen	48	283.064	72.844	-	-	355.956
Verkopen	-	-222.372	-106.544	987	-	-327.929
Overige mutaties	-63	-	-7.147	595	-393	-7.008
Waardemutaties	-1.022	18.607	95.675	52.745	-	166.005
Stand per 31 december 2014	46.413	265.361	420.170	50.126	208	782.278

Bij: Derivaten met een negatieve waarde						1.334
						783.612

Van het totaal van de beleggingen heeft een bedrag van EUR 26.937 (2014: EUR 26.255) betrekking op VPL. Ultimo 2015 bestaan de VPL beleggingen uit vastrentende waarden (obligaties).

De overige mutaties betreft de mutatie in de beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren en liquide middelen.

Derivaten met een negatieve waarde zijn verantwoord onder de overige schulden en overlopende passiva.

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het fonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het fonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van intrinsieke waarde (andere methode).

	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2015					
Vastgoedbeleggingen	1.305	-	-	37.691	38.996
Aandelen	-	-	-	334.008	334.008
Vastrentende waarden	283.444	-	27.311	74.631	385.386
Derivaten	14.219	-	6.849	-	21.068
Overige beleggingen	-1	-	-	-	-1
Totaal	298.967	-	34.160	446.330	779.457
	Genoteerde marktprijzen	Onafhankelijke taxaties	NCW berekeningen	Andere methode	Totaal
Per 31 december 2014					
Vastgoedbeleggingen	1.489	-	-	44.924	46.413
Aandelen	-	-	-	265.361	265.361
Vastrentende waarden	316.531	-	27.307	76.332	420.170
Derivaten	3.941	-	46.185	-	50.126
Overige beleggingen	208	-	-	-	208
Totaal	322.169	-	73.492	386.617	782.278

De beleggingsdebiteuren, beleggingscrediteuren en liquide middelen zijn opgenomen onder genoteerde marktprijzen.

Opgemerkt wordt dat schattingen naar hun aard subjectief zijn en dat de geschatte actuele waarden van financiële instrumenten derhalve inherent onderhevig zijn aan onzekerheden en waarde-oordelen ten aanzien van volatiliteit, rentestand en kasstromen. Deze schattingen zijn momentopnames, gebaseerd op de marktomstandigheden en de op dat moment beschikbare informatie.

Schatting van reële waarde

Genoteerde marktprijzen

Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. Hieronder vallen aandelen en obligaties.

Netto contante waardeberekeningen

De netto contante waarde methode (NCW) wordt gehanteerd voor de derivaten en de beleggingshypotheek (vastrentende waarden). De netto contante waardeberekening van de rentederivaten vindt plaats aan de hand van de OIS curve.

Andere methode

Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

Vastgoedbeleggingen

De vastgoed beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie naar soort:		
Indirect vastgoed	37.692	44.924
Beleggingsdebiteuren	1.304	1.489
	<u>38.996</u>	<u>46.413</u>

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie naar soort:		
Aandelen beleggingsfondsen	<u>334.008</u>	<u>265.361</u>

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie naar soort:		
Staatsobligaties	267.313	329.823
Bedrijfsobligaties (credits)	86.468	59.285
Hypotheken	27.311	27.517
Overige	403	1.273
Beleggingsdebiteuren	2.684	2.295
Liquide middelen	1.207	26
Beleggingscrediteuren	-	-49
	<u>385.386</u>	<u>420.170</u>

Derivaten

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie naar soort:		
Rentederivaten	8.562	47.505
Valutaderivaten	-1.714	-1.320
Beleggingsdebiteuren	3.355	3.373
Liquide middelen	10.865	568
	<u>21.068</u>	<u>50.126</u>

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruikgemaakt van financiële derivaten. Derivaten worden geacht als instrumenten geschikt te zijn om risico's te beheersen en de portefeuille doeltreffend te beheren. Derivaten worden ingezet in het kader van risicobeheer. Daarbij wordt ernaar gestreefd om de omvang en het gebruik van derivaten beperkt te houden. De portefeuillestructuur en het risicoprofiel, berekend inclusief de economische effecten van derivaten, dienen zich binnen de door het bestuur vastgestelde grenzen (limieten) te bevinden. Het pensioenfonds gebruikt derivaten voornamelijk om het rente- en valutarisico af te dekken. Eén van de belangrijkste risico's bij derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen.

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten en is sprake van collateral management. Ultimo 2015 bedraagt het ontvangen collateral EUR 10.190. Het ontvangen collateral bestaat ultimo 2015 uit obligaties.

Gebruik wordt gemaakt van onder meer de volgende instrumenten:

Renteswaps: dit betreft met Kas Bank afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom. De prijs is gebaseerd op de koers die de Kas Bank in de markt ontvangt, plus of min de afgesproken opslag. Door middel van swaps kan het pensioenfonds de rentegevoeligheid van de portefeuille beïnvloeden.

Valutatermijncontracten: dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum. Door middel van valutatermijncontracten worden valutarisico's afgedekt.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2015:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Interest rate swaps	288.450	22.985	-14.423
Forward EUR/USD januari 2016	37.492	11	-1.725
		<u>22.996</u>	<u>-16.148</u>

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december 2014:

Type contract	Contract- omvang	Activa	Passiva
Interest rate swaps	175.000	47.505	-
Forward EUR/USD januari 2015	25.963	14.321	-1.334
		<u>61.826</u>	<u>-1.334</u>

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie naar soort:		
Liquide middelen	-	208
Beleggingscrediteuren	-1	-
	<u>-1</u>	<u>208</u>

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2015	31-12-2014
Vordering op werkgevers	873	861
Vordering op deelnemers	21	8
Waardeoverdrachten	100	49
Nog te factureren premie *	2.106	1.439
Overige vorderingen **	47	484
	<u>3.147</u>	<u>2.841</u>

* Gedurende het premiejaar worden aan de werkgevers voorschotnota's verstrekt op basis van gegevens van voorgaande jaren. Begin 2016 is aan de hand van de gegevensverstrekking door de werkgevers de definitieve jaarpremie 2015 vastgesteld. Vanwege deze procedure ontstaan er verschillen tussen de voorschotnota en de definitieve premienota.

** De overlopende activa (2014) betreft hoofdzakelijk de in december 2014 vooruitgefactureerde voorschotnota van het eerste kwartaal van 2015 van Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. ad EUR 478.

Bij de waardering van vorderingen wordt rekening gehouden met het risico van oninbaarheid door hiervoor een voorziening in aftrek te brengen op het saldo van de uitstaande vorderingen. Voor gelijksoortige posten met gelijksoortige risico's wordt gezamenlijk een schatting gemaakt van verliezen en risico's op balansdatum. Deze systematiek om de voorziening vast te stellen wordt gerekend tot de statische methode.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

	31-12-2015	31-12-2014
Nadere specificatie 'Vorderingen op werkgevers'.		
Werkgevers	1.375	1.413
Voorziening dubieuze debiteuren	-502	-552
	<u>873</u>	<u>861</u>

In 2015 is een bedrag van EUR 50 onttrokken aan de voorziening (2014: dotatie EUR 114). Er werd een bedrag EUR 11 gecorrigeerd op de 2014 verantwoorde afschrijvingen (2014: EUR 19).

3. Overige activa

	<u>31-12-2015</u>	<u>31-12-2014</u>
Liquide middelen	<u>968</u>	<u>454</u>

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn en niet het karakter van beleggingen hebben. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de betreffende beleggingscategorie opgenomen.

Er zijn geen kredietfaciliteiten van toepassing.

PASSIVA

4. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2015	100.591
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-54.646
Stand per 31 december 2015	45.945
	Algemene reserve
Stand per 1 januari 2014	31.482
Uit bestemming saldo van baten en lasten	69.109
Stand per 31 december 2014	100.591

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Solvabiliteit				
Aanwezig pensioenvermogen	751.696	106,5	755.085	115,4
Af: technische voorzieningen	705.751	100,0	654.494	100,0
Eigen vermogen	45.945	6,5	100.591	15,4
Af: vereist eigen vermogen	133.422	18,9	100.142	15,3
Vrij vermogen	-87.477	-12,4	449	0,1
Minimaal vereist eigen vermogen	30.342	4,3	29.448	4,5
Aanwezige dekkingsgraad		106,5		115,4
Beleidsdekkingsgraad		110,2		-

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder toelichting Risicobeheer en derivaten.

Onder het FTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen.

De door DNB vereiste dekkingsgraad is 118,9% en de minimaal vereist eigen vermogen 104,3%. Aangezien de beleidsdekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort. Het pensioenfonds heeft reeds een herstelplan bij DNB ingediend.

De solvabiliteit van het pensioenfonds is per ultimo 2015 niet toereikend (2014: Toereikend).

Het verloop van de nominale dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd:

	2015	2014
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	115,4	105,8
Premie	0,3	1,1
Uitkeringen	0,3	0,1
Toeslagverlening	-0,2	-
Wijziging marktrente	-7,9	-19,2
Rendement op beleggingen	-1,5	31,0
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,1	-3,4
Dekkingsgraad per 31 december	106,5	115,4

Het effect bij de overige oorzaken en kruiseffecten wordt voornamelijk veroorzaakt door de resultaten in het boekjaar (sterfte, arbeidsongeschiktheid, kosten, mutaties en wijziging grondslagen) en door kruiseffecten van voornamelijk de wijziging van RTS met in dit geval het beleggingsresultaat. Bij het analyseren van de invloed van verschillende factoren op de dekkingsgraad, wordt het effect van een factor afgezonderd van het effect van de andere factoren, waarbij deze andere factoren constant worden gehouden. Het gecombineerde effect van verschillende factoren kan dan afwijken van de som van de samenstellende delen. Dit verschil wordt veroorzaakt, doordat de factoren niet alleen invloed hebben op het eindresultaat, maar ook op elkaar. Dit verschijnsel wordt kruiseffecten genoemd.

Herstelplan

Per 1 januari 2015 was de beleidsdekkingsgraad 110,6% en lag daarmee onder de vereiste dekkingsgraad onder het nFTK van 119,3%. Hiermee was per 1 januari 2015 weer sprake van een tekort. Het pensioenfonds heeft op 30 juni 2015 het herstelplan ingediend bij DNB.

In 2015 heeft de dekkingsgraad zich ten opzichte van het herstelplan als volgt ontwikkeld:

	Werkelijk 2015	Herstelplan 2015
	%	%
Dekkingsgraad per 1 januari	115,4	115,4
Premie	0,3	-0,5
Uitkeringen	0,3	0,3
Toeslagverlening	-0,2	-
Wijziging marktrente	-7,9	-5,3
Rendement op beleggingen	-1,5	1,9
Overige oorzaken en kruiseffecten	0,1	-
Dekkingsgraad per 31 december	106,5	111,8

De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2015 106,5% en liep daarmee achter op het herstelplan dat uitgaat van 111,8% op die datum. Het rendement op beleggingen heeft in afwijking van het herstelplan negatief bijgedragen aan het herstel.

5. Technische voorzieningen

	31-12-2015	31-12-2014
Specificatie technische voorzieningen voor risico fonds:		
Technische voorziening voor risico fonds	705.619	654.401
Overige technische voorziening (spaarfonds gemoedsbezwaarden)	132	93
	<u>705.751</u>	<u>654.494</u>

Mutatieoverzicht technische voorzieningen

	2015	2014
Stand per 1 januari	654.401	545.197
Pensioenopbouw	17.402	15.090
Toeslagen	1.406	-
Rentetoevoeging	1.191	2.085
Onttrekkingen voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten	-14.567	-15.600
Wijziging uit hoofde van overdrachten van rechten	-1.482	-537
Wijziging marktrente	47.824	120.585
Wijziging overige actuariële grondslagen	-614	-12.870
Inkoop uit hoofde van VPL-regeling	1.300	1.526
Overige mutaties	-1.242	-1.075
Stand per 31 december	<u>705.619</u>	<u>654.401</u>

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Specificatie technische voorzieningen voor risico fonds:

	31-12-2015	31-12-2014
Deelnemers	230.907	237.227
Gewezen deelnemers	208.744	160.809
Pensioentrekkenden	242.190	234.269
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	23.778	22.096
Technische voorziening	<u>705.619</u>	<u>654.401</u>
Overige technische voorziening (spaarfonds gemoedsbezwaarden)	132	93
	<u>705.751</u>	<u>654.494</u>

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling

De belangrijkste kenmerken van de pensioenregeling worden hieronder weergegeven.

Ouderdomspensioen

Het ouderdomspensioen is gebaseerd op een loonafhankelijke opbouwregeling (middelloonregeling). De regeling staat toe om binnen bepaalde grenzen zelf het tijdstip van uittreden te bepalen. De basis van de opbouwregeling is de pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het pensioengevend salaris inclusief alle vaste en variabele loonbestanddelen minus de franchise. De franchise voor 2016 is vastgesteld op EUR 18.144,00. In 2015 was de franchise EUR 18.064,00.

Het opbouwpercentage van het ouderdomspensioen in 2016 bedraagt 1,10%. In 2015 was het opbouwpercentage 1,45%.

Sinds 1 januari 2013 wordt pensioen opgebouwd tot 67 jaar. Het pensioengevend loon is sinds 1 januari 2016 gemaximeerd op EUR 101.519,00 (2015: EUR 100.000,00).

Partnerpensioen

Het partnerpensioen is gebaseerd op opbouwbasis. Gedurende het actieve dienstverband is een partnerpensioen verzekerd van 70% van het bereikbare ouderdomspensioen. Het is mogelijk het opgebouwde partnerpensioen in te ruilen voor extra ouderdomspensioen. Deze herschikking of uitruil is mogelijk bij beëindiging van het dienstverband of bij pensionering. Er is sprake geweest van een periode waarin het partnerpensioen op risicobasis was verzekerd. Hierdoor kan het partnerpensioen lager zijn dan 70% van het ouderdomspensioen. De hoogte van het uiteindelijke partnerpensioen hangt dan af van de historie van de opbouw van het partnerpensioen en de gemaakte keuzes op de pensioeningangsdatum en uitdiensttreding voor uitruil van ouderdomspensioen in partnerpensioen. Partnerpensioen wordt toegekend vanaf de eerste dag van de maand van overlijden van de (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde en wordt uitgekeerd tot het einde van de maand van overlijden van de partner.

Wezenpensioen

Als een (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde overlijdt, bestaat er voor de kinderen recht op wezenpensioen. Als de overledene vóór het overlijden een premiebetalende werknemer was, ontvangt het kind 14% van het ouderdomspensioen. Het wezenpensioen wordt toegekend vanaf de eerste dag van de maand van overlijden van de deelnemer tot einde van de maand waarin de 18e (voor studerende kinderen de 27e) verjaardag van het kind valt. Het wezenpensioen eindigt voorts op de laatste dag van de maand, waarin het kind overlijdt.

Overgangsregeling 2007 - voorwaardelijk pensioen

Op basis van het Sociaal Akkoord van 2004 heeft het pensioenfonds een voorwaardelijke toezegging gedaan, waarbij de toekenning en financiering plaatsvinden tot 1 januari 2021. De overgangsregeling 2007, waarin deze voorwaardelijke toezegging is vastgesteld, is opgenomen in het pensioenreglement.

Door sociale partners in de bedrijfstak Rijn- en Binnenvaart is in 2008 en 2009 overleg gevoerd over wijziging van de overgangsregeling. De gewijzigde regeling werd in 2009 met terugwerkende kracht tot 1 juli 2008 ingesteld. In 2013 zijn de reeds bestaande afspraken over de uitvoering door het pensioenfonds van de overgangsregeling 2007 vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst tussen sociale partners en het pensioenfonds. Daarin zijn tevens bepalingen opgenomen om te waarborgen dat het pensioenvermogen niet wordt vermengd met de voor deze regeling bestemde financiële middelen.

De overgangsregeling 2007 voorziet in een voorwaardelijke extra toekenning van ouderdomspensioen en 70% partnerpensioen. Deze voorwaardelijke toekenning van ouderdomspensioen bedraagt maximaal 23% van de opgebouwde aanspraak op ouderdomspensioen (bij pensioenleeftijd 67 jaar) per 1 januari 2007. De voorwaarden waaraan moet worden voldaan, zijn vastgelegd in het pensioenreglement. De belangrijkste voorwaarden zijn:

- deelnemer zijn op 31 december 2006 en 1 januari 2007 én
- onafgebroken deelnemer blijven tot 1 januari 2021 of, als de werknemer eerder met pensioen gaat, deelnemer blijven tot de pensioeningangsdatum.

Indien de deelnemer overlijdt vóór 1 januari 2021 wordt het partnerpensioen uit de overgangsregeling onvoorwaardelijk aan de partner toegekend op het moment van overlijden. Deze voorwaardelijke toekenning van ouderdomspensioen op basis van een pensioenleeftijd 65 jaar is per 1 januari 2013 collectief omgezet naar de nieuwe pensioenleeftijd van 67 jaar. Als de deelnemer het ouderdomspensioen eerder laat ingaan, dan wordt het actuariael herrekend tot die eerdere ingangsdatum.

Toeslagverlening

De mate van toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Er bestaat geen recht op toeslagen. Bovendien wordt er door het pensioenfonds geen bestemmingsreserve aangehouden en er wordt geen premie betaald om in de toekomstige toeslagen te kunnen toekennen. De toeslagen worden derhalve gefinancierd uit overrendement.

Met betrekking tot de mate van de feitelijke toekenning van toeslagen voor rekening van het pensioenfonds wordt rekening gehouden met de uitgangspunten van het in 2015 ingevoerde financieel toetsingskader. Er zal alleen toeslagverlening plaats kunnen vinden voor zover deze toekomstbestendig is. Dat wil zeggen dat de financiële positie van het pensioenfonds zodanig is dat het te verlenen toeslagpercentage ook naar verwachting in de toekomst verleend zal kunnen worden.

Het bestuur hanteert voor een besluit over de feitelijke toekenning de onderstaande beleidsstaffel als leidraad. De onderstaande beleidsstaffel als leidraad. Deze staffel geldt slechts als uitgangspunt; bij de jaarlijkse besluitvorming zal het bestuur andere relevante economische omstandigheden (zoals economische vooruitzichten en verwachte bestandsontwikkeling) in ogenschouw nemen.

De inhoud van de beleidsstaffel luidt als volgt:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening (als percentage van de maatstaf)
Lager dan 110%	0%
Tussen 110% en 126%	Gedeeltelijk (voor zover ook in de toekomst te realiseren)
Hoger dan 126%	100%

De grens voor volledige toeslagverlening wordt jaarlijks vastgesteld zodanig dat deze voldoet aan de eis van toekomstbestendigheid. Per 1 januari 2015 bedraagt deze grens voor het pensioenfonds 126% .

De (gedeeltelijke) toeslagverlening wordt gerelateerd aan de maatstaf (prijsinflatie). Indien de dekkingsgraad gelijk is aan of hoger is dan de grens voor volledige toeslagverlening kan er volledige toeslagverlening plaatsvinden. Bij hogere dekkingsgraden kan worden gekeken naar de mogelijkheden tot het verlenen van extra toeslagen. Toeslagen die in voorgaande jaren niet zijn toegepast zullen in de toekomst in beginsel niet worden gerepareerd. Het bestuur wil wel ruimte laten voor extra toeslagen wanneer de financiële positie dat toestaat. Voor zover mogelijk binnen wet- en regelgeving zou een extra toeslag bij voorkeur niet worden gekoppeld aan gemiste toeslagen (of kortingen).

Het (voorwaardelijke) toeslagbeleid is eveneens vastgelegd in het pensioenreglement.

Met betrekking tot de communicatie aan de deelnemers zal het pensioenfonds in alle communicatie-uitingen ten aanzien van de rechten van deelnemers een voorwaardelijkheidsverklaring opnemen.

Het bestuur houdt zich het recht voor om het toeslagbeleid aan te passen. Toekomstige wijzigingen zijn verbindend voor alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

6. Langlopende schulden (uit hoofde van VPL)

	2015	2014
Stand per 1 januari	26.308	19.697
Premie van de pensioengrondslagen	3.044	3.064
Beleggingsrendement	496	6.467
Onttrekking u.h.v. onvoorwaardelijk geworden rechten	-1.359	-1.720
Correctie op beginstand *	-	-1.200
Stand per 31 december	28.489	26.308

Het bestuur heeft in 2014 besloten om met terugwerkende kracht de solvabiliteitsopslag over de inkoop VPL aanspraken in de afgelopen jaren te onttrekken. Dit heeft geleid tot een correctie van EUR -1.200. In de staat van baten en lasten verantwoord onder de premiebijdragen.

7. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2015	31-12-2014
Te verrekenen premies	1.926	2.208
Belastingen en premies sociale verzekeringen	269	893
Derivaten	16.148	1.334
Waardeoverdrachten	349	828
Vermogensbeheerkosten	115	81
Overige schulden	728	170
	19.535	5.514

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de reële waarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd. Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslag van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

	31-12-2015	31-12-2014
Het tekort op FTK-grondslagen is als volgt:		
Technische voorziening (FTK-waardering)	705.751	654.494
Buffers:		
S1 Renterisico	16.519	20.828
S2 Risico zakelijke waarden	113.522	85.744
S3 Valutarisico	10.366	5.529
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	17.625	5.140
S6 Verzekeringstechnisch risico	22.120	19.991
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheerrisico	-	-
Diversificatie effect	-46.730	-37.090
Totaal S (vereiste buffers)	133.422	100.142
Vereist vermogen (artikel 132 Pensioenwet)	839.173	754.636
Aanwezig vermogen (totaal activa - schulden)	751.696	755.085
Tekort/Surplus	-87.477	449

Het pensioenfonds heeft ter afdekking van risico's derivatencontracten afgesloten. Hiermee is bij het bepalen van de vereiste buffers rekening gehouden. Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds het standaard model van DNB toe, waarbij uitgegaan wordt van het vereist vermogen in evenwichtssituatie, gebaseerd op de strategische asset mix.

De toename van het vereist eigen vermogen ten opzichte van 2014 is met name het gevolg van de gewijzigde rekenregels en de nieuwe UFR (zonder driemaandsmiddeling) in het kader van het nieuwe financieel toetsingskader (FTK).

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachten ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies. Een ALM-studie is een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's.

De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gebruik gemaakt van derivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het renterisico, het prijs(koers)risico en het valutarisico. Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, grondstoffen, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

S1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen wijzigen als gevolg van veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration geeft aan hoeveel procent bij benadering de reële waarde van een belegging of verplichting verandert bij een parallelle verschuiving van de rentecurve. Een hoge duration geeft een hoge gevoeligheid voor veranderingen in de rente weer.

	31-12-2015		31-12-2014	
	Balanswaarde	Duration	Balanswaarde	Duration
Duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	350.560	12,3	391.796	14,9
Duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	361.409	28,6	437.982	25,9
Technische voorziening (FTK-waardering)	705.751	20,4	654.494	19,6

Beleid is om de rente mismatch te beperken waarbij de strategisch beoogde renteafdekking op basis van marktrente in 2015 circa 65% is. Ultimo 2015 was de renteafdekking 64,3% op basis van de dagelijkse nominale rentetermijnstructuur.

Op balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), de dekkingsgraad zal stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid van het fonds is gericht op het verkleinen van de "duration-mismatch". Dit wordt gerealiseerd door het kopen van meer langlopende obligaties en swaps in plaats van aandelen (aandelen hebben per definitie een duration van nul).

S2 Risico zakelijke waarden

Prijrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in de staat van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie.

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Specificatie vastgoed beleggingen naar aard:				
Kantoren	5.418	13,9	6.048	13,0
Winkels	10.023	25,7	10.136	21,8
Woningen	21.957	56,3	21.126	45,5
Participaties in vastgoedfondsen	-	-	7.614	16,5
Overige	294	0,8	-	-
Beleggingsdebiteuren	1.304	3,3	1.489	3,2
	38.996	100,0	46.413	100,0

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Specificatie vastgoed beleggingen naar regio:				
Landen binnen de Europese Unie	38.996	100,0	45.562	98,2
landen buiten de Europese Unie	-	-	851	1,8
	<u>38.996</u>	<u>100,0</u>	<u>46.413</u>	<u>100,0</u>

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar sector:				
Basismaterialen	15.266	4,6	14.845	5,6
Cyclische consumenten goederen	44.321	13,3	25.273	9,5
Financieel dienstverlening	73.665	22,1	60.053	22,6
Vastgoed	-	-0,2	-	0,1
Communicatie diensten	15.444	4,6	11.089	4,2
Energie	18.236	5,5	21.117	8,0
Industrie	25.993	7,8	26.799	10,1
Technologie	57.039	17,1	38.058	14,3
Defensieve goederen	29.772	8,9	31.148	11,7
Gezondheidszorg	40.261	12,1	27.955	10,5
Nutsbedrijven	11.940	3,6	9.024	3,4
Diversen	2.071	0,6	-	-
	<u>334.008</u>	<u>100,0</u>	<u>265.361</u>	<u>100,0</u>

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Specificatie aandelen naar regio:				
Landen binnen de Europese Unie	31.902	9,6	52.644	19,8
Landen buiten de Europese Unie	302.106	90,4	212.717	80,2
	<u>334.008</u>	<u>100,0</u>	<u>265.361</u>	<u>100,0</u>

Het fonds heeft er niet voor gekozen om het prijsrisico middels derivaten (gedeeltelijk) af te dekken.

S3 Valutarisico

Het totaalbedrag van de gehele beleggingsportefeuille voor afdekking via valutaderivaten dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo 2015 circa 7% (2014: 11%). Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten EUR -1.714 (2014: EUR -1.320). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven. De netto risicopositie bedraagt ultimo 2015 circa 4% (2014: 7%).

De vreemde valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	Positie voor afdekking	Valuta- derivaten	Nettopositie na afdekking 2015	Nettopositie na afdekking 2014
EUR	713.965	32.717	746.682	754.583
AUD	-	-	-	111
GBP	-	-	-	5
HKD	-	-	-	11.812
USD	4.624	-34.431	-29.807	-24.240
Overige	62.582	-	62.582	40.007
	<u>781.171</u>	<u>-1.714</u>	<u>779.457</u>	<u>782.278</u>

S4 Grondstoffenrisico

Fondsen die beleggen in grondstoffen (commodities) lopen het risico dat de waarde van deze beleggingen daalt. In het standaardmodel is een berekening van de gevoeligheid van het eigen vermogen voor grondstoffen voorgeschreven. Het grondstoffenrisico wordt berekend aan de hand van een scenario waarbij wordt uitgegaan van een waardedaling van de beleggingen in grondstoffen van 30%. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende soorten grondstoffen. Het fonds belegt niet in grondstoffen.

S5 Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Beheersing vindt plaats door het stellen van limieten aan tegenpartijen op totaalniveau, dat wil zeggen met inachtneming van alle posities die een tegenpartij heeft jegens het fonds; het vragen van extra zekerheden zoals onderpand en dergelijke bij hypothecaire geldleningen en het uitlenen van effecten; het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen. Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het fonds enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementstelsel functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Met betrekking tot OTC-derivaten wordt door het fonds enkel gewerkt met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het fonds adequaat worden afgedekt door onderpand. Er wordt gebruik gemaakt van dagelijkse waarderingen.

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
Specificatie vastrentende waarden naar regio:				
Mature markets	380.840	98,8	417.899	99,5
Andere	4.546	1,2	2.271	0,5
	<u>385.386</u>	<u>100,0</u>	<u>420.170</u>	<u>100,0</u>

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

	31-12-2015		31-12-2014	
	In %		In %	
AAA	218.655	56,7	238.776	56,8
AA	82.102	21,3	112.089	26,7
A	14.817	3,8	30.983	7,4
BBB	45.535	11,8	26.387	6,3
B	17.503	4,5	1.630	0,4
Geen rating	6.774	1,9	10.305	2,4
	<u>385.386</u>	<u>100,0</u>	<u>420.170</u>	<u>100,0</u>

De beleggingsdebiteuren, crediteuren en liquide middelen zijn opgenomen in de categorie geen rating.

S6 Verzekeringstechnisch risico

Langlevenrisico

Langlevenrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de technische voorziening. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting.

Door toepassing van Prognosetafel AG2014 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevenrisico naar verwachting grotendeels verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit en het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen (schadereserve). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien. Het beleid van het fonds is om het overlijden- en arbeidsongeschiktheidsrisico niet te herverzekeren.

Toeslagrisico

Het bestuur van het pensioenfonds heeft de ambitie om het pensioen te indexeren. De mate waarin dit kan worden gerealiseerd is afhankelijk van de ontwikkelingen in de rente, rendement, looninflatie en demografie. Uitdrukkelijk wordt opgemerkt dat de toeslagtoezegging voorwaardelijk is.

Het beleid en de ambitie inzake toeslagverlening is weergegeven in de toelichting van de post 'Indexering en overige toeslagen'.

S7 Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of tegenpartij.

	31-12-2015	31-12-2014
Vastgoed beleggingen:		
Achmea Dutch Residential Fund	21.957	-
Aandelen:		
NT NT World Custom ESG EUR HDG EQY Index Fd	266.111	-
Northern Trust Investments Funds Plc-The NT Emer	67.897	-
Vastrentende waarden:		
Franse (staats) obligaties	19.208	41.060
Duitse (staats) obligaties	67.557	62.362
Belgische (staats) obligaties	-	49.018
Obligaties uitgegeven door de Europese Unie	16.110	41.967
Nederlandse (staats) obligaties	69.477	65.345
AXA World Funds - Euro Credit Plus	73.974	-
European Financial Stability Facility	20.267	-
Particulier hypotheekfonds	19.916	-

Beleggingen in fondsen, die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken zijn tevens in bovenstaand overzicht opgenomen. Echter, in de beleggingsfondsen is sprake van voldoende diversificatie.

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

Het bestuur heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van concentratie.

S9 Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

S10 Actief beheerrisico

Het actief beheerrisico heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nageleefde portefeuille. De mate van actief beheer is bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de portefeuille vastgestelde benchmark.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van transacties tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen en tussen het pensioenfonds en bestuurders van het pensioenfonds.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting 11. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurder die deelneemt aan de pensioenregeling van het fonds doet dit op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Er zijn geen overige transacties met verbonden partijen.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een uitbestedingovereenkomst afgesloten met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Het contract met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. is met ingang van 1 januari 2012 verlengd voor onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 1 jaar. Het bestuur heeft afspraken gemaakt met Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. over de vergoedingensystematiek. Deze systematiek bestaat zowel uit vaste als variabele componenten. De vergoeding voor 2016 bedraagt circa EUR 2,2 miljoen.

Investerings- en stortingsverplichtingen

Per balansdatum bestaan geen investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen).

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden.

6 TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

(x € 1.000)

8. Premiebijdragen risico pensioenfonds

	2015	2014
Werkgevers- en werknemersgedeelte	22.188	22.280
FVP bijdragen	-	66
	22.188	22.346
Inkoopsom toekenning VPL aanspraken	1.359	1.720
Correctie op beginstand (Langlopende schuld) VPL *	-	1.200
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	50	-114
Afschrijving premievorderingen	11	-19
	23.608	25.133

De totale bijdrage van werkgever en werknemers bedraagt 21,74% (2014: 19,49%) van de pensioengrondslag. In de premie van de werkgever en werknemer over 2015 is een extra bijdrage begrepen van EUR 0,8 miljoen (2014: EUR 3,1 miljoen) in het kader van het versterken van het vermogen van het fonds uit hoofde van de uitvoering van het herstelplan.

* Het bestuur heeft in 2014 besloten om met terugwerkende kracht de solvabiliteitsopslag over de inkoop VPL aanspraken in de afgelopen jaren te onttrekken. Dit heeft geleid tot een correctie van ad EUR 1.200.

De kostendeekkende, gedempte en feitelijke premie volgens artikel 130 van de Pensioenwet zijn als volgt:

	2015	2014
Kostendeekkende premie	22.806	19.622
Gedempte premie	17.137	17.075
Feitelijke premie	22.188	22.346

De kostendeekkende premie is gebaseerd op de marktrente (nominale rentetermijnstructuur van 31 december 2014 gepubliceerd door DNB). Bij het vaststellen van de gedempte premie is rekening gehouden met een rentetermijnstructuur gebaseerd op de 10-jaars gemiddelde rentetermijnstructuur. De feitelijke premie is in 2015 hoger dan de gedempte premie.

De samenstelling van de kostendeekkende premie is als volgt:

	2015	2014
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	17.971	15.510
Opslag voor uitvoeringskosten	2.085	2.142
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	2.750	1.970
	22.806	19.622

De samenstelling van de gedempte premie is als volgt:

	2015	2014
Nominaal pensioeninkoop op marktwaarde	13.055	13.250
Opslag voor uitvoeringskosten	2.085	2.142
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	1.997	1.683
	<u>17.137</u>	<u>17.075</u>

De samenstelling van de feitelijke premie is als volgt:

	2015	2014
Actuarieel benodigde koopsom	17.971	15.510
Opslag voor uitvoeringskosten	2.085	2.142
Solvabiliteitsopslag (Vereist Eigen Vermogen)	2.750	1.970
Overig	-618	2.658
	<u>22.188</u>	<u>22.280</u>

De kosten pensioenopbouw betreffen de kosten van de jaarinkoop van de pensioenaanspraken inclusief de kosten voor premievrijstelling voor nieuwe arbeidsongeschiktheidsgevallen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en daarom geen onderdeel van de kosten pensioenopbouw. De pensioenuitvoeringskosten volgen uit de staat van baten en lasten.

Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

9. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2015	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	2.032	501	-23	2.510
Aandelen	5.944	-5.131	-197	616
Vastrentende waarden	3.609	6.657	-480	9.786
Derivaten	4.267	-25.038	-21	-20.792
Overige beleggingen	2	-	-1	1
	<u>15.854</u>	<u>-23.011</u>	<u>-722</u>	<u>-7.879</u>
Af: Rendementstoerekening VPL				-496
				<u>-8.375</u>

2014	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
Vastgoed beleggingen	2.266	-1.022	-34	1.210
Aandelen	2.584	18.607	-190	21.001
Vastrentende waarden	4.725	95.675	-691	99.709
Derivaten	3.452	52.745	-55	56.142
Overige beleggingen	573	-	-9	564
	<u>13.600</u>	<u>166.005</u>	<u>-979</u>	<u>178.626</u>
Af: Rendementstoerekening VPL				-6.467
				<u>172.159</u>

De kosten van vermogensbeheer bedragen in 2015 EUR 722 (2014: EUR 979). Dit betreft de beheervergoedingen en administratie- en advieskosten die direct gefactureerd zijn door de dienstverleners en betaald zijn door het pensioenfonds. De advies- en administratiekosten zijn naar rato verdeeld over de beleggingscategorieën. In 2015 heeft het fonds een deel van de BTW teruggevraagd over de in 2015 en met terugwerkende kracht tot en met 2010 betaalde vermogensbeheerkosten ad EUR 238. Dit bedrag is in 2015 in mindering gebracht op de vermogensbeheerkosten.

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2015 EUR 691 (2014: EUR 568).

10. Pensioenuitkeringen

	2015	2014
Ouderdomspensioen	11.598	11.059
Partnerpensioen	2.663	2.602
Wezenpensioen	70	52
Invaliditeitspensioen	178	207
Afkopen	265	1.921
	<u>14.774</u>	<u>15.841</u>

De post afkopen betreft de afkoop van pensioenen die lager zijn dan € 462,88 (2014: € 458,06) per jaar overeenkomstig de Pensioenwet (artikel 66).

11. Pensioenuitvoeringskosten

	2015	2014
Bestuurskosten	292	245
Administratiekostenvergoeding	1.871	1.825
Controle- en advieskosten (excl. accountantskosten)	368	367
Accountantskosten	52	76
Contributies en bijdragen	57	56
Overig	11	40
BTW teruggave *	-54	-
	<u>2.597</u>	<u>2.609</u>

* Het fonds heeft in het boekjaar 2015 een deel van de BTW teruggevraagd over de in 2015 en met terugwerkende kracht tot en met het 2010 betaalde pensioenbeheerkosten. De totale teruggave in 2015 bedraagt EUR 129, hiervan heeft EUR 54 betrekking op de jaren voor 2015. De teruggevorderde BTW over het jaar 2015 ad EUR 75 is op de betreffende kostenpost in mindering gebracht.

Met ingang van 1 januari 2015 wordt door de pensioenuitvoerder BTW in rekening gebracht over haar dienstverlening als gevolg van het vervallen van de koepelvrijstelling voor de pensioenadministratie.

Honoraria accountant

	Accountant	Overig netwerk	Totaal
2015			
Controle van de jaarrekening	52	-	52
Controle representativiteit	-	-	-
Advisering	-	-	-
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>52</u>	<u>-</u>	<u>52</u>
	Accountant	Overig netwerk	Totaal
2014			
Controle van de jaarrekening	51	-	51
Controle representativiteit	15	-	15
Advisering	10	-	10
Andere niet-controle diensten	-	-	-
	<u>76</u>	<u>-</u>	<u>76</u>

Deze werkzaamheden zijn zowel in 2015 als 2014 uitgevoerd door KPMG Accountants N.V.

In bovenstaande opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de externe accountant.

Bezoldiging Personeelsleden

De kosten ten behoeve van het bestuursbureau zijn EUR 517 (2014: EUR 492) en zijn opgenomen onder de administratiekostenvergoeding.

Personeelsleden

Het fonds heeft zowel in 2015 als in 2014 geen personeel in dienst. De pensioenuitvoering is volledig uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V.

Bezoldiging bestuurders

De bestuurskosten hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met de bestuurs- en commissievergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten 2015: EUR 292 (2014: EUR 245).

Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

12. Mutatie technische voorzieningen

Pensioenopbouw

Dit is het effect op de technische voorzieningen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen.

Rentetoevoeging

De technische voorzieningen is in het boekjaar opgerent met 0,181% (2014: 0,379%), zijnde EUR 1.191 (2014: EUR 2.085). Dit is de éénjaarsrente uit de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2014.

Toeslagen

In de staat van baten en lasten is de last uit hoofde van toeslagen welke aan het verslagjaar moet worden toegerekend verantwoord.

Als de middelen van het pensioenfonds het toelaten, streeft het bestuur ernaar de pensioenen jaarlijks aan te passen aan de stijging van het consumentenprijsindexcijfer (afgeleide cpi periode oktober-oktober). Dit betekent dat de index niet beïnvloed wordt door belasting- en accijnseffecten. Dit indexcijfer stelt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vast. Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële middelen van het pensioenfonds toereikend zijn om de opgebouwde pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen te verhogen. Er bestaat geen recht op toeslagverlening en er is dus geen zekerheid of en in hoeverre het pensioenfonds in de toekomst een toeslag kan verlenen. Het pensioenfonds reserveert namelijk geen gelden voor toekomstige toeslagen.

In 2015 is rekening gehouden met een toeslagverlening van 0,2% per 1 januari 2016. Als gevolg hiervan is de technische voorziening gestegen met EUR 1.406.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdrachten van rechten

Onder toelichting 13 is de wijziging uit hoofde van overdracht van rechten opgenomen.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de waarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Tevens is per 31 december 2015 achtereenvolgens de volgende aanpassingen in de rentetermijnstructuur (RTS) verwerkt: het vervallen van de driemaandsmiddeling en de aanpassing van de UFR van 4,2% naar 3,2%. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting in de grondslagen inzake schattingswijzigingen.

Zowel het effect van het vervallen van de driemaandsmiddeling per 1 januari 2015 als het effect van de aanpassing van de UFR-systematiek in de rentetermijnstructuur per 15 juli zijn per 31 december 2015 in het verloop van de technische voorzieningen 2015 opgenomen.

Wijziging overige actuariële grondslagen

De wijziging overige actuariële uitgangspunten betreft hoofdzakelijk de wijziging van het opbouwpercentage in 2015 voor de toekomstige schade reserve van 1,57% naar 1,45%.

Inkoop uit hoofde van Overgangsregeling 2007

In 2015 heeft inkoop plaatsgevonden inzake de Overgangsregeling 2007. Dit verhoogt de voorziening met EUR 1.300 (2014: EUR 1.526).

Overige wijzigingen

	2015	2014
Resultaat op kanssystemen:		
Resultaat op sterfte	-1.191	-232
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	125	-606
Resultaat op mutaties	-176	-237
	<u>-1.242</u>	<u>-1.075</u>

Mutatie overige technische voorzieningen

	2015	2014
Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaarden	<u>39</u>	<u>4</u>

13. Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds

	2015	2014
Inkomende waardeoverdrachten	-189	-432
Uitgaande waardeoverdrachten	1.440	957
	<u>1.251</u>	<u>525</u>

Een inkomende waardeoverdracht betreft de ontvangst van het pensioenfonds of de pensioenverzekeraar van de vorige werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. Een uitgaande waardeoverdracht betreft de overdracht aan het fonds of de pensioenverzekeraar van de nieuwe werkgever van de contante waarde van premievrije pensioenaanspraken van deelnemers, die tot de ontslagdatum zijn opgebouwd. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

	2015	2014
Wijziging technische voorziening inzake overdracht van rechten:		
Toevoeging aan de technische voorzieningen	246	429
Onttrekking aan de technische voorzieningen	-1.728	-966
	<u>-1.482</u>	<u>-537</u>
	2015	2014
Het resultaat op de waardeoverdrachten is als volgt:		
- de overgenomen pensioenverplichting	-57	3
- de overgedragen pensioenverplichting	288	9
	<u>231</u>	<u>12</u>

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart heeft de jaarrekening 2015 vastgesteld in de vergadering van 28 juni 2016.

Rotterdam, 28 juni 2016

Namens het bestuur van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart.

De heer M.J.M. Koning
Vice- voorzitter

De heer H.J.A.H. Hijlkema
Voorzitter

Namens de raad van toezicht van de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart.

De heer E.E. Hagen
Lid raad van toezicht

6. OVERIGE GEGEVENS

OVERIGE GEGEVENS

1 Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum

Jaarlijkse haalbaarheidstoets

Met de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt gemonitord in hoeverre het verwachte pensioenresultaat nog steeds aansluit bij de oorspronkelijk gewekte verwachtingen. Jaarlijks wordt vanuit de feitelijk financiële positie van het pensioenfonds getoetst of het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau in voldoende mate aansluit bij de door het pensioenfonds gekozen ondergrens en of het pensioenresultaat op fondsniveau in het slechtweersscenario niet teveel afwijkt van het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau. De uitkomsten van de jaarlijkse haalbaarheidstoets van mei 2016 zijn als volgt: uitgaande van de actuele dekkinggraad van 106,5% per 31 december 2015 bedraagt het pensioenresultaat voor het pensioenfonds gemiddeld circa 91%, maar als het tegenzit (5e percentiel) circa 61%. De relatieve afwijking bedraagt daarmee 32,6%. Het pensioenfonds treedt in overleg met de sociale partners om te bezien of en zo ja, welke maatregelen genomen moeten worden.

2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart te Rotterdam is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2015.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 7,5M. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 375.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken. Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen. Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch tenminste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Rotterdam, 28 juni 2016

drs R.J.M. van de Meerakker AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur en Raad van Toezicht van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart

Verklaring over de jaarrekening 2015

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2015 van Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Rijn- en Binnenvaart (de Stichting) te Rotterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2015;
- 2 de staat van baten en lasten over 2015; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Goedkeurende controleverklaring

Materialiteit

Materialiteit van EUR 7,5 miljoen, 1,0% van het pensioenvermogen

Kernpunten

- Schattingonzekerheid in de waardering van de beleggingen
- Schattingonzekerheid in de waardering van de technische voorzieningen

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 7,5 miljoen. Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2015 (1,0%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met de Raad van Toezicht afgesproken dat wij aan de Raad van Toezicht tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 375.000 rapporteren aan hen alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan diverse vermogensbeheerders zoals toegelicht in paragraaf 1.3.7. van het jaarverslag. De beleggingenadministratie is uitbesteed aan KAS Bank N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Syntus Achmea Pensioenbeheer B.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door KAS Bank N.V. en relevante vermogensbeheerders. Informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten is verstrekt door Syntus Achmea Pensioenbeheer B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen die andere onafhankelijke accountants uitvoeren op de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van KAS Bank N.V. en relevante vermogensbeheerder en Syntus Achmea Pensioenbeheer B.V. in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402-type II) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij met de andere onafhankelijke accountant, de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2015 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan KAS Bank N.V. en relevante vermogensbeheerder en Syntus Achmea Pensioenbeheer B.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben met deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen met brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Het Bestuur van de Stichting heeft aan een onafhankelijk accountant opdracht gegeven de informatie inzake beleggingen in indirect vastgoed en hypotheekbeheer door Syntus Achmea Real Estate B.V. ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel in onze controleverklaring bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de andere accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden met betrekking tot de controle van de indirect vastgoed- en hypotheekbeleggingen. De accountant heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, het controledossier van de accountant beoordeeld en aanvullende eigen controle werkzaamheden uitgevoerd waaronder aansluiting van de vermogensbeheerrapportage met de financiële administratie en de jaarrekening.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbesteede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de Raad van Toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Schattingonzekerheid in de waardering van de beleggingen

Omschrijving

De beleggingen zijn een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 5 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 480,5 miljoen (62%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen, nettocontantewaardeberekeningen (hypotheek, derivaten) en andere geschikte waarderingsmodellen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze beleggingen is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het resultaat, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormde de waardering van beleggingen met behulp van schattingen een kernpunt in onze controle.

In noot 4 van de toelichting geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 4 zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.

Onze aanpak

Voor individueel significante beleggingen, waarvoor de waardering tot stand komt met behulp van schattingen, maken wij gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende beoordeling op, periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen, onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen onderzocht.

De waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Wij hebben ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op recente financiële informatie verkregen na balansdatum van de waarde van beleggingen op balansdatum betrokken. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig verkregen openbare marktinformatie van onafhankelijke bronnen. Significante verschillen zijn door ons nader onderzocht.

Voor beleggingen waarvan de waardering is gebaseerd op andere geschikte waarderingsmodellen (indirect vastgoed) en de waardering gebaseerd is op nettocontantewaardeberekeningen (hypotheek) heeft de andere onafhankelijke accountant van de dienstverlener zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle op de vermogensrapportage aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, wanneer nodig geacht een dossierreview op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben vastgesteld dat de gecontroleerde vermogensbeheerrapportage aansluit met de financiële administratie en de jaarrekening.

Voor beleggingen waarvan de waardering gebaseerd is op nettocontantewaardeberekeningen (derivaten) hebben we de, door de Stichting, verkregen waardering van tegenpartijen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Hierbij hebben wij de geschiktheid van de gehanteerde rekenmodellen geëvalueerd, inputgegevens aangesloten met objectieve brongegevens en de rekenkundige juistheid getoetst. De brongegevens, waaronder marktgegevens, hebben wij kritisch beschouwd en vergeleken met zelfstandig verkregen openbare marktinformatie van onafhankelijke bronnen. Significante verschillen hebben wij nader onderzocht.

Schattingonzekerheid in de waardering van de beleggingen

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen over de waardering van de beleggingen vormde onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze observatie

Wij hebben vastgesteld dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

De waardering van beleggingen is op evenwichtige wijze bepaald overeenkomstig de gehanteerde waarderingsgrondslagen en methodieken.

Schattingonzekerheid in de waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorziening komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het resultaat, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in noot 4 van de toelichting de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. In noot 5 paragraaf Risicobeheer en derivaten (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaire die door van de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding afstemming gehad met de certificerend actuaire over de te volgen controleaanpak, de aandachtspunten bij de controle en de uitkomsten van de controle.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaire.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruik gemaakt van een eigen actuariel deskundige.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormde onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen aanvaardbaar bepaald en de toelichting toereikend.

Verantwoordelijkheden van het Bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening alsmede voor het opstellen van het jaarverslag, beiden in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting .

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Voor een nadere beschrijving van onze verantwoordelijkheid ten aanzien van een controle van de jaarrekening verwijzen wij naar de website van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).
www.nba.nl/standaardteksten-controleverklaring.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het Bestuursverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het bestuursverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het bestuursverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Utrecht, 28 juni 2016

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA

7 Bijlage: Nevenfuncties

Hieronder staan de (relevante) nevenfuncties vermeld van de bestuursleden en de directeur bestuursbureau in 2015:

<u>De heer C.H. Blokzijl (bestuurslid)</u>	Koninklijke Vopak NV	Director pensions
<u>De heer J.L.A.M. d'Hooghe (bestuurslid)</u>	d'Hooghe Siegman	Pensioenconsultant
<u>De heer H.J.A.H. Hijlkema (voorzitter)</u>	Nautilus International	Hoofdbestuurder
	FNV Waterbouw	Bestuurder (penningmeester)
	Bpf Koopvaardij	Voorzitter
	Bpf Visserij	Plv. bestuurder
	Pensioenfonds FNV i.l.	Bestuurder
	Gemeenschappelijk Beleggingsfonds FNV	Bestuurder
	Sectorraad Koopvaardij	Bestuurder
	Onderlinge Waarborgmaatschappij AZVZ U.A.	Bestuurder
	Vereniging Zee-Risico 1967	Bestuurder
	Vereniging Zee-Risico 1996	Bestuurder
	Stichting Scheepvaart	Bestuurder
	Stichting Opleidings- en Ontwikkelingsfonds Zeescheepvaart	Bestuurder
	Stichting Sociaal Maritieme Voorzieningen (Grote) Handelsvaart	Bestuurder
	Vereniging Platform Maritiem voor Werk, Inkomen en Zorg	Bestuurder
	BV Hotel Restaurant De Beer	Statutair bestuurder
	Stichting Flag of Convenience office the Netherlands	Secretaris / Penningmeester
	Paritaire Commissies tewerkstelling niet-EU zeevarenden	Werknemerslid
	Stichting Schip en Werf de Zee	Bestuurder
	Stichting De Zee	Bestuurder
<u>De heer G.K.M. Kester (bestuurslid)</u>	Koninklijke BLN-Schuttevaer	Beleidsadviseur
<u>De heer H.D. van der Knaap (bestuurslid)</u>	-	-
<u>De heer M.J.M. Koning (vice-voorzitter)</u>	Centraal Bureau voor de Rijn- en Binnenvaart	Secretaris Sociale Zaken
	St. CAO Binnenscheepvaart	Vicevoorzitter
	Soc. Commissie European Barge Union	Voorzitter
	Sectoraal Comité Sociale Dialoog	Voorzitter
<u>De heer R.W. Vlietman (bestuurslid)</u>	Bpf Slagersbedrijf	Bestuurslid

	Bpf Baksteen	Bestuurslid
	Bpf Vlakglas	Bestuurslid
	Bpf Koopvaardij	Lid van de Pensioenraad
	Stivu (VUT-stichting Havenwerken)	Bestuurslid
<u>De heer M. Vos (bestuurslid)</u>	Koninklijke Boskalis Westminster	Controller
<u>De heer R. Godding (directeur bestuursbureau)</u>	Stichting Pensioenfonds Robeco	Directeur (<i>sinds 1 december 2015</i>)
	Rugby vereniging JRC Ducks	Bestuurder
	Vereniging voor Bijzonder Onderwijs op Algemene Grondslag	Bestuurder (penningmeester)

Stichting Bedrijfspensioenfonds
voor de Rijn- en Binnenvaart

Postbus 40042
7300 AX Apeldoorn
rijnenbinnenvaartpensioen.nl

